

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΝΑΟΥΣΑΣ

Εκκλησία και «πούπουλο»

20 χρόνια
«ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ»

Ναουσαίικο σπίτι

Τα κουκούλια στη Νάουσα

—■—

«Εμπειρίες, σκέψεις, σχόλια βιοκαλλιεργητή
οιναμπέλου»

Φυλάξτε τα τεύχη της «Νιάουστας»

Παλαιά τεύχη μπορείτε να προμηθευτείτε από τα γραφεία του Συλλόγου

**Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στην αγάπη και το ενδιαφέρον
των συνδρομητών της**

**Παρακαλούμε να μεριμνήσετε για την ανανέωση
της συνδρομής σας**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

- 1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ**
- 2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ**

**ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ
ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙΪΚΟ ΣΠΙΤΙ**

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας. Τηλέφωνα 24.102 και 22.575

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ
-ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ-

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1994
Έτος 18ο - Τόμος Θ' - Τεύχος 69
Αριθμός ISSN 1106 2118

ΙΔΡΥΤΑΙ:
Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας, Οδυσσεύς Ντινόπουλος †

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Ελένη Μήτσιαλα - Ζεγκίνη, Λευκή Σαμαρά
Χρήστος Μπαταντζής, Αλέξανδρος Οικονόμου

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Διον. Σολωμού 3, Τ.Κ. 59200 ΝΑΟΥΣΑ
Τηλ. 0332/24.102 & 22.575

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος τηλ. 60.331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Ναουσαίικο σπίτι
(φωτογραφία Ελένης Μήτσιαλα)

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Τυπογραφείο Αντώνη Γ. Μαυρογένη
Αντων. Καρόρα 3 — Θεσσαλονίκη
Τηλέφωνα 260.140 & 261.747 - FAX 261747

Περιεχόμενα

Ιστορικά

- ΓΙΩΡΓΟΥ ΤΟΥΣΙΜΗ: Ο ρόλος του Ιεροδιακόνου
Πολυκάρπου στη διαμάχη «Λαϊκού Συνδέ-
σμου» (Πούπουλο) «Τζορμπατζήδων». 168
- ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤ. ΒΑΓΙΑΝΟΥ: Παιδεία και φορείς
της στη Νάουσα πριν από το 1822 173
- ΓΙΩΡΓΟΥ ΧΙΟΝΙΔΗ: Η έναρξη της επαναστάσεως
στη Νάουσα το 1822 και τα σχετικά ζητήματα 178
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ: Η βιομηχανική κλη-
ρονομιά της Νάουσας και η οικονομική της
ανάπτυξη (1874 - 1994) 182
- ΘΩΜΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ: «Στη Νιάουστα πανγκύρια
στη Βέργια πυρκαϊά» 187
- ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΑΛΤΑΔΩΡΟΥ: Τα κουκούλια στη Νάουσα 188

Λαογραφικά

- ΝΙΚΟΥ ΣΠΑΡΤΣΗ: Τα παραδοσιακά δημοτικά
τραγούδια στη Νιάουστα 190

Αφιέρωμα

- ΑΝΔΡΕΑ ΚΥΡΑΤΣΗ: Ένας χρόνος από το θάνατο
του σεμνήστου μητροπολίτου Βεροίας Καμπο-
νίας και Ναούσης κυρού ΠΑΥΛΟΥ 193

Χριστουγεννιάτικα

- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ: Τα Χριστούγεν-
να του τεμπέλη 197
- ΕΛΕΝΗΣ ΜΗΤΣΙΑΛΑ: Καρτ - ποστάλ στη Νάουσα 201
- ΣΤΕΛΙΟΥ ΚΩΨΑΧΕΙΛΗ: Τα κάλαντα προσφύγων
από τα Φάρασα στην Ημαθία 204

Σύγχρονα θέματα

- ΝΑΝΑΣ ΜΙΜΙΛΙΔΟΥ: Τηλεόραση: Μέσον μαζικής
εξαθλίωσης; 205

Πολιτιστικά

- ΛΕΥΤΕΡΗ ΜΙΜΙΛΙΔΗ: 20 χρόνια «Ζαφειράκης» 208

Γεωργικά

- ΤΡΥΦΩΝΑ ΜΑΡΚΟΒΙΤΗ: Εμπειρίες, σκέψεις, σχό-
λια βιοκαλλιεργητή οινομπέλου 212

Αγαπητοί φίλοι

Η «Νιάουστα» εύχεται σ' όλους τους συνεργά-
τες, αναγνώστες και φίλους της υγεία και χαρά
για τον καινούργιο χρόνο που ανατέλει.

Βρισκόμαστε στην ευχάριστη θέση να ανακοι-
νώσουμε ότι για πρώτη φορά η «Νιάουστα» επιχο-
ρηγείται και από την πολιτεία σαν επιβράβευση
για την 18χρονη προσφορά της. Ευχαριστούμε τον
ημαθιώτη υφυπουργό εμπορίου κ. Μιχάλη Χρυσό-
χοϊδη για τη μεσολάβησή του, ώστε να μας δοθεί
το ποσό των 500.000 δρχ. εκ μέρους του υπουργεί-
ου του. Η προσφορά αυτή είναι ενθάρρυνση για μας
και σοβαρή στήριξη στο περιοδικό μας, η έκδοση
του οποίου, ως γνωστόν, δεν είναι καθόλου εύκολη
αν στηρίζεται μόνο στις συνδρομές των αναγνω-
στών του.

Για το χρόνο που έρχεται περιμένουμε και και-
νούργιους συνεργάτες να πλουτίσουν τις σελίδες
του περιοδικού μας. Είναι μεγάλη η χαρά μας ό-
ταν ένα νέο όνομα προστίθεται στον κατάλογο των
συνεργατών μας. Εξ άλλου ένας από τους σκοπούς
της «Νιάουστας» είναι και αυτός, μία πρόκληση
προς τους νέους να εκφραστούν μέσα από τις στή-
λες της.

Καλή Χρονιά
Η Συντακτική Επιτροπή

Διακίνηση περιοδικών

Εμβάσματα - συνδρομές

Λογιστικό Γραφείο

Βαγγελίτσας Δεληχρήστου

Παναγούλη 14. Τηλ. (0332) 25.278

(δίπλα στο ταχυδρομείο)

Τιμή τεύχους	750
Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	3.000
Δήμοι - Κοινότητες - Συνομοί	5.000
Εξωτερικού δολλάρια	40

Ο ρόλος του Ιεροδιακόνου Πολυκάρπου στη διαμάχη «Λαϊκού Συνδέσμου» (πούπουλο) «Τζορμπατζήδων»

Όταν κατά τις κοινοτικές εκλογές του Ιανουαρίου του 1910 πλειοψήφισε εκ νέου η προοδευτική παράταξη του Κ. Χατζη Μαλούση και όλες οι κοινοτικές εξουσίες παρέμειναν και πάλι στα χέρια του «Λαϊκού Συνδέσμου» (πούπουλο), η αντίδραση της αντίπαλης μερίδας των «τζορμπατζήδων» δεν έπαυσε να είναι λυσσαλέα όπως πριν. Η κοινοτική διαμάχη, η οποία είναι αλήθεια ότι ποτέ δεν έλειψε από τη κοινοτική ζωή της Νάουσας, πήρε να οξύνεται επικίνδυνα.

Πρωταγωνιστής νέων θλιβερών επεισοδίων και αφορμή για την όξυνση της κοινοτικής διαμάχης αυτή τη φορά υπήρξε ο εκπρόσωπος της εκκλησίας, ο Αρχιερατικός Επίτροπος Ναούσης Ιεροδιάκονος Πολύκαρπος, Ίμβριος την καταγωγή.

Ο τότε κυριάρχης Μητροπολίτης Βεροίας Απόστολος (1906 - 1909), συμμορφούμενος με τον κοινοτικό κανονισμό, επικύρωσε και νομιμοποίησε το αποτέλεσμα που προέκυψε από τις κοινοτικές εκλογές του 1908 και εκών άκων εφένετο ευμενώς προς το «πούπουλο» που πλειοψήφισε και έλαβε τη κοινοτική εξουσία.

Όχι μονάχα ο Μητροπολίτης Απόστολος, αλλά και ο Αρχιερατικός του Επίτροπος Σωφρόνιος Σταμούλης, που επιτρόπευσε στη Νάουσα κατά το διάστημα 1906 - 1907, συνειδητά και εκ πεποιθήσεως ήτο με το μέρος του «Λαϊκού Συνδέσμου». Ο Σωφρόνιος,

μάλιστα, σύμφωνα με ιδιόχειρο σημείωμα του Σταύρου Χωνού, είναι εκείνος που ως Αρχιερατικός Επίτροπος στη Νάουσα, έσπειρε τον σπόρο της αφυπνίσεως του

Του Γιώργου Τουσίμν

λαού, ούτως ώστε ο λαός να αποκτήσει επίγνωση των δικαιωμάτων του με αποτέλεσμα να υπερσχύσει εις τας πρώτας κοινοτικές εκλογάς και να αναλάβει τη διοίκηση και τη διαχείριση των πραγμάτων.*

Το ίδιο έπραξε και ο διάδοχος του Αποστόλου Λουκάς (1909 - 1911), όταν στις επόμενες αρχαιρεσίες (Ιανουάριος 1910) επανεξελέγη η παράταξη του Κ. Χατζη Μαλούση, που τώρα πλέον εξασκούσε την διοίκηση σύμφωνα με το εγκεκριμένο από την Κοινότητα την 28 Σεπτ. 1908 καταστατικό που φωτογράφιζε τις αρχές και τις πεποιθήσεις του Λαϊκού Κινήματος του «πούπουλο».

Ενώ όμως όπως ανέφερα παραπάνω, οι κυριάρχιοι Μητροπολίτες ανεγνώρισαν και επικύρωσαν την εγκυρότητα των εκλογών που είχαν αφαιρέσει τη κοινοτική εξουσία από τους «τζορμπατζήδες» και την παρέδωσαν στα χέρια του λαϊκού κινήματος της Νάουσας, ο διάδοχος του Σωφρονίου στην επιτροπεία Ναούσης Αρχιερατικός Επίτροπος Ιεροδιάκονος Πολύκαρπος, τοποθετηθείς και αυτός, όπως και ο Σωφρόνιος, α-

πό τον Απόστολο, αντιπολιτεύετο και αντιμάχετο σφοδρώς την πλειοψηφούσα μερίδα, καταπατώντας κατάφωρα τον κοινοτικό κανονισμό.

Ο Πολύκαρπος, εν αντιθέσει με τον προκατόχό του Σωφρόνιο είχε καταστεί όργανο των «τζορμπατζήδων». Αμειβόμενος πλουσιοπάροχα από αυτούς έγινε ο κομματάρχης των και ο μοχλός με τον οποίον προσπαθούσαν να προωθήσουν, τουλάχιστον στο χώρο της δικαιοδοσίας του, δηλαδή στην οικονομική διαχείριση των τεσσάρων ενοριών της πόλεως, πρόσωπα της αρεσκείας των.

Οι «τζορμπατζήδες» Ναουσαίοι ενδιαφέροντο ιδιαίτερα για την οικονομική διαχείριση των εκκλησιών, το λεγόμενο «παγκάρι». Διότι έβλεπαν το εκκλησιαστικό και κοινοτικό ταμείο σαν τράπεζα από την οποία μπορούσαν να ιδιοποιούνται χρήματα και να τα εκμεταλλεύονται προς ίδιο όφελος μακροχρονίως, ατόκως και πολλές φορές ανεπιστρεπτί, αδιαφορώντας για τις κοινοτικές και εκπαιδευτικές ανάγκες, οι οποίες ήταν αναγκαίες και πολλές φορές επιτακτικές.

Έχουν διασωθεί γραπτές μαρτυρίες σύμφωνα με τις οποίες (sjc) Α'. Η εταιρεία Λόγγου και Τουρπάλη οφείλει υπερχιλίας λίρας εις την Κοινότητα δυνάμει πρακτικού ευρισκομένου εν τῇ Ιερά Μητροπόλει, δι' ού υποχρεούται η εν λόγω εταιρεία να δίδει ετησίως τριάκοντα (30) λίρας

εις την Κοινότητα, ήτις παρεχώρησεν αυτή κοινοτικόν τόπον και ύδωρ δια το εργοστάσιον, εκ του οποίου εκέρδισεν η εταιρεία τον σήμερον πλούτον της. Χρονολογείται δε η δια του πρακτικού έγγραφος υποχρέωσις αυτών από τριάκοντα περίπου ετών. Β) Ο κ. Γεώργιος Λόγγος επί δυο συνεχή έτη πακτώσας την δεκάτην της πόλεως ημών δια λογαριασμόν και προς όφελος των σχολείων της Κοινότητος ημών δι' εγγράφου κατατεθειμένου εν τή Ιερά Μητροπόλει, δεν αποδίδει εις την Κοινότητα το κερδηθέν ποσόν των υπερτριακοσίων λιρών, αλλά κατακρατεί αυτάς παρανόμως από τριών ετών. Γ) Οι Αδελφοί Κ. Κοκκίνου κατακρατούσιν πεντακοσίας (500) λίρας προ οκταετίας κληροδοτηθείσας τή Κοινότητι υπό του αποθανόντος αδελφού αυτών Αναστασίου. Δ) Οι κ. Γεώργιος Τουρπάλης και Νικόλαος Τουρπάλης, κατακρατούσιν την πεντηκοντάλιρο δωρεάν προς τα σχολεία του αποθανόντος αδελφού αυτών Κωνσταντίνου. Ε) Ο κ. Δημήτριος Τσίτσης επί εικοσιπενταετίαν περίπου χρηματίσας επίτροπος της εκκλησίας της Μεταμορφώσεως και δια χρημάτων της εκκλησίας κατά την επίσημον του ιδίου μαρτυρίαν κτίσας μαγαζείον εν Θεσσαλονίκη κατακρατεί αυτό παρανόμως και δεν αποδίδει εις την Κοινότητα.

— ● —

Ο Πολύκαρπος, λοιπόν, για να ικανοποιήσει τα συμφέροντα των «τζορμπατζήδων», αγνόησε τις νόμιμα εκλεγμένες από το λαό εκκλησιαστικές επιτροπές και αποπειράθηκε να διορίσει παρανόμως στο «παγκάρι» των εκκλησιών πρόσωπα της εκλογής του, τα οποία βέβαια του είχαν υποδείξει οι φίλοι του «τζορμπατζήδε».

Η αρχή έγινε από τον ναό του

Αγ. Γεωργίου. Ένα μήνα μετά τις κοινοτικές αρχαιρεσίες του Ιανουαρίου του 1910, ο Πολύκαρπος ειδοποίησε τον νόμιμα εκλεγμένο επίτροπο του Αγ. Γεωργίου Αν. Μπίλη να παραιτηθεί και αντί ενός διορίζει 3 δοτούς από τους «τζορμπατζήδες» επιτρόπους.

Επειδή, όπως ήταν επόμενο, δεν εισακούσθηκε από τον Αν. Μπίλη, ο Πολύκαρπος την 21 Φεβρουαρίου 1910, με συνοδεία αστυνομικών μεταβαίνει στο ναό για να παύσει τον νόμιμο, πλην όμως ανεπιθύμητο στους «τζορμπατζήδες» επίτροπο Αν. Μπίλη και να εγκαταστήσει πρόσωπο της αρεσκείας του.

Βέβαιος για την ατιμωρησία του, μια εβδομάδα μετά την απόπειρα του Αγ. Γεωργίου, την 28 Φεβρουαρίου 1910, ο Πολύκαρπος δημιουργεί άλλα έκτροπα.

Αυτή τη φορά «τζορμπατζήδες» και «μπράβοι» ένοπλοι Τουρκαλβανοί αποπειρώνται να αρπάσουν το «παγκάρι» του Αγ. Μηνά. Για το σκοπό αυτό συγκεντρώθηκαν προ του ναού για να εισέλθουν εις αυτό μόλις θα άνοιγε ο ιερέας.

Βλέποντας αυτά ο επίτροπος του ναού, αφού εξήτησε την συνδρομή της Αστυνομίας, η οποία εξαγορασμένη από τους «τζορμπατζήδες» εκώφευσε, προς αποφυγή αιματοχυσίας εντός του ναού, απεφάσισε εκείνη την ημέρα να μην ανοίξει την εκκλησία και να στείλει τις κλείδες στον Μητροπολίτη Λουκά στη Βέροια.

Μετά την πρώτη ανεπιτυχή απόπειρα, οι «τζορμπατζήδες» την επομένη Κυριακή 5 Μαρτίου 1910 τρύπησαν την οπισθία θύρα του ναού εισήλθαν μέσα και εγκατέστηκαν, με τη συγκατάθεση του Πολυκάρπου, δικό τους επίτροπο, ενώ ένοπλοι «μπράβοι» οπλισμένοι Τουρκαλβανοί ανάλαβαν την

φρούρηση του ναού.

Τα θλιβερά αυτά έκτροπα γίνονται επαρκώς γνωστά και διασταυρώνονται με άλλες γραπτές μαρτυρίες, κυρίως από διατριβή (ανταπόκριση) δημοσιευμένη στην εφημερίδα «Φάρος» της 21 Μαρτίου 1910, υπογεγραμμένη από τους κάτωθι Ναουσαίους: Ιωάννης Χατζηδημητρίου, Διομήδης Γκαρνέτας, Σταύρος Ώης, Ιωάννης Αναστασιάδης, Διονύσιος Μπισλίκας, Αντώνιος Φεΐδαρης, Κων. Μουσηκάπας, Νικ. Γκέρος, Κων. Παπαναστάσης, Λεωνίδας Μίγκας, Θανάσης Διαμάντης, Θωμάς Μάντος, Λυσίμαχος Γιαγκούλας, Στέφανος Λάππας, Αναστάσιος Τύμης, Γεώργιος Γιαγκούλας, Κων. Δαγκαλάκος, Αργύριος Τσιόγκας, Γεώργιος Τσιικίτικος, Γεώργιος Πάνσιος, Χριστόδουλος Καστανιώτης, Κων. Περισιοράτης, Λεωνίδας Καραμπέλλος, Αντώνιος Μαγκσβέλας, Ιωάννης Κανταρτζής, Αυξέντιος Χατζηδημητρίου, Αριστείδης Παπαγιάννης, Γεώργιος Μέσκος, όλοι όπως δηλώνουν, ανεξάρτητοι και αμερόληπτοι πολίτες Ναούσης.

Κατά φυσική συνέπεια, η παράνομη συμπεριφορά καθώς και η πληθώρα άλλων παρόμοιων καταπατήσεων της κανονικής τάξης από τον Πολύκαρπο προκάλεσαν την έντονη διαμαρτυρία της Κοινότητας, η οποία ζήτησε από τον Μητροπολίτη Λουκά την απομάκρυνσή του.

Όταν ο Μητροπολίτης Λουκάς ανέλαβε τη Μητρόπολη Βεροίας, η Κοινότητα τον πληροφόρησε «για τα ανδραγαθήματα του ιερολογιωτάτου». Κινούμενος όμως ο Λουκάς από άκρα αγαθότητα παρενέβη διαλλακτικά μεταξύ Κοινοτικών Αρχών και Πολυκάρπου.

Τότε ο Πολύκαρπος ζήτησε γνώμη από τους κοινοτικούς αν-

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Β'. ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤ.

247

Εν Αθήναις τῇ 26 Μαρτίου 1910

Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως

ΘΥΡΙΣ.....

ΦΑΚΕΛΛΟΣ.....

Προηγούμενος ἀριθμὸς.....

Ἐπόμενος ἀριθμὸς.....

Θεα' τῶν νῦν ἀρ. 78 ἀπὸ 16
Μαρτίου κ.τ. ἐγγράφῳ τῶν ἐν Θεσσα-
λονίκῃ Γενικῶν Προβλεψίων ἐγίνετο
μὲσον τῶν ἐν Νικαύῃ καὶ ἐκτελεσ-
τικῇ περιφέρειᾳ Βερροίας ἀναδείξαι
ἐνταῦθα καὶ πάντας τῶν ἐνταῦθα ἀρχιρα-
ϊκῶν ἐπιτρόπων ἡμετέρας.

Παραγγέλλεται τῇ Α.Θ.Π. ἵνα
ἐνδεχόμεν' λα' ποσὶν τῆς Μειροσσίτης
Βερροίας οἴσιν καὶ ἡμερομηνίαν
~~ἐνταῦθα~~ ἐνδεκνότερον δὲ τῇ διατήρη-
σιν τῶν ἀρχιραϊκῶν ποικιλῶν καὶ
ἐν τῇ ἀρχιραϊκῇ ἐπιτροπῇ αὐτῶν
ἐν τῇ Νικαύῃ, καὶ ταύταις αὐταῖς
ἡμετέροις παρὰ τοῦς μικροῦς ἡ-
ρίδας τῆς κυροῦσας ταύτης.

Διεξεπεραιώθη

τῇ 26 Μαρτίου 1910

Ἀριθ. διεκπ. 61

ὁ ὑπουργός

84

Ἐγγραφο Υπουργείου Εξωτερικῶν πρὸς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως

τιπροσώπους και υποσχέθηκε κατά τη συνεδρίαση της 8 Δεκεμβρίου 1909, ότι εις το μέλλον δεν θα πολιτευθεί κομματικά, αλλά σύμφωνα με τον κανονισμό. Έτσι έγινε ανεκτός ως προσωρινός αρχιερατικός επίτροπος.

Πολύ γρήγορα όμως λησμόνησε την υπόσχεσή του και επακολούθησαν τα παραπάνω θλιβερά γεγονότα.

Όμως αυτή τη φορά ο Μητροπολίτης Λουκάς πείσθηκε ότι έπρεπε να απομακρυνθεί ο Πολύκαρπος από τη Νάουσα. Αποθλέποντας, λοιπόν, εις την ανάγκη ειρηνεύσεως της Κοινότητας, απέλυσε τον Πολύκαρπο, ανακοινώνοντας ταυτόχρονα την απόλυση εις τας εγχωρίους τουρκικές αρχάς.

Ενώ ο Μητροπολίτης Λουκάς με επανειλημμένα τακρίρια (έγγραφα) ζήτησε από τις τοπικές αρχές την απομάκρυνση του Πολυκάρπου από τη Νάουσα, οι τελευταίες, εξαγορασμένες από τους «τζορμπατζήδες», δεν εκτελούσαν το αίτημα του αρχιερέα.

Επειδή ο Λουκάς, παρά τις επίμονες εκκλήσεις του λαού της Νάουσας, για λόγους υγείας κωλύετο να μεταβεί εκεί, απέστειλε από την Βέροια εξ αρχικώς τον ιερέα παπα Γιάννη, με την εντολή αφενός να αποκαταστήσει τον νόμιμο επίτροπο του Αγ. Γεωργίου Αν. Μπίλη και αφετέρου να επιδώσει την παύση του Πολυκάρπου, αναλαμβάνων προσωρινώς να αντιπροσωπεύσει τον Μητροπολίτη μέχρι την άφιξη αντικαταστάτου.

Η κατευναστική και ειρηνευτική αποστολή του παπα Γιάννη απέδωκε άκαρπη. Ο Πολύκαρπος όχι μόνο δεν υπήκουσε στην διαταγή του προϊσταμένου του Αρχιερέα, αλλά προέβη και εις ύβρεις εναντίον του.

Με την βοήθεια των «μπράδων» του, οι οποίοι θέβαια ήταν όργανα των «τζορμπατζήδων», παρέλυσε κάθε ενέργεια του Εξάρχου Παπαγιάννη, κρατώντας αυτόν ως όμηρο στην Μητρόπολη, έως ότου εξαναγκασθεί να φύγει άπρακτος από τη Νάουσα.

Και όχι μόνο αυτό. Ζήτησε με δημοσιεύματα και αναφορές προς το Πατριαρχείο την απομάκρυνση του προϊσταμένου του Μητροπολίτη Λουκά.

Επειδή δε ο Μητροπολίτης Λουκάς εφαινετο άκαμπτos στις αποφάσεις του, οι «τζορμπατζήδες» απέστειλαν δυο αντιπροσώπους των στον Οικουμενικό Πατριάρχη Ιωσάκιμ Γ' για να υποβάλουν παράπονα κατά του Μητροπολίτη, ως αδρανή και αδιάφορο προς τα εθνικά συμφέροντα και να ζητήσουν την απομάκρυνσή του.

— ● —

Γεννάται όμως το ερώτημα: Από πού αντλούσε ο Πολύκαρπος το θάρρος να προβαίνει σε τόσες παρανομίες, αφηφώντας επικυρωμένους κανονισμούς και εκλεγμένες από το λαό κοινοτικές αρχές;

Εκτός από την υποστήριξη των «τζορμπατζήδων», ο Πολύκαρπος είχε την εύνοια και του Έλληνα Προξένου στη Θεσσαλονίκη Παπαδιαμαντόπουλου.

Το ισχυρό λόμπυ των Ναουσαίων «τζορμπατζήδων» στη Θεσσαλονίκη παρουσίαζε τον Πολύκαρπον στον Παπαδιαμαντόπουλο ως «εργαζόμενον με πολύ ζήλο και διεξάγοντα επιτυχώς την εθνική εργασία».

Επηρεασμένος ο Παπαδιαμαντόπουλος από τέτοιου είδους εισηγήσεις, με κάθε τρόπο προσπαθούσε να ματαιώσει την απομάκρυνση του Πολυκάρπου από τη Νάουσα και ζήτησε από τον Μητροπολίτη Λουκά όπως ασκήσει όλη την επιρροή του προς συνδι-

αλλαγή των αντιμαχομένων.

Απέστειλε μάλιστα για το σκοπό αυτό στη Βέροια τον έγκριτο ιατρό της Θεσσαλονίκης Ζάννα για να πετύχει την ενεργό επέμβαση του Μητροπολίτη Λουκά υπέρ του Πολυκάρπου.

Επί πλέον δε με αναφορά του προς την Ελληνική Πρεσβεία ζητάει να ενεργήσει αυτή όπως απευθυνθούν αρμοδίως (δηλαδή μέσω του Πατριάρχου Ιωσάκιμ Γ'), οι δέουσες συστάσεις εις τον Μητροπολίτη Βεροίας για να επιταχυνθεί εκατέρωθεν υποχώρησις και ειρηνεύσις της Κοινότητας «Ευχάριστον, αναφέρει ο Πρόξενος Παπαδιαμαντόπουλος στην αναφορά του, θα ήτο αν επιτυχάνετο η διατήρησις του Αρχιερατικού Επιτρόπου εν Ναούση».

Η μεσολάβηση της Ελληνικής Πρεσβείας επέφερε το ποθούμενο αποτέλεσμα. Διότι ο Πατριάρχης Ιωσάκιμ Γ' υποσχέθηκε να συστήσει στον Μητροπολίτη Λουκά «τούτο μεν σύνεσιν και μετριοπάθεια, τούτο δε διατήρησιν του εν λόγω επιτρόπου».

Είναι αξιοσημείωτο ότι προηγουμένως και ο λαός της Νάουσας είχε αποστείλει αναφορά προς τον Ιωσάκιμ Γ', στην οποία εξέθετε την ολέθρια δια την εκκλησία και το έθνος πολιτεία του Πολυκάρπου και απαιτούσε την απομάκρυνσή του.

Η αναφορά αυτή ήταν πανναουσική, διότι υπεγράφη από 600 ιδιώτες και 800 μέλη του Λαϊκού Συνδέσμου.

Στην αναφορά του ο λαός της Νάουσας απαριθμεί όλη τη σειρά των παρανομιών Πολυκάρπου και «τζορμπατζήδων» και απαιτεί την «ως τάχος απέλασιν του Ιεροδικόνου Πολυκάρπου».

Με την ευκαιρία δε ζητάει από τον Πατριάρχη «τιμωρίαν δια επιτιμίου των αποτολμησάντων την

διάτρησιν της εκκλησίας και την απόδοσιν των σφειλομένων τῇ κοινότητι».

Κατά μια πληροφορία προερχόμενη από τον Ευστάθιο Στουγιαννάκη, ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ιωακείμ Γ' κατ' αρχάς δυσανασχέτησε όταν έλαβε γνώση των παρανομιών του Πολυκάρπου και τις θεώρησε σαν κατάφωρη καταπάτηση των εκκλησιαστικών προνομίων και μάλιστα από εκπρόσωπο της Εκκλησίας, ο οποίος, απεναντίας, έπρεπε να είναι πιστός τηρητής και θεματοφύλακας.

Για το σκοπό αυτό το Πατριαρχείο απέστειλε και σχετικά τακρίριο καταδικάζοντας τον Πολύκαρπο.

Βραδύτερον όμως ο Πατριάρχης, πιεζόμενος από την Ελληνική Πρεσβεία, μετεστράφη και συνέστησε, όπως ανέφερα παραπάνω, «σύνεσιν και μετριοπάθειαν» και όχι την άμεσον απομάκρυνσή του από τη Νάουσα.

— ● —

Αυτή την εύνοια του Προξένου Παπαδιαμαντόπουλου προς τον Πολύκαρπο, ο ιστορικός της Νάουσας Ευστάθιος Στουγιαννάκης θεωρεί ανεξήγητη και αδικαιολόγητη. Ανήσυχος μάλιστα για τους εθνικούς κινδύνους που πιθανόν μπορούσαν να προκύψουν από την εθνικώς ζημιογόνο πολιτεία του Πολυκάρπου, σε εμπιστευτικό υπόμνημά του από 17 Απριλίου 1910 προς τον ίδιο τον Πρωθυπουργό της Ελλάδος Στέφανο Δραγούμη αναφέρει:

«Εάν ούτος ήτο εθνικός εργάτης φέρελπις, άξιος υποστηρίξεως, διατί δεν χρησιμοποιείται σε άλλη κοινότητα, όπου δύναται να δράσει χωρίς να πατήσσει επί πτωμάτων και να καταλίπει όπισθέν του ερείπια;».

Η παραμονή και η αρχιερατεία του Μητροπολίτου Λουκά στη Βέροια διήρκησε μόνο δυο χρόνια (27 Αυγούστου 1909 - 23 Ιουνίου 1911).

Τον διεδέχθη ο από Βελεγραδίου γνωστός για τις ιστορικές του επιδόσεις Καλλίνικος Δελικάνης.

Μετά την άφιξη του νέου ποιμενάρχη, στα πρακτικά και σε άλλες κοινοτικές πράξεις χρέη Αρχιερατικού Επιτρόπου εκτελεί ο Οικονόμος Νεόφυτος και δεν εμφανίζεται ο Πολύκαρπος.

Η στάση και η συμπεριφορά του νέου Μητροπολίτου Καλλινίκου και του νέου Αρχιερατικού Επιτρόπου Νεφύτου, αποτελούν κεφάλαιον της Ιστορίας των σχέσεων «Λαϊκού Συνδέσμου» και Εκκλησίας που αξίζει να ασχοληθούμε σε προσεχή εργασία.

Σημείωσης

Το υλικό του παρόντος άρθρου προέρχεται από ανέκδοτη ενότητα εγγράφων του ΥΠ. - ΕΞ. σχετικών με το «πούπουλο».

Προς αποφυγή συνεχών παραπομπών στα ίδια έγγραφα αναφέρουμε τις ενδείξεις των εγγράφων

της ενότητας τα οποία, για κάθε ενδιαφερόμενον, είναι κατατεθειμένα εν φωτοτυπία στο Αρχείο του Συλλόγου με ένδειξη: Λαϊκός Συνδεσμος (πούπουλο). Φάκελλος: Έγγραφα Υπουργείου Εξωτερικών και αρθρόγραφα εφημερίδων και είναι τα εξής:

1. Έγγραφον, Προξενίου της Ελλάδος εν Θεσσαλονίκη, προς ΥΠ. - ΕΞ. Αρ. Πρωτ. 78, Θεσσαλονίκη 19 Μαρτίου 1910.

2. Έγγραφον, Υπουργείου Εξωτερικών προς Πρεσβεία Κωνσταντινουπόλεως Αρ. Πρωτ. 247, Αθήναι 26 Μαρτίου 1910.

3. Έγγραφον, Ελληνική Πρεσβεία εν Κωνσταντινουπόλει, προς ΥΠ. - ΕΞ. Αρ. Πρωτ. 245, Κωνσταντινούπολις 31 Μαρτίου 1910.

4. Διατριβή Ναουσαίων, Νάουσα 17 Μαρτίου 1910, δημοσιευθείσα εν Φάρω, 21 Μαρτίου 1910.

5. Διαμαρτυρία Ναουσαίων, Νάουσα, 21 Μαρτίου 1910, προς Οικουμενικών Πατριάρχην Ιωακείμ Γ'.

6. Εμπιστευτική αναφορά Ε.Σ (Ευσταθίου Στουγιαννάκη), Θεσσαλονίκη 17 Απριλίου 1910, προς Πρόεδρον Κυβερνήσεως Στ. Δραγούμη, εις Αθήνας.

Ε Π Ι Χ Ο Ρ Η Γ Η Σ Η 500.000 δρχ.

Η Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» και το περιοδικό «Νιάουστα» ευχαριστούν θερμά τον υφυπουργό εμπορίου κ. Μιχάλη Χρυσοχοϊδη για την επιχορήγηση του ποσού των 500.000 δρχ. εκ μέρους του υπουργείου του.

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ ΠΡΙΝ

ΑΠΟ ΤΟ 1822

Ανακοίνωση στο συνέδριο «Ο Βόρειος Ελληνισμός»
του φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός» 17-20/12/92

Β' ΜΕΡΟΣ

Β. Η Παιδεία στη Νάουσα

1. Γενικά χαρακτηριστικά

Ο Ελληνικός χώρος για τα θέματα της παιδείας στα χρόνια της Τουρκοκρατίας έχει να παρουσιάσει τα εξής δυο χαρακτηριστικά στοιχεία: α) απουσία μιάς κεντρικής συντονιστικής αρχής που να ρυθμίζει τα θέματα παιδείας (παιδαγωγικοί στόχοι, αναλυτικά προγράμματα, εκπαίδευση δασκάλων, χρόνος σπουδών κλπ.) και β) παρά την υπό (α) πραγματικότητα, έχει παρατηρηθεί το αντικειμενικό γεγονός μιας λίγο - πολύ κοινής μορφής εκπαίδευσης⁽²³⁾. Η Νάουσα βίωσε θα λέγαμε αναπόδραστα αυτό ακριβώς το εκπαιδευτικό γεγονός. Χωρίς, βεβαίως, οι καταχωρήσεις που κάνουμε εδώ να υποδηλώνουν ότι κατά την περίοδο που εξετάζουμε η Νάουσα είχε καταστεί Πανεπιστημιούπολη ή πνευματικό κέντρο της Μακεδονίας, θα υπενθυμίσουμε, ωστόσο ότι υπήρχαν εκεί «ορισμένα σχολεία». Και πρώτον σχολεία κατώτερου κύκλου, «των κοινών και ιερών γραμμάτων» όπως ελέγοντο επίσης σχολεία παροχής της «ελληνοπαιδείας» ή αλλιώς, τα λεγόμενα ελληνικά σχολεία του μέσου κύκλου και τέλος ένα σχολείο του τρίτου κύκλου σχετικού με προσφορά ευκαιριών μελέτης της φιλοσοφίας και των επιστη-

μών⁽²⁴⁾. Είχε, επίσης, κοινή επιλογή ως προς τα κείμενα και τους συγγραφείς, αλλά και τις διδακτικές μεθόδους που εξάλλου, παρέμειναν σταθερά εκπαιδευτικός κορμός των οιονεί αναλυτικών προγραμμάτων που αφορούσαν την εκπαίδευση στη Νάουσα της εποχής της Τουρκοκρατίας.

2. Τα εκπαιδευτήρια στη Νάουσα

Πρέπει να διευκρινισθεί εδώ ότι μιλώντας για «εκπαιδευτήρια» στη Νάουσα κατά την Τουρκοκρατία εννοούμε κατά κανόνα κάτι καλύτερο από μια *parvula et misera casa* (=μικρό και άθλιο οίκημα) όπως παρατηρεί ο Γερμανός κληρικός Gerlach που είχε επισκεφθεί τότε άλλους, όχι και της Νάουσας, παρόμοιους χώρους στην υπόδουλη ελληνική χώρα⁽²⁵⁾. Δηλαδή, δεν ισχύει ανάλογα, κάτω από τις τότε ιστορικές συνθήκες, το στοιχείο που σήμερα έχουμε υπόψει και που είναι το σχολικό κτίριο. Πληροφορούμεθα, ωστόσο, ότι η κατάσταση των κτιρίων των χρησιμοποιούμενων ως σχολείων της Νάουσας διατηρήθηκε σε ικανοποιητικά υψηλό επίπεδο κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας δημιουργώντας έτσι μια εκπαιδευτική παράδοση. Ο χαρακτηρισμός «καλό επίπεδο» αναφέρεται ιδίως στην καλή λειτουργικότητα των σχολείων, στην επιλογή άξιων εκπαιδευτικών που

είχαν την ευθύνη της διδασκαλίας, στο μεγάλο αριθμό των μαθητών της, των παιδιών της, δεδομένου που χωρίς άλλο, πρέπει να ήταν συνέπεια της ευμάρειας και των προνομίων της⁽²⁶⁾ και στον αριθμό και την έκταση των γνωστικών αντικειμένων, που διδάσκονταν οι μαθητές, στα σχολεία της, για τα οποία επίσης θα μιλήσουμε παρακάτω.

Εξάλλου, ως προς τον όρο «δι-άρκεια» σημειώνουμε ότι, οι πληροφορίες περιορίζουν την ανθηρή εποχή της παιδείας «μέχρι το ιη' αι.»⁽²⁷⁾, όπου και επεξηγείται, ότι

Του
Γεωργίου Στ. Βαγιανού
Δρ. Θ., Δρ. Φ.

«τα εκπαιδευτήρια της Νάουσας δεν υπελείποντο καθόλου των πέριξ πόλεων»⁽²⁸⁾. Από τους ιστορικούς εντοπίζεται, εξάλλου, ότι το ανώτερο σχολείο της Νάουσας είχε ιδρυθεί στα μέσα του ιη' αι. όπου και δίδαξαν δάσκαλοι γνωστοί για την εκπαιδευτική προσφορά τους στον υπόδουλο Ελληνισμό, όπως θα δούμε ήδη⁽²⁹⁾.

3. Ίδρυση και λειτουργία των εκπαιδευτηρίων

Τα σχολεία στη Νάουσα ιδρύθηκαν με όποιους τρόπους και για όποιους λόγους συνέβη και σε όλο τον τουρκοκρατούμενο Ελληνικό χώρο. Θα θυμηθούμε σχε-

τικώς τη βασική σύσταση της Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου (τέλη του 16 αι.) προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας να μεριμνήσουν για τη «βασική εργάνωση της εκπαιδεύσεως»⁴⁰. Βεβαίως, η σύσταση αυτή δεν σήμαινε πάντοτε και πραγμάτωση του περιεχομένου της, όταν π.χ. λόγοι αντικειμενικοί λειτουργούσαν απαγορευτικά. Οι δυσχέρειες αυτές αντιμετωπίστηκαν κατά τόπους με λύσεις ανάγκης (κρυφά σχολεία). Η Νάουσα στάθηκε τυχερή ως προς αυτό. Ενόψει των προνομίων που απελάμβανε, όπως σημειώσαμε παραπάνω υπό Α.1.3., η Νάουσα απέκτησε σχολεία που λειτουργούσαν επίσημα αρκετά νωρίς, μολοντί διάφορες ιστορικές πληροφορίες θέλουν να υπάρχουν ελληνικά σχολεία στη Νάουσα μόνο από τις αρχές του 1700 (17^{ος} αι.)⁴¹.

Οι πολιτικές ελευθερίας των Ναουσαίων είναι ιδίως αυτές που συνέδραμν στην ανάπτυξη της παιδείας στην πόλη τους. Ουσιαστική μετοχή στο προκείμενο είχε, λέγεται, και η έντονη παρουσία των διαδόχων του Οσίου Θεοφάνους⁴², οι οποίοι εργάστηκαν σκληρά όχι μόνο ως θρησκευτικοί λειτουργοί, αλλά και ιδίως ως δάσκαλοι στη Νάουσα. Άλλωστε η σύμπτωση των ιδιοτήτων κληρικού ή μοναχού και δασκάλου, μέχρι και τον 17^ο αι. (του ελληνικού Διαφωτισμού), ήταν κάτι το φυσιολογικό και συνυφασμένο γενικώς με την παράδοση στην ελληνική εκπαίδευση επί Τουρκοκρατίας, συνεπώς και στην εκπαιδευτική πρακτική στη Νάουσα. «Είναι γνωστό», παρατηρεί η Αγγελική Σκαρβέλη - Νικολοπούλου⁴³ «ότι οι πραγματικοί φορείς της παιδείας, οι δάσκαλοι, ήταν συνήθως ιερωμένοι, όμως δεν ελλείπαν και οι λαϊκοί ...οι δεσμοί

σχολείου και Εκκλησίας ήταν στενοί» και προσθέτει εμφαντικά «χωρίς να αποκλείονται συντεχνίες, πρόκριτοι, πλούσιοι έμποροι κλπ.». Αλλά και ευρύτερα, «όταν γίνεται λόγος περί παιδείας και διδασκάλων, αδιαχώριστος νοείται και η Ορθόδοξος Ελληνική Εκκλησία και ο Κλήρος. Όχι μόνον διότι κατά την δυσχείμερον εκείνην εποχήν εις το αυτό συνήθως πρόσωπον συνέπιπτον και τα δυο αυτά λειτουργήματα και διότι πολλοί λόγιοι του Έθνους ήσαν ιερωμένοι, αλλά προ πάντων, διότι η Ορθόδοξος Εκκλησία κατ'εξοχήν εσυντήρησε και ανέπτυξε την εθνικήν παιδευτικήν λειτουργίαν»⁴⁴. Εξάλλου, και κοινωνικό-πολιτικά και, μαζί, πολιτιστικά ήταν το πράγματι αποτελεσματικό δεδομένο⁴⁵.

Η πορεία, λοιπόν, της εκπαίδευσης κατόρθωσε στη Νάουσα να έχει κατεύθυνση ανοδική και, τέλος, εξελίχθηκε θετικά, κάτι που, ασφαλώς, εξηγείται για την πόλη αυτή, όπως έχουμε παραπάνω σημειώσει, και από την οικονομική ευμάρεια και άνθησή της⁴⁶ αργότερα, δε, όχι λιγότερο και από τις πνευματικές κινήσεις του Διαφωτισμού⁴⁷. Θα λέγαμε, ότι, σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια, η Νάουσα στέργισε τη δομή της παιδείας της από το 1669 έως το 1760, ενώ τα μετέπειτα χρόνια (έως την καταστροφή στα 1822) μπορούν να θεωρηθούν, χρονιά ιδίως βελτίωσης των αναλυτικών προγραμμάτων των σχολείων της.

Ένα πρώτο, λοιπόν, και σημαντικό ρόλο στη διαδικασία του εκπαιδευτικού ξεπετάγματος της Νάουσας έπαιξε η οικονομική άνθηση της τοπικής κοινωνίας⁴⁸. Η τελευταία, δηλαδή, δεν είχε ανάγκη να ζητάει οικονομική βοήθεια π.χ. από την Εκκλησία, α-

φού όλοι οι Ναουσαίοι πρόσφεραν χρήματα και το μόνο που απαιτούσαν ήταν πλούσια μορφωτική απόδοση των παιδευομένων. Ενα άλλο προηγούμενο ήταν οι σχέσεις της περιοχής με το δυνάστη. Εν προκειμένω η Νάουσα στάθηκε τυχερή με τα προνόμια που είχε αποκτήσει, όπως παραπάνω εξηγήσαμε. Ωστόσο, το πιο σημαντικό ήταν το διδακτικό προσωπικό και η προσωπικότητα του σχολάρχη στα σχολεία της. Τέτοια πρόσωπα η Νάουσα επίσης ευτύχησε να έχει αξιόλογα ήδη.

Ο σχολάρχης, λοιπόν, είναι ο κατεξοχήν υπεύθυνος φορέας του διδακτικού έργου του σχολείου του, αφού από τις αποφάσεις του εξαρτώνται διδακτικό προσωπικό και διδασκόμενα γνωστικά αντικείμενα. Αξίζει να ληφθεί υπόψη αυτό, ότι δηλαδή η εκπαιδευτική δομή στη Νάουσα κατά την Τουρκοκρατία δεν δεσμευόταν από άλλες πλευρές, παρά μόνον εκείνη του ιδρυτή και, συχνότατα, χορηγού του σχολείου.

Εξάλλου, ο σχολάρχης δέσμευε τους εκπαιδευτικούς του ως προς τον κύκλο των μαθημάτων που θα δίδασκε. Αλλά και κάθε εκπαιδευτικός είχε την ευχέρεια να διδάξει όπως ήθελε και για όσο ήθελε⁴⁹.

Συνεπώς, αν στα οικονομικά μέσα που συγκέντρωναν τα εκπαιδευτήρια της Νάουσας προστεθούν και προσωπικότητες εκπαιδευτικών, και μια γενικότερη αγάπη των Ναουσαίων σε θέματα παιδείας και μόρφωσης⁵⁰, τότε θα κριθεί βάσιμα, αν και πόσο τα εκπαιδευτήρια αυτά θρέθηκαν σε μια αξιοπρόσεκτη θέση στην εκπαίδευση του υπόδουλου Γένους, και μάλιστα όπου «πολιτικοί διοικητές ήσαν Έλληνες, κατά προνομιακή παραχώρηση

της Πύλης, και οι κάτοικοι μόνον Έλληνες, επίσης»⁵¹.

4. Λόγοι ίδρυσης εκπαιδευτηρίων

Λόγοι ίδρυσης εκπαιδευτηρίων στο γεωγραφικό χώρο όπου βίωνε ο υπόδουλος Ελληνισμός κατά θάση ήταν δυο. Πρώτος ήταν η ανάγκη κάλυψης καθημερινών κοινωνικών αναγκών, και δεύτερος η συνείδηση της πολιτιστικής ανωτερότητας των Ελλήνων σε σχέση με τον Οθωμανό κατακτητή. Ειδικότερα, λόγος ίδρυσης εκπαιδευτηρίων, και μάλιστα σχολείων μιας υψηλότερης στάθμης, ήταν: α) ο παραδοσιακός χαρακτήρας της παρεχόμενης παιδείας, β) ο παραδοσιακός, επίσης, χαρακτήρας ορισμένων σχολείων προσφοράς αυτής της παιδείας⁵², και γ) η ίδρυση ή η αναδιοργάνωσή τους σε ανθηρά εμπορικά κέντρα. Στην περίπτωση αυτή ιδίως ανήκει η Νάουσα⁵³. Για το θέμα των λόγων ίδρυσης σχολείων, εξάλλου, στον ευρύτερο μακεδονικό χώρο, και, συνεπώς, της γενίκευσης της προσπάθειας υποβοήθησης της εθνικής μας παιδείας, σημαντικός είναι και ο ρόλος του Πατριάρχη Ιερεμία Β' του Τρανού. Ο τελευταίος εξέδωσε (1593) εγκύκλιο με παραινήσεις προς όλους τους Ορθόδοξους Μητροπολίτες «ώστε τα θεία και ιερά γράμματα δύνασθαι διδάσκεσθαι, βοηθείν δε κατά δύναμιν τοις εθέλουσιν διδάσκειν και τοις μαθεῖν προαιρουμένος»⁵⁴. Χρειάζεται, εξάλλου, να επισημανθεί ότι τα σχολεία μάλιστα εκείνα που παρέχουν υψηλότερη στάθμη εκπαίδευσης, πάντοτε δίνουν τον πνευματικό, όπως και τον κοινωνικό, χαρακτήρα ενός χωρόχρονου⁵⁵. Διαμορφώνουν, επίσης, τη μορφωτική κατάσταση των προσώπων που βιώνουν εκεί και τότε. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να αναζητηθεί η ίδρυση και

των σχολείων της Νάουσας. Τα τελευταία ιδρύθηκαν, λοιπόν, πριν και από το ιστορικό όριο του έτους 1669⁵⁶ και εξής, ξεκινώντας από τα «κοινά» και προχωρώντας προοδευτικά, όσο υπαγόρευε η ευρύτερη κοινωνική πρόοδος και ιδίως η οικονομική βελτίωση των συνθηκών της Νάουσας.

5. Η διοίκηση της παιδείας

Παραπάνω κάναμε σχετικούς υπαινιγμούς, αναφερόμενοι στην ίδρυση εκπαιδευτηρίων. Θα θυμίσουμε τώρα, ότι η διοίκηση της παιδείας δεν ανήκει σταθερά και πλήρως σε μια κεντρική αρχή (π.χ. Εκκλησία, πολιτικός υπεύθυνος κ.ά.). Η οργάνωση της παιδείας ειδικότερα στην αυτοδιοίκητη Νάουσα θρискόταν στα χέρια των τοπικών παραγόντων (μπασπουγή = πρόεδρος), και των προκρίτων. Η εκλογή τους ήταν ανατεθειμένη με φερμάνι⁵⁷ στους κατοίκους της πόλης, ενώ επικύρωση της εκλογής αυτής, που γινόταν από την οθωμανική διοίκηση (Κιτζάρ - αγά), είχε μόνο τυπικό χαρακτήρα⁵⁸. Στη Νάουσα, λοιπόν, η εκπαίδευση και η διοίκησή της λειτούργησαν με θάση τις αρχές, θα λέγαμε σήμερα, περισσότερο της ελεύθερης αγοράς.

Καθένα απ' τα σχολεία της πόλης πρόσφερε παραδοσιακή ελληνική παιδεία, κατά θάση. Ο τρόπος, οργάνωσης και διοίκησης της παιδείας δεν είχε πάντοτε και παντού, δηλαδή σε όλα τα σχολεία, την ίδια αρτιότητα. Πάντως, και η απόδοση (αποτελεσματικότητα) της παιδείας δεν μπορεί σήμερα να μετρηθεί εύκολα. Ίσως και δεν χρειάζεται καθόλου, δεδομένου ότι αναγκαιότητα της εποχής ήταν η συντήρηση, ιδίως, των πολιτιστικών δεδομένων του Ελληνισμού, και η κάλυψη, έπειτα, των καθημερινών

αναγκών.

Το μέγεθος της απόδοσης αυτής κάποτε μπορεί να απασχολεί την έρευνα σε συστηματικό και επιστημολογικό επίπεδο, μόνο για να διαπιστωθούν, δηλαδή, διάφορα επίπεδα εκπαίδευσης κατά σχολείο, ανεξάρτητα από εκπαιδευτική θαθμίδα, και για να γίνουν πιθανώς κάποιες στατιστικές και κάποιες σχετικές αναλύσεις⁵⁹. Ωστόσο γεγονός είναι ότι κάθε σχολείο ανάλογα με την ποιότητα (γνωσιολογική, μορφωτική, κλπ.) του προσωπικού που το επάνδρωσε πρόσφερε πάντως κάποιο μορφωτικό έργο. Το μορφωτικό, λοιπόν, έργο των σχολείων ήταν αντίστοιχο, βέβαια, προς την ποιότητα των δασκάλων που το πρόσφεραν, αλλά σε κάθε περίπτωση, έργο σημαντικό, εν όψει και των συντρεχουσών ιστορικών και πολιτικών συνθηκών για τον ελληνισμό τότε. Από την άλλη μεριά, κάθε σχολείο της Νάουσας και βεβαίως όσα τύχαινε να είχαν εκπαιδευτική παράδοση, φρόντιζε να μισθώνει τους καλύτερους διαθέσιμους τότε δασκάλους. Σε τελική λοιπόν, ανάλυση πράγματι κάθε σχολείο πρόσφερε εθνική παιδεία στην ελληνική κοινωνία της Νάουσας.

Κριτικά, τέλος, θα επισημάνουμε, ότι τα σχολεία της Νάουσας μπορούσαν να προσφέρουν καλή ποιότητα παιδείας, τουλάχιστον τόσο, όση και τα μεγάλα γειτονικά της αστικά κέντρα, για το λόγο ότι είχαν τόσο οικονομική άνεση όπως είδαμε, ώστε να μπορούν να διαλέγουν από τους πιο καλούς τότε, δασκάλους.

Είναι προφανές, ότι η δημιουργία ενός σχολείου δεν ήταν ένα απλό και, πολύ περισσότερο, αυτόματο εγχείρημα. Επρόκειτο περισσότερο για σειρά ενεργημάτων (επιλογή διδακτικού προσω-

πικού, ιδίως).

Πάνω απ' όλα αυτά, όμως, χρειαζόταν και πράγματι υπήρχε η βίωση σαφούς συνείδησης για την ανάγκη διάδοσης της εθνικής εκπαίδευσης, ως προηγούμενο για να προχωρήσει η ίδρυση σχολείου. Η παρουσία της συνείδησης

αυτής στη Νάουσα για την εποχή της αναφοράς μας πρέπει να θεωρηθεί βέβαιη. «Οι Ναουσαίοι... επεδόθησαν εγκαίρως εις την καλλιέργειαν των γραμμάτων» παρατηρεί στην έρευνά του ο Στουγιαννάκης, τονίζοντας, ότι πηγή των πληροφοριών του έργου του «εί-

ναι η ζώσα, η προφορική παράδοση, αυτά τα πρόσωπα... οι επί των χρόνων του έτι ζώντες... τα τέκνα τούτων και οι σύγχρονοι αυτών, λείψανα πολύτιμα της ηρωϊκής γενεάς του 1822, ζώσα ιστορία».

(Συνεχίζεται)

Σημειώσεις:

33. Πρβλ. και άρθρο «Εκπαίδευση» στην: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, εκδ. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ Α.Ε., τομ. ΙΑ' 1975, σελ. 306 εξ..

34. Βλ. και την ανάλυση που γίνεται γενικώς ως προς τις κατηγορίες σχολείων στην Τουρκοκρατία, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π. Επίσης, βλ. και Αγγελικής ΣΚΑΡΒΕΛΗ-ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ, Τα μαθηματικά των ελληνικών σχολείων της Τουρκοκρατίας, (διατρ.), Αθήνα 1989, σελ. 341, όπου σημειώνεται, ότι: «παρά τις κατά τόπους ιδιαίτερες γεωγραφικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, υπάρχει αξιοπρόσεκτη ομοιομορφία ως προς τους συγγραφείς και τα κείμενα που διδάσκονται και ως προς τις διδακτικές μεθόδους που εφαρμόζονται. Απλωμένος σε ευρύτατο γεωγραφικό χώρο ο Ελληνισμός παρουσιάζει ενότητα και από την άποψη της παιδείας του». Τέλος ειδικότερα για την τριτοβάθμια στάθμη πρέπει να ληφθεί υπόψη για όλα τα θέματα που την αφορούν (οργάνωση, διοίκηση, εκπαίδευση κλπ.), ότι τα σχολεία ιδρύθηκαν και λειτουργήσαν ή αναμορφώθηκαν και ανελίχθηκαν με την πρωτοβουλία πλούσιων Ελλήνων και προωθώντας επιστήμη και μόρφωση, δημιουργήσαν σε σημαντικό ποσοστό τις προϋποθέσεις για την εθνική παλιγγενεσία που ακολού-

θησε, (πρβλ. και τις θέσεις στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π., σελ. 313). Ως προς το ανώτερο σχολείο της Νάουσας ο Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ (βλ. άρθρο του για τη Νάουσα, στην Εγκυκλ. ΠΑΠΥΡΟΣ-ΛΑΡΟΥΣ-ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ, τομ. 44, σελ. 339) παρατηρεί, ότι «είχε ιδρυθεί στα μέσα του 19^{ου} αι. και λειτούργησε ως την Επανάσταση». Βλ. επίσης Ματθ. ΠΑΡΑΝΙΚΑ, Σχεδιάγραμμα, εν Κωνσταντινουπόλει 1867, σελ. 51 όπου σημειώνεται: «Εν Ναούση επίσης η παιδεία εκκαλλιεργείτο».

35. Πρβλ. και τις εμπεριστατωμένες πληροφορίες στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π., σελ. 310 εξ.. Το ενδιαφέρον για την εκπαίδευση καθολικεύτηκε από 19^ο αιώνα, ενώ μέχρι τότε η εκπαίδευση στην περιφέρεια ήταν ασύνδετη, και δεν στόχευε παρά στην κάλυψη στοιχειωδών αναγκών (γραφή και ανάγνωση). Εν πάση περιπτώσει και για το προκείμενο έμμεσες γνώσεις έχουμε, διότι είναι ελάχιστες και συνήθως έμμεσες οι σχετικές πληροφορίες μας.

36. Ο μεγάλος αριθμός της νεολαίας της Νάουσας επισημαίνεται σε διάφορες ευκαιρίες. Πρβλ. π.χ. Απόστολου Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ιστορία του νέου Ελληνισμού, τομ. στ', Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 127, όπου επιστάται η προ-

σοχή (με την ευκαιρία στρατιωτικών επιχειρήσεων) στη σπουδαιότητα της συμμετοχής της Νάουσας στον αγώνα, γιατί η πόλη αυτή ήταν αναγκαία δια τα άφθονά της ντουφέκια και παιδιά». Πρβλ. επίσης, «Έγγραφο του Μητροπολίτου Βεροίας - Ναούσης Κων/νου Ισασακίδη προς αξιότιμον Προεδρείον της Φιλεκαπαιδευτικής και Φιλανθρωπικής αδελφότητος Αγαπάτε αλλήλους», από το δίδλιο Γ. Χιονίδη, τα σχολεία Βεροίας και Ναούσης, στο Μακεδονικό Ημερολόγιο Σφενδόνη 1963, σελ. 139-142, όπου το έγγραφο (1869) αναφέρει ότι «κατά τα δύο προηγούμενα έτη οι μαθητές των σχολείων της Ναούσης ανήλθαν σε 2000» αριθμός άξιος παρατήρησης για την εποχή. Και το έγγραφο συνεχίζει: «αξιοσημείωτο είναι ακόμη ότι η πόλις Νάουσα, καίτοι πολύ μικροτέρα της γειτονιάς της είχε μόνον 50 ολιγωτέρους μαθητάς και μαθητρίδας των εν Βεροία», (βλ. επιμέλεια Ελένης ΜΗΤΣΑΛΑ-ΖΕΓΚΙΝΗ, «Η εκπαίδευση και η κοινωνική δραστηριότητα στη Νάουσα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας», περιοδ. ΝΙΑΟΥΣΤΑ, τόμ. Γ', τευχ. 20-21, σελ. 97).

37. Ο Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ, (βλ. όπ.π.) σημειώνει, ότι «νέα σχολεία ιδρύθηκαν αργότερα: Στα τέλη του 19^{ου} αι. λειτούργουσαν «ελληνικό σχολείο» (σ.Σ. μέση εκπαίδευ-

ση), αρρεναγωγείο, παρθεναγωγείο (σ.Σ. μέση εκπαίδευση, επίσης) και νηπιαγωγείο».

38. Βλ. Ε.Ι. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ, όπ.π., σελ. 54. Πρβλ. και Στεφ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 89, επίσης: Απ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟ, Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 332.

39. Βλ. και παραπάνω υποσημ. 34.

40. Πρβλ. και όπ.π., σελ. 306-307. «Βασική οργάνωση σήμαινε το *mihniium* που έπρεπε να γίνει για την παιδεία των Ελλήνων: Την πρωτοβάθμια εκπαίδευσή τους. Έτσι, αμέσως μετά την Άλωση προσφέρονται σχεδόν μόνο στοιχειώδεις γνώσεις» βλ. επίσης και υποσημ. 54.

41. Πρβλ. π.χ. άρθρο για τη Νάουσα στην Εγκυκλ. ΗΛΙΟΥ, τομ. 16, Αθήναι χ.χ. σελ. 33.

42. Πρβλ. Ε.Ι. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ, όπ.π., σελ. 54. Επίσης, βλ. και Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλ. τόμ. 6, Αθήναι 1965, σελ. 364 σχετικά με τον «Θεοφάνη, τον νέο όσιο και θαυματουργό, ο οποίος ασκήτευσε στα πέριξ της Ναούσης». Τα ιερά λείψανά του φυλάσσονται στη Νάουσα. Η μνήμη του εορτάζεται στις 19 Αυγούστου.

43. Βλ. Τα μαθηματάρια των Ελληνικών σχολείων της Τουρκοκρατίας (διατρ.) Αθήναι 1989, σ. ι' (Εισαγωγή).

44. Δραστηριότητα του Ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, σελ. 89, επίσης: Απ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833 Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 332.

45. Πρβλ. Ε.Ι. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑ-

ΚΗ, όπ.π..

46. Πρβλ. π.χ. και Χρ. Σ. ΘΕΟΔΩΡΑΤΟΥ, «Η παιδεία και το Εικοστένα», Περιοδ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ, τομ. ΙΓ', άρθρ. 2, (Αθήνα) 1971, σελ. 227, όπου εξάιρεται, ότι «Η οικονομική ανάπτυξης των υποδούλων, που σημειώνει μεγάλη πρόοδο» αποτελούσε «βάσιν δια τον υλικόν εξοπλισμόν του υποδούλου Έθνους. Αλλ' οι αγώνες δια την ελευθερίαν... προϋποθέτουν βαρύτατον ψυχικόν εξοπλισμόν... Η παιδεία (σ.Σ. είναι εκείνη) που με τους σοφούς Διδασκάλους του Γένους εμόρφωσε ρωμαλέαν την εθνικήν συνείδησιν και έκαμεν εγκύμωνας τα ψυχάς».

47. Πρβλ. και Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π., σελ. 307, 313. Πρβλ. και Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ, Επισκόπηση οικονομική και δημογραφική του τουρκοκρατούμενου Ελληνικού χώρου (1669-1821), σ. 26.

48. Πρβλ. και Απόστολου Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ιστορία του νέου Ελληνισμού τόμ. στ', Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 127 («στην ανθηρή οικονομικά Νάουσα»).

49. Πρβλ. όπ.π., σελ. 316.

50. Πρβλ. π.χ. και Απόστολ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 201, με την πληροφορία για διδλιογράφους (αντιγραφείς), που εργάζονται στα 1615 στη Νάουσα αναπαράγοντας διδλία και κείμενα για την κάλυψη πνευματικών, μορφωτικών και σχολικών αναγκών της Νάουσας. Το γεγονός αυτό δεν μπορεί να μη συνδυασθεί, λοιπόν, και με τις σχολικές και τις διδακτικές ανάγκες.

51. Βλ. και Απόστ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 241.

52. Η περίπτωση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αφορά τα scho-

λεία της Νάουσας, αφού εδώ δεν έχουμε παραδοσιακά σχολεία του τύπου που ίσχυε π.χ. στην Αθήνα, την Κωνσταντινούπολη ή την Πάτμο.

53. Πρβλ. και Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π., σελ. 310.

54. Βλ. Τρ. Ε. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ, Η παιδεία επί Τουρκοκρατίας (ελληνικά σχολεία από αλώσεως μέχρι Καποδιστρίου), τομ. 1, Αθήναι 1936, σελ. 235.

55. Η Κωνσταντινούπολη ήταν το παραδοσιακό εκπαιδευτικό κέντρο. Ο χαρακτηρισμός «παραδοσιακό αφορά τόσο την ιστορικότητα των εκπαιδευτηρίων της, όσο και το είδος και το χαρακτήρα της παρεχόμενης παιδείας, ιδίως στην ανώτερη στάθμη της (πρβλ. και Ε. Ι. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ, όπ.π., σελ. 56).

56. Το έτος 1669 είναι χρονικό ορόσημο. Τότε κατακτήθηκε η Κοή τη, μετά από όχι εύκολες πολεμικές επιχειρήσεις, των Οθωμανών με τους Ενετούς και, έτσι, ολοκληρώθηκε η επιχείρηση των Οθωμανών για γεωγραφική και οικονομική ενότητα στην Α. Μεσόγειο, (βλ. και Βασ. ΣΦΥΡΟΕΡΑ, Επισκόπηση οικονομική και δημογραφική του τουρκοκρατούμενου ελληνικού χώρου (1669 - 1821), Αθήνα 1979, σελ. 65 εξ.). Πολλά σχολεία λειτούργούσαν και προ του 1669, «έστω και ακανόνιστα», παρατηρεί ο Απόστ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ (βλ. Ιστορία της Μακεδονίας 1354-1833, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 331).

57. Βλ. Ε.Ι. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ, όπ.π., σελ. 52.

58. Πρβλ. και Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π., σελ. 307.

59. Πρβλ. και όπ.π..

60. Βλ. Ιστορία της πόλεως Ναούσης, εν Εδέσση, 1924, σελ. ε' εξ. (πρόλογος) και σελ. 54.

61. Πρβλ. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, όπ.π., σελ. 329.

Η έναρξη της επανάστασης στη Νάουσα το 1822

και τα σχετικά ζητήματα *

Συνέχεια προηγούμενου

Δυστυχώς και το κείμενο του Νικολάου Κασομούλη, στο εξεταζόμενο ζήτημα, δεν είναι διαφωτιστικό. Εξάλλου, ο συγγραφέας αυτός, δεν πραγματοποίησε, φαίνεται (από όσα ξέρομε σήμερα) την προαναγγελία του, που έκαμε μετά το τέλος της εξιστορήσεως των γεγονότων της επανάστασης στον Όλυμπο, ότι (τόμος Ιος, σημείωση 3η της σελίδας 212), δηλαδή «Και τώρα ακολουθεί του απέναντι μέρους, της Ναούσης και λοιπών το τέλος», αν έτσι πρέπει να ερμηνευθεί η δίσσημη τούτη έκφρασή του (όπως πιστεύω, διαφωνώντας με τον Γ. Βλαχογιάννη). Αν αυτή ήταν η πρόθεσή του και, τελικά, δεν υλοποιήθηκε, τότε, πολλά και σημαντικά έχασε, ασφαλώς, η εξιστόρηση - καταγραφή των γεγονότων στην επαναστατημένη Νάουσα, όπως, αντίστοιχα, έχασε η ιστορική επιστήμη και από τη μη πραγματοποίηση της συγγραφής, τελικά της ιστορίας της Επανάστασης του Ολύμπου από τον Ν. Γ. Φιλιππίδη και από τη μη έκδοση της υποσχεθείσας συλλογής διογραφιών των Καρατάσου, Αγγελή Γάτσου, Διαμαντή Νικολάου, Δουμπιώτη, Αποστολάρα, Δ. Σταγειρίτη, Ν. Κασομούλη, Μητρου Λιακοπούλου, Αναγνώστη Παπαδοπούλου και «Γέρω Μπίνου» (Κωνσταντίνου), όπως είχε προαναγγεί-

λει στο βιβλίο του για την Επανάσταση και την καταστροφή της Νάουσας. Ποιός ξέρει, όμως, εάν δεν υπάρχουν κάποια, ανέκδοτα χειρόγραφα (του ενός ή και των δύο), κάπου εγκαταλειμμένα...

Συγκεκριμένα, ο Νικόλαος Κασομούλης, διαπραγματευόμενος τα αφορώντα στην Επανάσταση στον Όλυμπο, αναφέρεται «παρεμπιπτόντως» και στα όσα συνέβηκαν

Του Γιώργου Χ. Χιονίδη

στη Νάουσα, τα οποία, όμως, αποδίδει κατά τρόπο ασαφή και ατελή και έτσι προκαλεί νέα προβλήματα (ιδιαίτερα ως προς τις χρονολογίες), αντί να επιλύει τα υπάρχοντα. Ειδικότερα, αναφέρει τον Μάρτιο του 1822 και συνεπώς, διαφοροποιείται ακόμα και ως προς τον μήνα, κατά τον οποίο κηρύχθηκε η Επανάστασή στη Νάουσα. Πρέπει δε να θυμηθούμε ότι οι Ν. Φιλιππίδης και Δ. Πλαταρίδης συμφωνούν ότι τούτο συνέβηκε, οπωσδήποτε, κατά τον μήνα Φεβρουάριο του 1822, διαφωνώντας μεταξύ τους, απλά στην ακριβή ημέρα τούτου, όπως προσημειώθηκε. Το γεγονός αυτό, δηλαδή της διαφοροποίησης του Νικολάου Κασομούλη, οδήγησε τον κορυφαίο ζώντα ιστορικό μας, τον σεβαστό μας ομότιμο Πανεπιστημικό καθηγητή κ. Απόστολο Ε. Βακαλόπουλο, να καταλήξει στο συμπέρασμα (βλ. στην Ιστορία της Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1969, σελίδα 592, υποσημείωση 2η), ότι: «Οι χρονολογίες που δίνονται για την ανταρσία των Ναουσαίων, τόσο από τον Φιλιππίδη (22 Φε-

βρουαρίου), όσο και από τον Γ. Πλαταρίδη - Στουγιαννάκη (19 Φεβρουαρίου) είναι λαθεμένες. Γιατί, πως είναι δυνατόν να έγινε η ανταρσία κατά τις αρχές του τρίτου δεκαημέρου του Φεβρουαρίου, αφού ο Κανούσης στάλθηκε στη Νάουσα μετά την άφιξη του Σάλα κατά τις αρχές του δεύτερου δεκαημέρου του Μαρτίου. Επομένως η εξέγερση των Ναουσαίων πρέπει να τοποθετηθεί κατά τα μέσα Μαρτίου. Τέλος, την ίδια άποψή του διατήρησε και στο πολύτομο και πολύτιμο έργο του Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, όπου (βλ. στον ΣΤ' τόμο, Θεσσαλονίκη 1982, στη σελίδα 136 και συγκεκριμένα στην υποσημείωση 46) γίνεται παραπομπή στο πρώτο βιβλίο του. Το συμπέρασμα τούτο αποδέχθηκαν και ακολουθούν και άλλοι μελετητές.

Η άποψη αυτή επιδέχεται, όμως, συζήτηση, για πολλούς και διαφορετικούς λόγους, που κλονίζουν (αν δεν ανατρέπουν) τη γνώμη αυτή, διότι αμφισβητείται σοβαρά η ακρίβεια του κειμένου στο οποίο στηρίζεται, δηλαδή η εκδοχή, την οποία έδωσε ο Νικόλαος Κασομούλης. Το κείμενο του τελευταίου υπήρξε εφαλτήριο για αμφιβολίες ως προς τα όσα έγραψαν οι Ν. Φιλιππίδης και ο Δ. Πλαταρίδης, αλλά και άλλοι, σύγχρονοί τους ή μεταγενέστεροι χρονογράφοι και ιστορικοί, δηλαδή ανέτρεψε τις μέχρι τότε (1939) επικρατούσες γνώσεις.

Αξίζει, συνεπώς, να δούμε αναλυτικότερα το πρόβλημα, εξετάζοντας κριτικά και συγκριτικά τις πληροφορίες του Νικολάου Κασομούλη, αφού οδήγησαν τούτες τους μεταγενέστερους ιστορικούς στη διατύπωση των αμφισβητήσεων και των διαφοροποιήσεών τους:

Ο Νικ. Κασομούλης έγραψε τα

* Κείμενο ανακοινώσεως στο ΙΔ' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο, όπως διαβάστηκε. Στις προθέσεις μου είναι η παραπέρα διαπραγμάτευση του θέματος, με τη σχετική βιβλιογραφική ενημέρωση και τεκμηρίωση και η δημοσίευση της μελέτης στα «Μακεδονικά», όπως φιλοενηθήκαν, στον κανόνα, και οι προγενέστερες εργασίες μου.

απομνημονεύματά του, τα ενθυμήματά του - όπως προσημειώθηκε - αρκετά χρόνια μετά τα διαδραματισθέντα και συγκεκριμένα από το 1832 μέχρι το 1841, διάστημα το οποίο είναι μεγάλο, εάν ληφθεί υπόψη πως (τουλάχιστο στο τμήμα του χειρογράφου του, όπου αναφέρεται στα γεγονότα της Νάουσας) δεν είχε στη διάθεσή του έγγραφα, αλλά έγραφε, στηρίχθηκε αποκλειστικά στη μνήμη του, αφού δεν παραπέμπει καν στη μέχρι τότε διδλιονογραφία ή σε συλλογή εγγράφων, δημοσιευμένων από άλλους ή ανέκδοτων, που είχε υπόψη του ή στο Αρχείο του. Έτσι, δεν είναι πρωτότυπη πηγή, αναμφισβήτητη και σταθερή, καθόσο αφορά σε γεγονότα, τα οποία δεν έζησε ο ίδιος, αλλά διηγείται με βάση όσα άκουσε από άλλους, χωρίς να είναι δυνατό να ελέγξει και την αλήθεια ή την ακρίβειά τους.

Συγκεκριμένα, για το θέμα, το οποίο μας ενδιαφέρει, δηλαδή της ενάρξεως, της κηρύξεως της Επανάστασεως στη Νάουσα, αναφέρει (τόμος 1ος, σελίδες 2195 - 205) διάφορες ειδήσεις - πληροφορίες (συχνά δε στηρίζεται σε διηγήσεις του αδελφού του Γιώργη, του Κανούση και άλλων), όπως και σε τρεις επιστολές, μια των Καρατάσου, Ζαφειράκη και Γάτσου προς τον Γρηγόριο Σάλα (αρχηγό της Επανάστασεως στον Όλυμπο), μια τούτων προς τον Διαμαντή Νικολάου και τρίτη του πατέρα του Κασομούλη (που βρισκόταν στη Νάουσα) προς τον ίδιο τον γ.δ του, τον Νικόλαο.

Ο Κασομούλης, όμως, δεν είχε μπροστά του, όταν έγραφε, τις επιστολές τούτες ή αντίγραφά τους, διότι, είτε δεν είχε εξαρχής αντίγραφα των δυο πρώτων, είτε επειδή έχασε στη διάρκεια των μαχών ή πέταξε από την αρχή και την επιστολή του πατέρα του προς τον

ίδιο. Το γεγονός τούτο το μνημονεύει ρητά στο κείμενό του, γράφοντας, ότι αποδίδει τούτες κατά «το νόημα». Βέβαια, στο τέλος, προσθέτει την ένδειξη και του μήνα και συγκεκριμένα γράφει «Νάουσα τη... Μαρτίου», αφήνοντας ασυμπλήρωτη κενή την ακριδή ημερομηνία του. Γράφει, όμως, ότι, όταν έφθασε ο Κανούσης στη Νάουσα, οι επαναστάτες κτυπούσαν ήδη τη Βέροια και «...εκείνην την στιγμήν έμβαιναν και ο Λουμπούτ πασάς μέσα», αλλά ξέρομε (βλ. Ν. Φιλίππιδης, σελ. 54 κ.ε.) ότι ο Λουμπούτ έφθασε στην επαναστατημένη περιοχή αρκετές ημέρες μετά την έναρξη της επαναστάσεως. Συνεπώς ο Κανούσης δεν βρισκόταν στη Νάουσα την ημέρα της κηρύξεως της επαναστάσεως, εφόσον - όπως γράφει ρητά ο Κασομούλης - συνέπεσε χρονικά η άφιξη τούτου και του Λουμπούτ, ο οποίος αφίχθηκε στη Βέροια τη 12.3.1822 και ξεκίνησε για τη Νάουσα τη μεθεπόμενη ημέρα.

Είναι γνωστό, ότι οι οπλαρχηγοί της Νάουσας απηύθυναν επιστολές στους οπλαρχηγούς του Ολύμπου και συγκεκριμένα προς τον Διαμαντή Νικολάου και στον Γούλα Δράκου και όχι - όπως γράφει ο Κασομούλης - προς τον Γρηγόριο Σάλα, ο οποίος δεν είχε φθάσει, ακόμα, στον Όλυμπο, αφού η ημερομηνία της επιστολής ήταν (βλ. Ν. Φιλίππιδης, σελ. 48) της 8ης Μαρτίου του 1822 και ο Γρηγόριος Σάλας αφίχθηκε (επί τέλους) στον Όλυμπο πέντε ημέρες ύστερα, δηλαδή τη 13η Μαρτίου του 1822, όπως γίνεται πλέον παραδεκτό (βλ. σχετικά του Γεωργίου Χ. Χιονίδη. Η εκστρατεία και η επανάστασις εις τον Όλυμπον κατά τα έτη 1821 - 1822, μετά ανεκδότων εγγράφων και νέων στοιχείων περί των Λαζαίων και του Διαμαντή Νικολάου - Ολυμπίου, έκδοση της Εταιρείας

αυτομακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1975, και συγκεκριμένα στη σελίδα 25, όπου, στην υποσημείωση 1η, παρέχεται πλούσια διδλιονογραφία). Την επιστολή των καπετάνιων της Νάουσας παραθέτει - όπως σημειώθηκε ήδη - ο Ν. Γ. Φιλίππιδης, έχει δε ως εξής (σελ. 48), στο σημείο, το οποίο καταχωρεί τούτος και, άλλωστε, μας ενδιαφέρει εδώ: «Μετ' ολίγας ημέρας δε ελπίζομεν να ανταμωθώμεν εις Βέρροιαν και όλοι ομού, προτάξαντες τον τίμιον σταυρόν, να εκστρατεύσωμεν κατά του Αβδούλ - Αμπούδ και της Θεσσαλονίκης, την οποίαν μην αμφιδάλλητε, ήρωες Μακεδόνες, απόγονοι του Αλεξάνδρου, ότι θέλομεν εξουσιάσει ταχέως». Την ίδια δε ημερομηνία φέρει και άλλη επιστολή των αυτών οπλαρχηγών (Φιλίππιδης, σελ. 43) προς τους προκρίτους και τον λαό των γύρω επαρχιών της Μακεδονίας, όπου έγραφαν, μεταξύ άλλων, και τα εξής: «Άραντες τον σταυρόν με την σημασίαν της ελευθερίας, αποφασίσατε τον κοινόν αφανισμόν του τυράννου... και δυνάμει του σταυρού όλοι ομού θα κατεξουσιάσωμεν την Βέροιαν, η οποία θα ήναι εις ασφάλειάν μας, μετά ταύτα, μεγάλην». Διευκρινίζει, μάλιστα, ο Ν. Φιλίππιδης (σελ. 53), ότι οι οπλαρχηγοί της Νάουσας ήθελαν να επιτεθούν, μ' όλη τη δύναμη, που θα συγκέντρωναν, εναντίον της Βέροιας «εκ δευτέρου», μετά την αποτυχία της πρώτης προσπάθειάς τους, η οποία είχε λάβει χώρα την επόμενη ημέρα, σε σχέση με την ημέρα της κηρύξεως της επαναστάσεως στη Νάουσα (που θυμίζω, ότι, κατά τούτον, έγινε την 22.2.1822). Όμως, δεν βρήκαν ανταπόκριση, για να επαναλάβουν το εγχείρημα (βλ. Φιλ.π.πιδης, σελ. 49), ούτε και από τους Ολυμπίους, γι' αυτό ζητούσαν, συγκεκριμένα από τον Διαμαντή

Νικολάου, δοθήθεια απ' εκεί, με τη δεύτερη επιστολή τους, που αναφέρει, περιληπτικά, και ο Νικόλαος Κασομούλης (βλ. σελ. 201).

Η τρίτη επιστολή του Κώστα Κασομούλη, πατέρα του Νικολάου, αρχίζει με τις λέξεις: «Παιδί μου Νικόλα. Εις τας... επαναστατήσαμεν και ημείς εδώ», δηλαδή υπάρχει κενό στην ημερομηνία, ακόμα και στην ένδειξη - αναφορά του μήνα, διότι δεν θυμόταν, προφανώς, τούτον ο Νικόλαος Κασομούλης, ούτε ήταν σίγουρος, γιατί δεν την πρόσεξε ή δεν θυμόταν, γι' αυτό και δεν συμπλήρωσε το σημείο αυτό της επιστολής του πατέρα του, το δε υπόλοιπο κείμενό της διέσωσε, όπως το θυμόταν, περίπου (κατά «το νόημα»). Στη συνέχεια, αναφέρεται στην επιδρομή εναντίον της Βέροιας και δίδει και άλλες πληροφορίες, για τη δράση τούτου και για την οικογένειά τους. Κλείνει δε την αποτύπωση της επιστολής του πατέρα του (όπως θυμάται το περιεχόμενό της, επαναλαμβάνω) με την χρονολογική ένδειξη: «Τη... Μαρτ., Νάουσα» και μετά υπάρχει η υπογραφή του, «Κώστας Κασομούλης» (βλ. τις σελίδες 201 - 202).

Ο Εκτός από την καταχώριση των επιστολών, ο Νικόλαος Κασομούλης εξιστορεί τα γεγονότα και σύμφωνα με τη διήγηση του αδελφού του «Γεώργη», που ήταν «οπωσούν πολιτισμένος», και έτσι εντυπωσιάστηκε με όσα είδε στην επαναστατημένη Νάουσα, αναφέρει δε ως πρωταγωνιστή και ως υποκινητή της επανάστασης στη Νάουσα το Ν. Κανούση.

Έχω, όμως, σοβαρές αμφιβολίες για την καλή ενημέρωση ή τη μνήμη του Νικολάου Κασομούλη. Συγκεκριμένα, πιστεύω ότι δεν ήταν ο Κανούσης στη Νάουσα κατά την έναρξη της επανάστασης (ούτε καν στον Όλυμπο, αφού ήλθε

- ως σημειώθηκε - μετά τη 13 Μαρτίου του 1822 σ' εκείνη την περιοχή, με τον Γρηγόριο Σάλα) και ότι έφθασε εκεί μετά την κήρυξη τούτης και μάλιστα, περίπου ένα μήνα ύστερα. Πράγματι, η παρουσία ενός τέτοιου ανθρώπου, ξένου από τη λοιπή Ελλάδα, «γραμματοσμένου», και διακρινόμενου για τις μεγαλοστομίες του, ως αντιπροσώπου του αρχηγού της Επανάστασης ως του Ολύμπου, θα σημειωνόταν, οπωσδήποτε, από τους αφηγητές πληροφοριοδότες του Ν. Φιλιππίδη και του Δ. Πλαταρίδη ή από άλλους χρονογράφους και ιστορικούς, εάν θα παραβρισκόταν, πράγματι, στην πόλη και εάν διαδραμάτιζε τόσο σημαντικόν ρόλο, όπως ισχυρίζεται ο Νικόλαος Κασομούλης, ο οποίος δίδει τους εξής χαρακτηρισμούς για τον πολυπράγμο να Ν. Κανούση: «Αυτά τα οπωρικά έκαμεν ο σπόρος του Κου Κανούση...». Όποιος γνωρίζει τον Κανούσην μπορεί να συμπεράνει ότι δεν είναι άλλο παρά λογοδιάρροια και φωναίς, μ' όλον οπού ηξεύρει κάτι κουτσογαλλικά, κάτι κουτσορωσσικά και βλαχικά (και ηξεύρει και γράμματα...)» (σελ. 202 και 203). Και ο Γιάννης Βλαχογιάννης (βλ. την 3η υποσημείωση της σελίδας 202) αμφιβάλει για την ακρίβεια του ισχυρισμού του Κασομούλη, υποστηρίζοντας ότι είναι υπερβολικός, διότι δεν ήταν δυνατό «ο καλαμαράς» Κανούσης, να υπήρξε ο πρωτεργάτης, τονίζει δε και την μη αναφορά της παρουσίας του από τους Φιλιππίδη και Στουγιαννάκη (Πλαταρίδη). Αν, λοιπόν, δεν καταλήξει κανείς να αμφισβητήσει, ακόμα και εντελώς, την εμφάνιση - δράση του Ν. Κανούση στην Νάουσα, οπωσδήποτε θα βρεί κάποια εξήγηση για τις καυχησιολογίες τούτου στα όσα γράφει ο Νικόλαος Κασομούλης, για τη θορυβώδη παρουσία του

την ημέρα της κήρυξης της επανάστασης και τον ρόλο που - δήθεν - έπαιξε τούτος.

Νομίζω, ότι το πιθανότερο είναι να πήγε και ο Ν. Κανούσης στη Νάουσα, αλλά μετά την έναρξη, (ή, μάλλον, μετά την κήρυξη, για την ακρίβεια) της επανάστασης. Και τούτο είναι βάσιμο να υποστηριχθεί, εάν ληφθεί υπόψη και πάλι ότι η αναφερόμενη στην επιστολή άφιξη του Λουμπούτ στη Νάουσα δεν έγινε αμέσως μετά την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού, αλλά αρκετές ημέρες ύστερα, όπως αποδεικνύεται τόσο από όσα γράφουν οι Ν. Φιλιππίδης και Δ. Πλαταρίδης, όσο και ο ίδιος ο ανώτατος αξιωματούχος των Τούρκων, στα διάφορα έγγραφά του, που σώθηκαν στα τουρκικά ιεροδικεία της Βέροιας - Νάουσας και της Θεσσαλονίκης, όπου αναφέρεται η σιναχώρησή του από τη Θεσσαλονίκη, η διαμονή - παραμονή του στη Βέροια (όπου έφθασε πρώτα) και ύστερα στη Νάουσα. Θεωρώ, λοιπόν, πολύ πιθανό το εξής: Η ομιλία και οι μεγαλοστομίες του Ν. Κανούση - τις οποίες κατέγραψε, μονάχα, ο Κασομούλης - να μη αναφέρονται στην πρώτη ημέρα της επανάστασης, αλλά στη διάρκεια των ημερών, που ακολούθησαν πολύ ύστερα, κατά τις οποίες έγιναν οι προτάσεις του Λουμπούτ προς τους αρχηγούς της επανάστασης να παραδοθούν.

Συγκεκριμένα, ο Κασομούλης γράφει (σελίδες 202 - 203), σύμφωνα με τη (μεταγενέστερη) εξιστόρηση του αδελφού του «Γεώργη», ότι όταν έφθασε ο Κανούσης στη Νάουσα, συναντήθηκε με τους οπλαρχηγούς (μεταξύ των οποίων, περιέργως, παραλείπεται, στην αρχή, να αναφερθεί ο Γέρο Καρατάσος) στο σπίτι του Ζαφειράκη, όπου διάβαζαν τις επιστολές, που είχαν από τον Όλυμπο. Δυο ημέ-

ρες ύστερα μαζεύτηκαν όλοι στην εκκλησία, για να συζητήσουν «...τας απαιτήσεις του Λουμπούτ...». Η γνώμη μου είναι ότι οι προτάσεις αυτές του Λουμπούτ δεν πρέπει να ήσαν οι αρχικές, που απευθύνονταν προς όλους τους ραγιάδες της Μακεδονίας γενικά (άρα δε και προς τους Ναουσαίους), οι οποίες γνωστοποιήθηκαν προληπτικά, πριν την κήρυξη της επανάστασης, αλλά εκείνες, οι οποίες στάλθηκαν ειδικά στη Νάουσα μετά την έναρξη της εξεγέρσεως τούτης και απέδλεπαν στην παράδοσή τους, όπως προαναφέρθηκε. Και η παρατήρηση αυτή έχει κρίσιμη σημασία και αξία για το χρονολογικό πρόβλημα, το οποίο μας απασχολεί, γιατί, μεταξύ των δυο τούτων προτάσεων και των απαιτήσεων του Τούρκου αξιωματούχου, μεσολάβησε ικανό διάστημα.

Για την κακή ποιότητα του χα-

ρακτήρα του Κανούση, γράφει και ο Ιωάννης - Γιάννης Κ. Βασδραβέλλης, συμφωνώντας με τους Νικόλαο Κασομούλη και Γιάννη Βλαχογιάννη. Ας σημειωθεί, μάλιστα ότι η «συμβολή» του υπασπιστή του Σάλα στην επαναστατημένη Νάουσα ήταν τόσο καταστροφική, ώστε ο Νικόλαος Κασομούλης έλαβε την πρωτοβουλία να μεταβεί ο ίδιος στην Κοζάνη για να προκαλέσει την επανάσταση των περιοχών, προσπαθώντας να προλάβει «...μήπως ο Σάλας γράψη από Μηλιάν και στείλη κανέναν Κανούσην, και δώση φωτιά κι' εκεί με την ιδέαν της Ναούσης...» (σελ. 205). Βέβαια, στο σημείο αυτό ο Ν. Κασομούλης ξεπερνά το κάθε όριο υπερβολής του, διότι ισχυρίζεται πιά, ότι (όχι μονάχα «ο σπόρος», αλλά) και η «ιδέα» της επανάστασης της Νάουσας - δόθεν - οφειλόταν στον Κανούση, ενώ είναι γνω-

στό και αναμφισβήτητο ότι οι Ζαφειράκης, Καρατάσος και Γάτσις, συνεδρίαζαν (στη Νάουσα, στο μοναστήρι Δοβρά κ.ά.) από το 1821, οπότε αποφάσισαν την επανάσταση, πολλούς μήνες ωρίτερα.

Ανακεφαλαιώνοντας, σημειώνω συμπερασματικά, ότι ο (νάρκισσος, παραμυθός και επιδειξιμανής) Νικόλαος Κανούσης πρέπει να έφθασε στην Νάουσα, ασφαλώς, μετά τη 13 Μαρτίου και το αργότερο την 26 Μαρτίου του 1822. Και έπειτα παινεύονταν, επιδεικνύοντας τα «κομπούρια του αγά βόϊδοδα» της Νάουσας, τα οποία φορούσε προκλητικά, η δε όλη συμπεριφορά του δολοφονηθέντα από επαναστάτες ύστερα έγινε η αιτία να μαλώσει μαζί του ο Νικ. Κασομούλης, όπως γράφει ο τελευταίος (βλ. σελ. 204).

(Συνεχίζεται)

Υστερόγραφη προσθήκη

Αφορμή, για τούτη τη, συμπληρωματική, σημείωση, αποτέλεσε το άκουσμα της ραδιοφωνικής εκπομπής (26.11.1994), η οποία αναφερόταν στη σημερινή Ελληνική Κοινότητα της Μολδαβίας. Στα πλαίσιά της μνημονεύθηκε, παρεμπιπτόντως, και το γνωστό και σημαντικό γεγονός της εκεί έναρξεως της Επανάστασης των Πανελλήνων κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη.

Αν θυμίσω ότι τούτο επισυνέθηκε την 22η Φεβρουαρίου του 1821 (με το Παλιό Ημερολόγιο, πάντοτε), ίσως να προκύψει αυτομάτως ο συνειρμός με τη γνωστή μας εκδοχή για την έναρξη της

Επανάστασης στη Νάουσα, ακριβώς, την ίδια ημέρα (22), του αυτού μήνα (Φεβρουαρίου), αλλά του επόμενου έτους (1822).

Άλωστε, είναι θεσβαιωμένο, ότι η προηγηθείσα δολοφονία του Φιλικού Δημητρίου Υπάτρου ή Ιπάτρου, στην περιοχή της Νάουσας, με την ανάμειξη του Λογοθέτη Ζαφειράκη, προκάλεσε την αγωνία των Φιλικών, οι οποίοι ζήτησαν εγγράφως την επιτάχυνση της έναρξεως του ένοπλου αγώνα στη Μολδαβία και στο Ιάσιο (βλ. Αποστόλου Ε. Βακαλοπούλου, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού, τόμος Ε', Θεσσαλονίκη 1980, σελίδα 180 και επόμενες και συγκεκριμένα την 182 σελίδα).

Άρα, υπήρξε αλληλεπίδραση των γεγονότων στις δυο περιοχές και είναι πολύ πιθανόν να καθιερώθηκε η 22η Φεβρουαρίου 1822, ως δόθεν - ημέρα της έναρξεως - κηρύξεως της Επανάστασης στη Νάουσα, για να υποστηριχθεί ακριβώς ότι (όπως και στην περίπτωση της απελευθερώσεως της Θεσσαλονίκης) υπήρξε («εκ του Θεού»), τέτοια σημαντική συγκυρία, ώστε το γεγονός στη Νάουσα να έλαβε χώρα έναν χρόνο, επακριβώς, μετά την αρχή των γεγονότων στη Μολδαβία, στο Ιάσιο, που θεωρούνταν και το ιερό ορόσημο του εθνικού ξεσηκωμού του όλου γένους των ραγιάδων...

Γ.Χ.Χ.

Η Βιομηχανική κληρονομιά της Νάουσας και η οικονομική της ανάπτυξη (1874-1994)

Επιμέλεια περιλήψεων - παρουσίαση **Αλέξανδρος Οικονόμου**

Εισαγωγικό σημείωμα

Ολοκληρώνουμε με το σημερινό τεύχος την παρουσίαση των περιλήψεων από τις εισηγήσεις στο Συνέδριο που οργάνωσε ο Δήμος Νάουσας το φετεινό Μάιο με θέμα «Η Βιομηχανική Κληρονομιά της Νάουσας και η Οικονομική της Ανάπτυξη 1874 - 1994». Από το σύνολο των εισηγήσεων του συνεδρίου παραλείπεται μόνο η εισήγηση του καθηγητού κ. Βελένη σχετικά με «τα ιστορικά βιομηχανικά κτίρια στην περιοχή των Καταρρακτών στην 'Εδεσσα», γιατί κρίθηκε ότι αφ' ενός δεν αφορά άμεσα τη Νάουσα, και αφ' ετέρου η παρουσίασή της θα ήταν ακατανόητη χωρίς το φωτογραφικό υλικό που την συνόδευε. Το περιοδικό μας επιφυλλάσσεται ν' αναφερθεί σ' αυτήν στο μέλλον, στα πλαίσια μι-
ας παρουσίασης της Εδεσσαϊκής βιομηχανίας που προγραμματίζει.

Ανάμεσα στα θέματα που παρουσιάζονται σήμερα υπάρχουν ωρισμένα που εκφράζουν ριζοσπαστικές απόψεις για το θέμα (Μπουτάρης) και άλλα που υποδεικνύουν νέους τρόπους πάνω στους οποίους θα πρέπει να στηριχθεί η παραπέρα ανάπτυξη της πόλης (Αδαμίδης, Παπαμίχος), και για το λόγο αυτό θα πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα. Το σίγουρο όμως είναι πως μέσα από την ποικιλία των ιδεών και των προτάσεων μπορεί να προκύψει κάτι θετικό για την πόλη, ώστε μαθαίνοντας από το παρελθόν, ν' αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη αισιοδοξία και δύναμη τις προκλήσεις του μέλλοντος. Από τη μεριά μας, ελπίζουμε πως η δημοσίευση, έστω και μόνο των περιλήψεων των εισηγήσεων του Συνεδρίου στη «Νιάουσα», αποτελεί μιά μικρή συμβολή σ' αυτήν την προσπάθεια.

Εισηγητής : **Ιρίς Παναγιωτοπούλου**, Αρχιτέκτων, Δρ. Χωροτάκτης ΕΜΠ

Θέμα : **Επαγγελματική Εκπαίδευση και Βιομηχανία.**

Η όλη εισήγηση είναι μάλλον άσχετη με την θεματολογία του συνεδρίου, και αναφέρεται αφ' ενός στην ιστορία της επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, και αφ' ετέρου στη διαπίστωση της αναντιστοιχίας μεταξύ της παρεχόμενης μέσης επαγγελματι-

κής εκπαίδευσης, η οποία σήμερα λειτουργεί προσπαθώντας κυρίως να αναχαιτίσει την πορεία των νέων προς την γενική εκπαίδευση και στη συνέχεια προς την τριτοβάθμια, παρά να φροντίσει να καλύψει τις ανάγκες της βιομηχανίας σε εξειδικευμένους ερ-

γαζόμενους. Επισημαίνονται τα αίτια αυτής της κατάστασης και υποδεικνύονται τρόποι οργανικής σύνδεσης της Μέσης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με τις αναγκαιότητες της αγοράς εργασίας, μέσω ειδικών ερευνητικών προγραμμάτων.

Εισηγητές : **Βασ. Πατσιλάρας**, Χωροτάκτης, Πολεοδόμος, Οικονομολόγος
Ελένη Σέμση - Ραΐδου Αρχιτέκτων, Πολεοδόμος, Χωροτάκτης

Θέμα : **Ανάπτυξη και Διατήρηση, δύο συμβατικοί στόχοι. Η περίπτωση των παραδοσιακών βιομηχανικών κτιρίων.**

Τα βιομηχανικά κτίρια της Νάουσας αποτελούν οργανικά κομμάτια του συνολικού οικιστικού πλούτου της πόλης και είναι αυτά που μαζί με τα παλιά της σπίτια αποτελούν το σημαντικότερο κομμάτι του οικιστικού της παρελθόντος που προσδίδει ιδιαίτερο χρώμα στη Νάουσα και την ξεχωρίζει από άλλες αντίστοιχου μεγέθους πόλεις της Ελλάδας. Η διάσωση και αξιοποίηση του συνολικού οικιστικού πλούτου της πόλης αποκτά σημασία μόνον όταν το οικιστικό απόβημα θεωρη-

θεί ως σύνολο και όχι κατακερματισμένο κατά κτίριο. Απαιτείται λοιπόν μια συνολική θεώρηση της παραγωγής του δομημένου περιβάλλοντος έτσι ώστε να γίνει ευκολότερος ο προσδιορισμός των απαιτούμενων παρεμβάσεων που θα έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα με το ελάχιστο δυνατό κοινωνικό κόστος.

Η εισήγηση αναλύει την τρέχουσα πρακτική παραγωγής δομημένου χώρου στην περιοχή, προσδιορίζει τους σημαντικότερους παράγοντες που την επηρεάζουν

και επισημαίνει τους κυριότερους άξονες παρέμβασης για την αποτελεσματικότερη και με μικρότερο κόστος πραγματοποίηση του διττού στόχου, της διατήρησης αφ' ενός της πολιτιστικής κληρονομιάς και του εκσυγχρονισμού αφ' ετέρου του οικιστικού αποθέματος και της συμβολής στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της πόλης, με κύριο παράδειγμα εφαρμογής στα παλιά βιομηχανικά κτίρια της Νάουσας.

Εισηγητής : **Χρήστος Τρεμπελής**, Πρόεδρος Εργατικού Κέντρου Νάουσας

Θέμα : **Εργατική τάξη και εργατικό κίνημα χθές και σήμερα στη Νάουσα**

Ο εισηγητής, αφού κάνει μια σύντομη αναφορά στα πρώτα εργοστασιακά σωματεία στη Νάουσα, τα οποία, παρ' όλο ότι η πόλη είχε από παλιά βιομηχανικό χαρακτήρα, άργησαν να δημιουργηθούν (το Εργατικό Κέντρο ιδρύθηκε μόλις το 1937, ενώ το σωματείο Κλωστοϋφαντουργών μόλις το 1942), περιγράφει συνοπτικά τις εργασιακές σχέσεις εργοδοτών - εργαζομένων, και αφού επισημαίνει μερικές από τις

αιτίες για τις οποίες περνά κρίση η βιομηχανία, προτείνει να γίνουν τ' αδύνατα δυνατό, ώστε να επαναλειτουργήσουν τα εργοστάσια ΒΕΤΛΑΝΣ και ΠΕΛΛΑ ΟΛΥΜΠΟΣ.

Στη συνέχεια αναφέρεται σε ωρισμένα στοιχεία από την ευρωπαϊκή εμπειρία, όσον αφορά στη διάρκεια του εργάσιμου χρόνου, ο οποίος είναι αντιστρόφως ανάλογος του βαθμού ανάπτυξης μιάς χώρας, στις μηνιαίες αποδο-

χές των εργαζομένων στην Ελλάδα, που είναι από τις χαμηλότερες στην Κοινότητα, καθώς και στις προτάσεις των ευρωπαϊκών συνδικάτων για την έξοδο από την κρίση των κλάδων κλωστοϋφαντουργίας και ένδυσης, μέσω εφαρμογής κλαδικής πολιτικής σε εθνικό, περιφερειακό και κοινοτικό επίπεδο, ώστε ν' ανατραπεί η σημερινή κατάσταση και να επιβραδυνθεί ο ρυθμός μείωσης των θέσεων εργασίας.

Εισηγητής : **Δημήτριος Συμεωνίδης** Εκπρόσωπος Συνδέσμου Βιομηχάνων Β. Ελλάδος

Θέμα : **Ο ρόλος της Βιομηχανίας της Βορ. Ελλάδος στα Βαλκάνια**

Η εισήγηση περιλαμβάνει αναλυτική παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης από άποψη επενδυτικών δυνατήτων στις τρεις βαλκανικές χώρες, την Βουλγαρία, την Αλβανία και την Ρουμανία, στις οποίες έχει ήδη αρχίσει

η οικονομική διείσδυση, από πλευράς ελληνικών επιχειρήσεων. Παρουσιάζονται επιγραμματικά για κάθε μιά από τις χώρες αυτές οι επιτόπου συνθήκες της αγοράς και επισημαίνονται οι τομείς οι οποίοι προσφέρονται για την ανά-

πτυξη επιχειρηματικών κινήσεων εκ μέρους των ελληνικών επιχειρήσεων, καθώς και οι υφιστάμενες αδυναμίες και οι πιθανοί κίνδυνοι για τις ξένες επιχειρήσεις.

Εισηγητής : **Ιορδάνης Αδαμίδης** Γ. Διευθυντής Συνδ. Εξαγωγέων Βορ. Ελλάδος

Θέμα : **Το παρόν και το μέλλον της πρωτογενούς παραγωγής και μεταποίησης — Προτάσεις ανάπτυξης.**

Στο πρώτο μέρος της εισήγησης του ο κ. Αδαμίδης αναφέρεται στα βασικά προβλήματα της πρωτογενούς παραγωγής στο Νομό Ημαθίας, επισημαίνοντας το μικρό και πολυτεμαχισμένο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, τις πολλές και διαφοροποιημένες ποικιλίες που υπάρχουν, την ανεπαρκή προσφορά τεχνικής βοήθειας, τα πλεονασματικά προϊόντα, την ανεπαρκή ανάπτυξη του συστήματος εμπορίας και μεταποίησης και το κόστος εισροών (μηχανημάτων και εφοδίων) στην ελληνική γεωργία.

Στη συνέχεια αναφέρεται στη μεταποίηση και ιδιαίτερα στη μεταποίηση φρούτων της περιοχής και τις δυνατότητες ανάπτυξης που υπάρχουν. Επισημαίνει τα προβλήματα στις εξαγωγές που οφείλονται κυρίως στο κλείσιμο του δρόμου από Γιουγκοσλαβία και την σταδιακή εφαρμογή της συμφωνίας GATT που καταργεί τις επιδοτήσεις. Για το θέμα της κλωστοϋφαντουργίας τονίζει την κρίση που διέρχεται ο κλάδος λόγω του έντονου ανταγωνισμού από χώρες του Τρίτου Κόσμου, την έλλειψη εκσυγχρονισμού και την εμμονή στα παραδοσιακά κλωστοϋφαντουργικά είδη.

Για τον εκσυγχρονισμό και α-

νάπτυξη της γεωργίας απαιτείται κατά τον εισηγητή σωστή και έγκαιρη πληροφόρηση, νέα επενδυτικά σχέδια για βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος και τη μείωση του κόστους, βελτίωση συνθηκών εμπορίας, τυποποίηση, δημιουργία ινστιτούτου μελέτης, επαγγελματική κατάρτιση, προσαρμογή της παραγωγής σε προϊόντα που ζητεί η αγορά, βελτίωση υποδομών, εναλλακτικές καλλιέργειες, εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων, αντιμετώπιση της

ρύπανσης, ενίσχυση των εξαγωγών. Για την κλωστοϋφαντουργία, επισημαίνεται ότι απαιτείται η ίδρυση εργαστηρίων ποιοτικού ελέγχου, εκπαίδευση εξειδικευμένου προσωπικού, δημιουργία κέντρων σχεδιασμού μόδας, παραγωγή πρωτοποριακών προϊόντων υψηλής ποιότητας. Για όλα αυτά είναι αναγκαία η δραστηριοποίηση τόσο των παραγωγών και επιχειρηματιών, όσο και των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που εμπλέκονται.

— ■ —

Εισηγητής : **Αναστασία Πάπαρη**, Αρχιτέκτων. Πολεοδόμος

Θέμα : **Οι εκτός λειτουργίας και εντός σχεδίου πόλεως βιομηχανίες ενεργός μεταλλάκτης της ζωής στη Νάουσα**

Σύμφωνα με τις σημειώσεις της ίδιας της εισηγήτριας, κεντρικό επιχείρημα της εισήγησης είναι ο καθορισμός ενός πλαισίου έντα-

ξης στη ζωή της σύγχρονης Νάουσας των βιομηχανικών εγκαταστάσεων που δεν λειτουργούν πια. Το πλαίσιο αυτό θα πρέπει α) να

υπερβεί την κανονιστική λογική των πολεοδομικών μελετών που ισχύουν σήμερα, β) να ξεπεράσει τα φιλόδοξα, αλλά μονολειτουρ-

γικά διεθνή οράματα των τεχνολογικών πάρκων και πάρκων επιχειρήσεων, γ) να δεχθεί τη λογική του «πράσινου εργοστασίου» ως δυνατότητα βιωσιμότητας μόνο των τριών εν ενεργεία βιομηχανιών που λειτουργούν μέσα στην πόλη και δ) να θεωρήσει

την παρατηρούμενη αστική παθολογία της περιοχής ως ευκαιρία αναβάθμισης της οικονομικής, κοινωνικοπολιτισμικής και χωρικής δομής ολόκληρης της πόλης.

Από τα τέσσερα σενάρια προγραμματισμού της επέμβασης που αναφέρει η εισηγήτρια προκρίνει

την ιδέα της «αστικής αναζωογόνησης» όπου ο ρόλος της περιοχής είναι ρόλος μεταλλάκτη της ζωής στην πόλη (χωρίς όμως να δίνει πρακτικούς τρόπους για πραγματοποίηση αυτού του οράματος, Σημ. επιμελητού).

Εισηγητής : **Γιάννης Μπουτάρης**, Διευθ. Σύμβουλος της Ι. Μπουτάρης και Υιός Α.Ε.

Θέμα : **Μετά τη Βιομηχανία τι;**

Στην αρκετά ριζοσπαστική από πλευράς επισημάνσεων αυτή εισηγήση ο κ. Μπουτάρης υποστηρίζει ότι η προσπάθεια να στηθεί βιομηχανία στη Νάουσα τα τελευταία χρόνια ουσιαστικά απέτυχε, γιατί έγινε στην πράξη προσπάθεια εμφύτευσης βιομηχανικής αντίληψης σ' έναν πληθυσμό με καθαρά αγροτική συνείδηση. Το εγχείρημα βοηθήθηκε απ' την πλήρη υποβάθμιση της αγροτικής παραγωγής και την προστασία της βιομηχανίας από την εκάστοτε κυβερνητική δασμολογική πολιτική. Ο εισηγητής πιστεύει ότι η παρένθεση της βιομη-

χανίας στη ζωή της πόλης έχει κλείσει μιάς και ήταν θνησιγενής απ' την αρχή αυτή η υπόθεση.

Η πόλη έχει ωστόσο πολύ μεγάλες δυνατότητες να ξεπεράσει το σοκ του αποχαιρετισμού στη βιομηχανία της και να ευημερήσει, αρκεί να αντιληφθεί ότι πρέπει μόνη της να αποφασίσει τί να κάνει. Μερικές δυνατότητες είναι:

1. Ανάπτυξη και εξειδίκευση παραγωγής υψηλής ποιότητας αγροτικών προϊόντων σε όλες τους τις μορφές (νωπά και μεταποιημένα).

2. Ανάπτυξη περιβαλλοντικής

συνείδησης με στόχο την προσέλευση και εξυπηρέτηση επισκεπτών-τουριστών.

3. Προσπάθεια ν' αντιληφθούμε ότι η ΕΟΚ μας δίνει τη δυνατότητα ν' αναπτυχθούμε, αλλά την ανάπτυξη θα πρέπει να την κάνουμε μόνοι μας. Δεν θα την κάνουν αυτοί για μας.

4. Κυρίως προσπάθεια ν' αποκαταστήσουμε τον χαμένο μας πολιτισμό, την χαμένη μας ταυτότητα. Ο καθένας πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι μπορεί να κάνει πράγματα, ότι η ζωή του δεν εξαρτάται παρά μόνον απ' αυτόν.

Εισηγητές : **Νίκος Παπαμίχος**, Αρχιτέκτων, επίκουρος καθηγητής Α.Π.Θ.

Βίλμα Χαστάογλου Αρχιτέκτων, επίκουρη Καθηγήτρια Α.Π.Θ.

Θέμα : **Οι Δρόμοι του Κρασιού στην Κ. Μακεδονία και η θέση της Νάουσας**

Στην ανακοίνωση εξετάζονται ωρισμένες προϋποθέσεις και τα ειδικά χαρακτηριστικά για την εφαρμογή και στην Κ. Μακεδονία μιάς ειδικής τουριστικής διαδρομής που είναι γνωστή στις οиноπαραγωγές περιοχές της Ευρώπης και των ΗΠΑ ως Δρόμοι του Κρασιού. Η σημαντική θέση της Νάουσας ανάμεσα στις οиноπαραγωγές περιοχές της Μακεδονίας, την καθιστά κομβικό σημείο ορ-

γάνωσης αυτού του εξειδικευμένου, αλλά και συνθέτου και ολοκληρωμένου τουριστικού δικτύου.

Ο Δρόμος του Κρασιού στηρίζεται σε μια προκαθορισμένη επιλεγμένη διαδρομή από τα πιο θελκτικά σημεία του αμπελώνα, η οποία προτείνεται στον επισκέπτη. Η διαδρομή (ειδικά σηματοδοτημένη και φροντισμένη) συναρθρώνει τις τοποθεσίες με ιδιαίτερο

φυσικό κάλλος, με σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος, ιστορικούς τόπους, οινοποιεία και καταστήματα που εγγυώνται υψηλές προδιαγραφές φιλοξενίας, με σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών.

Ο Μακεδονικός Δρόμος του Κρασιού προτείνεται να συμπεριλάβει τις αμπελουργικές ζώνες Ο. Π.Α.Π. (Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας) της Νάουσας, της Γουμένισας και του Αι-

μυνταίου, σε συνδυασμό με τη Ζώνη ΟΠΑΠ της Χαλκιδικής. Ο κατακερματισμός όμως του μακεδονικού αμπελώνα και η μεγάλη διασπορά του στο χώρο επιβάλλει χειρισμούς κατάλληλους που

να συσχετίζουν τις διαδρομές με άλλα ισχυρά σημεία ενδιαφέροντος, αρχαιότητες, ιστορικά, αρχιτεκτονικά που θ' αποκαθιστούν την συνέχεια του δικτύου με κατάλληλο τρόπο. Έτσι πάνω στα

ίχνη του Κλήματος και του Κρασίου θα διαμορφωθεί ένα πολύμορφο πλέγμα ενδιαφερόντων με πολιτιστικό χαρακτήρα και αναπτυξιακή λειτουργία.

Κλείνοντας τις εργασίες, ο Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής του Συνεδρίου κ. Στέλιος Παπαδόπουλος στάθηκε σε ωρισμένες από τις επισημάνσεις που έγιναν κατά τη διάρκειά του, παρ' ό,τι, όπως είπε, δεν είναι δυνατό να διατυπωθούν συμπεράσματα από ένα τριήμερο εργασίας με την έκταση της θεματολογίας, την πολυμορφία των προσεγγίσεων και την εκρηκτικότητα των συζητήσεων που ακολούθησαν αν δεν μεσολαθήσει μια απόσταση χρόνου.

Να αξιολογήσουμε τις προτεραιότητες, να ξεκινήσουμε πολύ σεμνά και με τις δυνατότητες που έχουμε. Το κράτος είναι φτωχό και ανεπαρκές. Αναγκαία η συ-

νεργασία των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης...

Να δημιουργηθεί ένα Ινστιτούτο Ροδακίνου, γιατί όπως πάμε θα χάσουμε το προϊόν. Ο διεθνής ανταγωνισμός είναι καθοριστικός των αποφάσεων σε τοπική κλίμακα. Να δημιουργηθεί Κέντρο Κλωστοϋφαντουργίας. Μήν στέλνουμε έξω απαράδεκτα ποιοτικά προϊόντα. Μήν δημιουργούμε αρνητική εικόνα που δεν θα μπορέσουμε να αλλάξουμε όσα κι αν ξοδέψουμε. Χρειάζεται ν' αποκτήσουμε θετική ταυτότητα για να επικρατήσουμε.

Κοντολογίς, θεθείς αλλαγές στη μεθόδευση και πρακτική. Και

νοτομίες και εκσυγχρονισμός. Όποιος μένει πίσω, όποιος επιμένει στο χθες, χάνει και χάνεται... Συντονισμός δυνάμεων, αξιοποίηση του υπάρχοντος πλούτου με σύγχρονη μέθοδο και τη μέγιστη δυνατή προοπτική.

Αυτοδυναμία, αναβάθμιση αξιών... Και εδώ η ευθύνη ξαναγυρνά στο Δήμο και τους επιχειρηματίες. Χρειάζεται έρευνα, μελέτη, ομάδες εργασίας, συναντήσεις σε επιτελικό επίπεδο. Τέτοιες συναντήσεις σαν αυτό το συνέδριο είναι ευκαιρίες ανασκοπήσεων, διαλόγου, αναθεωρήσεων. Μπορούν ν' αποτελέσουν οφετηρίες ή σταθμούς για τον σχεδιασμό του αύριο που επείγει.

«ΣΤΗ ΝΙΑΟΥΣΤΑ ΠΑΝΓΚΥΡΙΑ

ΣΤΗ ΒΕΡΓΙΑ ΠΥΡΚΑΪ·Α»

Του Θωμά Γαβριηλίδη

Αρχίλοχου Πάριου Θάρρος στις δοκιμασίες

Ψυχή μου, ψυχή μου
τυραννισμένη απ' αβάσταχτα θάσσανα
ερθώσου και πάλεψε μ' αγέρωχα στήθια
σιμά στων οχτρών τις ενέδρες
και μήτε να δείχνεις περίσσιο καμάρι
σαν παίρνεις τη νίκη
μα μήτε στο κλάμα να πέφτεις
αν χάσεις στη μάχη.
Τις χαρές να τις χαίρεσαι, όμως
μην περίσσια τεντώνεις τις χόρδες
και στις πόρες τη δύναμη να 'χεις
να μαραίνεις τη φλόγα του πόνου.
Πον' οπ' όλα θα πρέπει να νιώσεις
το ρυθμό της ζωής των ανθρώπων.
(Θ. Γαβριηλίδη Αρχ. Ελλ. Λυρικοί, μετάφραση,
Βέροια 1975).

Ο ρυθμός της ζωής

Μια αδιάκοπη εναλλαγή ευτυχισμένων και δυστυχισμένων στιγμών, αυτός είναι ο ρυθμός της ζωής των ανθρώπων. Όποιος δεν το έχει χωνέψει αυτό θασανίζεται άδικα να θρεί άκρη για όσα του συμβαίνουν. Αυτά έγραψε μεταξύ άλλων πολλών ο μεγάλος αρχαίος Έλληνας ποιητής, ο Αρχίλοχος ο Πάριος τον 7ο αι. π.Χ. (680-629 π. Χ), δύο χιλιάδες εξακόσια είκοσι τρία χρόνια περίπου από τότε που έγινε αθάνατος. Γιατί οι μεγάλοι δεν πεθαίνουν· ζουν αιώνια στις καρδιές και τις ψυχές εκείνων που αγαπούν.

Στη Νιάουστα Πανγκύρια

Δεκαπενταύγουστος του 1864. Είχαν περάσει κιόλας σαρανταδύο περίπου χρόνια από το χαλασμό της Νάουσας, τον Απρίλιο του 1822, και η πόλη που είχε αφανιστεί από το μαχαίρι και τη φωτιά του πορθητή Τούρκου αναστημένη μέσα από τις στάχτες της είχε «παγκύρια». Πανηγύριζε τιμώντας το γεγονός της Κοίμησης της Παναγίας, της μάνας του Θεού, που, αφού η καρδιά της μα-

τώθηκε από τη ρομφαία, το δίκοπο μαχαίρι του πόνου, την ώρα που έβλεπε τον μοναχογιό της στο σταυρό, κοιμήθηκε, όταν ήρθε η ώρα της, για να απαλλαχθεί από το θασανισμένο «ένδυμα» του θνητού σώματος ώστε αύλη πια να ζει μέσα στις καρδιές και τις ψυχές όσων την αγαπούν.

Είναι μεγάλη και παράξενη η γιορτή της Κοίμησης της Θεοτόκου γιατί σ' αυτήν ο πιστός λυπάται, πονάει και χαίρεται την ίδια στιγμή, και τα δάκρυά του είναι δάκρυα θλίψης και χαράς, α-ξεχωριστά. Και κλαίγοντας για την Παναγιά κλαίνει οι άνθρωποι και για τους δικούς τους πεθαμένους και μαζί χαίρονται και γελούν γιατί ελπίζουν πως, έπως η Παναγιά νίκησε τελικά το θάνατο χάρη στο Γιο της, θα τον νικήσουν κι αυτοί με τη δική Της Χάρη.

Στη Βέργια πυρκαγιά

Δεκαπενταύγουστος του 1864. Έφυγαν οι Βεργιώτες από τα σπίτια τους «συν γυναιξί και τέκνους» και πήγαν στο μοναστήρι της Καλής Παναγιάς στη Δοβρά για να πανηγυρίσουν τη Χάρη Της και είχαν ξεχάσει· μέρα που ήταν· ότι πριν από ένα περίπου χρόνο ο Δεσπότης (Θεόκλητος 1848 - 1863) φεύγοντας (με μετάθεση που δεν είχε ζητήσει ο ίδιος όπως φαίνεται) είχε καταραστεί «Λίχνη και άνεμος να γίνει η Βέροια», εκτός κι αν η κατάρα αυτή είναι εύρημα του άγνωστου λαϊκού δημιουργού του δημοτικού τραγουδιού, ο οποίος δεν έβλεπε τόσο ποιητικό το γεγονός, ότι η πυρκαγιά ξεκίνησε από τον εμπρησμό ενός μπακαλίκου από κάποιον Τούρκο φτωχό ή κακοπληρωτή ή και τα δυο μαζί και προτίμησε να ρίξει το ανάθεμα σε δυό πλούσιους Βεργιώτες, τον Μαλούτα και τον Τσιούπιλη, ως αίτιους της αναγκαστικής μετάθεσής του Δεσπότη. Ότι ο λαϊκός τραγουδιστής ήξερε ότι μπορούσε να καλυφθεί από την «ποιητική άδεια = Ελευθερία» για τις επιλογές του το δείχνει και το αλλαγμα της χρονολογίας. Λέει ως χρόνο της πυρκαγιάς το 1862, επειδή το 1864 «δεν χωρούσε στον ιαμβικό δεκατρισύλλαβο στίχο του».

Συνέχεια στην σελίδα 211

Τα κουκούλια στη Νάουσα

Την αντίκρυσσα μικρός ακόμη, την κύρια πλατεία - τα περίφημα Καμμένα της Νάουσας - όταν άρχισα να πηγαίνω σχολείο, στο 1ο Δημοτικό αρρένων της Νάουσας, που αρχικά οι δυο πρώτες τάξεις στεγάστηκαν στο οίκημα της Μητρόπολης, ενώ οι υπόλοιπες τάξεις στεγάστηκαν στον γυναικονίτη της Μεταμόρφωσης. Την διέσχιζα κάθε πρωί και απόγευμα όπως λειτουργούσαν τα τότε σχολεία. Αργότερα περάσαμε στο σημερινό 1ο Δημοτικό του Αγίου Μηνά. Η δασκάλα μου λεγόταν «κυρία Ευτέρπη» όπως την αποκαλούσαμε χωρίς το επίθετό της που δεν το μάθαμε ποτέ. Διευθυντής ήταν ο λιπόσαρκος δάσκαλος Νικόλαος Βανιανίδης. Θέρμανση ένα ταλαίπωρο μαγκάλι που με την σειρά θρανίο - θρανίο σηκωνόμασταν και πηγαίναμε να ζεσταθούμε τις κρύες μέρες του χειμώνα.

Η πλατεία Καμμένα ήταν τότε η μόνη κεντρική πλατεία της Νάουσας, η σημερινή πλατεία Διοικητηρίου ή Τρόμπακκα. Η πλατεία αυτή είχε τότε άλλη διαρρύθμιση, οριοθετείτο απ' τα αρχοντικά των Γκουνταίων, Τσιτσαίων, Πεχλιθαναίων, Περδικαράϊων, ένα παλιό οίκημα του Κωσταλίτη και πιο πάνω από το σπίτι του Τούση Σιούγγαρη ένα παλιό κελάρι του Θρασύβουλου Τουρπάλη όπου δυο οικογένειες Αρμένιδων είχαν στήσει μια οικογενειακή βιοτεχνία κατασκευής καλαθιών και κοφινιών από πλατίες και λεπτές λωρίδες ξύλου. Σ' αυτήν την πλα

τεία που χολούσε τις Αποκριές ο κόσμος από το καρναβάλι της Νάουσας άπλωναν τα καλοκαίρια τα καρπούζια και τα πεπόνια και τα άλλα μανασικά, οι μικροπωλητές και οι παραγωγοί, τα οποία φέρνανε με ζώα από διάφορες περιοχές τόσο κοντινές, όσο και

Του 'Αγγελου Βαλταδώρου

μακρινές. Μια φορά μάλιστα έφτασαν φορτωμένες καρπούζια και πεπόνια έξι καμήλες. Πλημύρισε η πλατεία παιδιά να τις χοζεύουνε.

Αλλά στην πλατεία αυτή κάθε καλοκαίρι, γινόταν αποκλειστικά η αγοραπωλησία των κουκουλιών των παραγωγών της Νάουσας. Τα θγάζανε σε μεγάλα τσουβάλια - χαράρια - τα κουκούλια - γύρω, γύρω στην πλατεία και περνούσαν οι έμποροι - αγοραστές. Τα έπαιρναν στα χέρια τους άλλα από πάνω και άλλα από μέσα απ' το τσουβάλι, χώνοντας τα χέρια τους και δοκιμάζανε τις ίνες τους. Πρόσεχαν το χρώμα τους και την ποιότητά τους και κόσανε τιμή. Εκεί απάνω άρχιζε το παζάρι κι όταν έκλεινε η συμφωνία λάμβανε χώρα το ζύγισμα. Πρέπει να πούμε ότι όλοι οι έμποροι της περιοχής ήταν συγκεντρωμένοι στην πλατεία αυτή και είχε ο καθένας το κανταρόξυλο και το καντάρι για το ζύγισμα.

Το καντάρι ήταν μια τετράγωνη ή τριγωνή σιδερένια βέργα με χαραγμένα τα νούμερα των οκά-

δων από την μια μεριά μέχρι τα εκατό και απ' την άλλη ήταν απ' τα εκατό και πάνω. Στηριζότανε στην αρχή σε μια πλακέτα σχήματος Π με άνοιγμα στο μέσον, στο οποίο εφάρμοζε μια κολλημένη γλώσσα επάνω στην βέργα όταν το «τοπούζι», ένα στρόγγυλο αντικείμενο, μόνιμα περασμένο στην βέργα ισορροπούσε με το θάρος του αντικειμένου που ζυγίζονταν και έκλεινε το άνοιγμα της πλακέτας. Εκρέμοντο από την βέργα αυτή από το σημείο της πλακέτας 2 ή 3 αλυσίδες με γάντσους «τσιγκέλια» με τα οποία γάντσωναν τα τσουβάλια των κουκουλιών καθώς και τα άλλα αντικείμενα για ζύγιση οπότε αφού περνούσαν το κανταρόξυλο στον γάντσο που ήταν πάνω απ' την πλακέτα, θάζανε την μια άκρη αυτού στον ώμο του ο αγοραστής και στην άλλη ο πωλητής.

Οι έμποροι συνήθως ήταν καταξιωμένοι νοικοκυραίοι, καθιερωμένοι στην κοινωνία της Ναούσης αλλά μέσα σ' αυτούς όπως και σ' όλα τα επαγγέλματα είχαν παρεισφύσει και μερικοί μικροκατεργαράι που με το μικρό τους δαχτυλάκι όταν τραβούσαν το τοπούζι, πίεζαν την βέργα προς τα κάτω για να κερδίσουν μερικές οκάδες, ασήμαντα θέβαια ποσά και για την εποχή εκείνη. Πάντως για πολλά χρόνια μόνιμοι και καταξιωμένοι έμποροι των κουκουλιών με «ιχτιμπάρ» μνημονεύονται οι Χατζηνωταίοι, οι Τσιτσαίοι, οι Πεχλιθαναίοι, ο Δημοσθένης Κοϊμτζής, οι Αφοι

Κοντόπουλοι, Γιώργος και Στρατής, οι οποίοι είχαν και μόνιμα συνεργεία που συνέβαλαν ευεργετικά στην οικονομία της Νάουσας.

Η επεξεργασία των κουκουλιών -ένα από τα θαύματα της δημιουργίας της φύσεως - βαστούσε 40-45 περίπου μέρες εκ των οποίων οι 10-15 ήταν εργώδεις. Η σηροτροφία στην Νάουσα ήταν μια εργασία στην οποία απασχολούνταν μικροί και μεγάλοι του σπιτιού, ώστε να μην φαίνεται ο κόπος μεγάλος γι' αυτήν. Εξ' άλλου η εκτροφή τελείωνε σε 40-45 μέρες όπως είπαμε.

Στην Νάουσα για την σηροτροφία συνήθως χρησιμοποιούσαν τα δωμάτια των σπιτιών τους οι μικρότεροι σηροτρόφοι και οι μεγαλύτεροι τα μεταξουργεία. Τα μεταξουργεία ήταν ιδιαίτερα κτίσματα, γυμνά στο εσωτερικό τους σαν μια μεγάλη άδεια αίθουσα με λίγα παράθυρα στην μια πλευρά συνήθως Μέσα στα δωμάτια ή στα μεταξουργεία στήνανε τα «κρεβάτια» από καλαμωτά, τα οποία στηρίζανε σε τρίποδα και αφού στρώνανε ένα ψιλό σεντόνι επάνω στο καλαμωτό, απλώνανε τα φύλλα της μουριάς, σκορπίζανε το σπόρο προς εκκόλαψη σκουληκιών και δημιουργία κουκουλιών. Το σπόρο τον αγοράζανε από τους λεγόμενους σπορτζήδες. Τέτοιοι σπορτζήδες μεταξύ των άλλων ήταν οι Δημ. Κοϊμτζής, Δαδακαρίδης, Τσιτσαίοι, Χατζηνωταίοι και άλλοι. Αυτοί αγοράζανε μια ποσότητα κουκουλιών την οποία επεξεργάζονταν για την παραγωγή σπόρων τον οποίο πωλούσαν σε χάρτινα κουτιά. Αυτά τα κουτιά με το ανάλογο θάρος τους ήταν και το μέτρο της έκτασης της παραγωγής κουκουλιών για κάθε περίοδο και για κάθε οικογένεια. Ήτοι όπως έλε-

γαν οι Νάουσαίοι «φέτος θα κοιτάσουμε δυο κουτιά μετάξι, τρία κουτιά μετάξι κ.τ.λ.».

Αλλά και πάνω απ' όλα αυτά υπήρχε μια απαραίτητη προϋπόθεση. Η ύπαρξη χωραφιών με τα μουριόδεντρα, τα φύλλα των οποίων ήταν η μοναδική τροφή του μεταξοσκώληκα. Αυτά τα μουριόδεντρα παρήγαγαν τα εύγευστα μούρα μαύρα, άσπρα και παρδαλά που ενδιέφερε εμάς τους πιτσιρικάδες και τα οποία είχαμε ελευθερία να μαζεύουμε από οποιοδήποτε κτήμα αυτόν το νόστιμο καρπό τους.

Για την ιστορία - της μετάξης - μεταξοσκώληκες υπάρχουν πολλές εκδοχές. Η ύπαρξη του μεταξοσκώληκα χρονολογείται πριν από χιλιάδες χρόνια στην Κίνα.

Ιστορείται ότι το 419 μεταδόθηκε από την Κίνα στον άλλο κόσμο, με την μεσολάβηση δυο καλόγερων που κατόρθωσαν στο κούφωμα των μπαστούνιων τους να περάσουν το μεταξόσπορο.

Στην Νάουσα δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για την αρχή της σηροτροφίας. Πάντως στα χρόνια της επανάστασης μνημονεύεται ότι υπήρχε.

Η «συγκομιδή» των κουκουλιών λάμβανε εορταστικό χαρακτήρα. Καλούσαν συγγενείς και φίλους - μόνο γυναίκες - άνοιγαν τις δίφυλλες εξώπορτες, καθόντουσαν σε

σχήμα ημικύκλιο και οι άντρες του σπιτιού κατέβαζαν τα πυξαρικά κλαδιά που τα είχαν τοποθετήσει γύρω - γύρω στα κρεβάτια όπου οι μεταξοσκώληκες στην τελευταία φάση ανεβαίνανε και μεταβάλλονταν σε κουκούλι.

Και βέβαια υπήρχε η σχετική φιλιά με το «γλιανό» στο νταβά με την καρυδάρμη, αλλά και το απαραίτητο ναουσαϊκό κρασί.

Το εισόδημα απ' τα κουκούλια ήταν σημαντικότερο για την Ναουσαϊκή οικογένεια. Ήταν το ένα σκέλος της οικονομίας της Ναουσαϊκής οικογένειας, δεδομένου ότι το άλλο σκέλος ήταν το κρασί. Είχε καθιερωθεί ως βέβαια παραγωγή τόσο πολύ, ώστε οι συναλλαγές γίνονταν με βάση την μελλοντική είσπραξη του αντιτίμου των κουκουλιών. Γνωστή η φράση «στα κουκούλια παράδες». Και γράφανε οι μπακάληδες στα ειδικά μικρά τεφτεράκια τα ψώνια των κουκουλοπαραγωγών πελατών τους και που τα κρατούσαν οι ίδιοι οι παραγωγοί και για να κάνει την σούμα ο μπακάλης και να πληρωθεί στην πώλησή τους. Η κουκουλοπαραγωγή στην Νάουσα σταμάτησε τμηματικά με την εμφάνιση απ' το 1932 και μετά, των οπωροφόρων δέντρων, για να εξαφανιστεί το 1940 με τον πόλεμο και να μείνει πλέον ανάμνηση.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΣΤΗ ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Του Νίκου Σπάρτσου

Η Νταϊλιάνα Μαρίγια

Η ΝΤΑΙΛΙΑΝΑ-ΜΑΡΙΓΙΑ
ΠΑΤΙΝΑΡΑ ΚΑΙΤΡΑΣΕΙΣ ΤΡΕΤΟΥΣΑΙ-ΧΟΡΟΣ

Allegretto

Fine

Ένα Σαββάτου θράδυ Μαρίγια
μνιά Κυριακή προυϊ ιι, μνιά Κυριακή προυϊ
Επήρα την απόφαση Μαρίγια για να σι παντριφτώ
ωφ αμάν, γκελ - αμάν τα τζιτζίκια σου
ωφ αμάν, γκελ - αμάν τα σκουλαρίκια σου
Ισού σι κι άλλη δένι Μαρίγια
σι αυτόν του μαχαλά ασα σι αυτόν του μαχαλά
Τα κάλη τα δικά σου Μαρίγια δεν τάχει άλλη
καμνιά
ωφ αμάν γκελ - αμάν τα τζιτζίκια σου
ωφ αμάν γκελ - αμάν τα σκουλαρίκια σου
Ισού σι ένας καθρέφτης Μαρίγια
του Φράγκικου γιαλί ιι του φράγκικου γιαλί
φέγγεις την Πόλη όλη Μαρίγια κι την ανατουλή
ωφ αμάν γκελ - αμάν τα τζιτζίκια σου
ωφ αμάν γκελ - αμάν τα σκουλαρίκια σου
Δε σι άριζαν τ' Αλώνια Μαρίγια
τ' Αλώνια μαχαλά ασα τ' Αλώνια μαχαλά
μουν σι άριζειν Πουλιάνα Νταλιάνα Πουλιάνα
μαχαλά (ή Νταϊδικα πιντυιά)
ωφ αμάν ...

Καλαματιανός Ναούσης (σαράντα πέντε)

ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΣ ΝΑΟΥΣΗΣ 45
ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ 20η ΧΙΤΛΗ2

Σωστός ο ρυθμός, πρώτα αργά και μετά γρήγορα

Fine

Κατά την παράδοση τον καιρό της Τουρκοκρατίας ήταν 45 κλέφτες που ήθελαν να χορέψουν και κάθισαν και έκαναν χορό που τον είπαν 45 και τον χόρεψαν με το δικό τους τρόπο όπως χορεύεται μέχρι σήμερα

Μουσταμπεϊκο

ΜΟΥΣΤΑΜΠΕΤΡΟ 45
αφ. ΝΙΕΒΕΝΤ

Allegretto

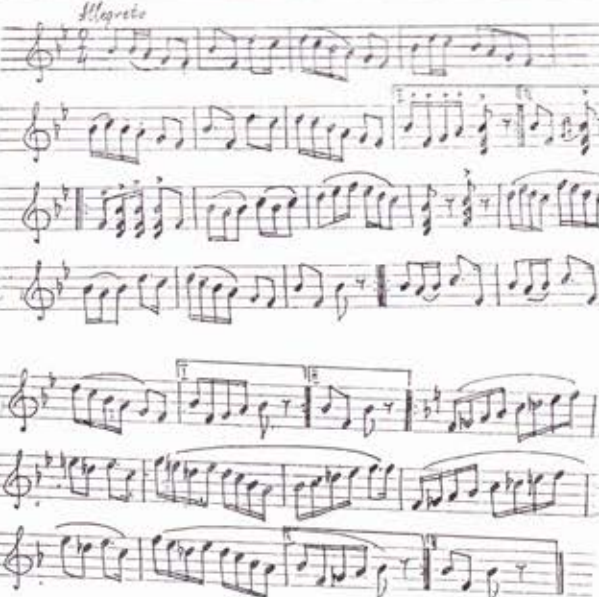
Fine

Πατινάδα

ΠΑΤΙΝΑΔΑ από την Κρήτη
Από τον Κρητικό λαό ΣΤΡΩΣΕ ΚΟΡΗ ΤΑ ΣΙΝΤΟΝΙΑ

Μνιά Παρασκευή ένα θράδυ μη παλάγιζαν
 κά'του θράδυ, θράδυ, θράδυ τότε μ' άμπλαξαν
 Στρώσι κόρη τα σιντόνια
 για να κοιμηθεί ου γαμπρός.
 Δικασχτώ μαχαίργια στην καρντιγιά μου
 δικα ουχτώ σπαχιά
 Σαν πιρπατώ παραμιλώ κι θαργιαναστινάζου
 πάντα στου νου μου σ' έχου ιγώ πάντα ισένα
 βάζου

Νιζάμικος

13 ΝΙΖΑΜΙΚΟΣ ΠΕΛΛΗΝΗ ΜΑΡΙΝΕΛΛΗ
ΚΑΡΑ ΤΕΚΤΟΝΟΥ

Μουσταμπέικο

6 ΜΟΥΣΤΑΜΠΕΙΚΟ ΧΟΡΟΣ ΜΕΘΩΝΗΣ
ΑΝΤΙΝΙΣΤΟΣ

Απ' τον Παπαράντου

ΑΠ ΤΟΥ ΠΑΠΑΡΑΝΤΟΥ ΝΙ ΣΙΑΝΑ
ΤΗΙ ΣΙΑΝΑ

Απ' του Παπαράντου κι ως του Αηλιά
 έχασα ένα μαντήλι μι ικατό φλουριά
 Έμαθα πως τον δρήκειν η κόρη του παπά
 Δως μου κόρη του μαντήλι κράτα τα φλουριά
 Μήτε του μαντήλι δίνου μήτι τα φλουργιά
 έλα να στιφανουθούμι να κάνουμε πιντιγιά.
 Απ' τον Παπαράντου κι ος του Αηλιά
 η Σιάνα μας αλλάζει θάνει του αλατζιά.
 Η Σιάνα μας αλλάζει θάνει του αλατζιά
 κι θγαίνει στου σιργιάνει ζουρλαίνει τα πιντιγιά.

Κατέβα Λένκο κι άνοιξε

4) KATEBA LENKO KI ANOIXE

Moderato

Κόρη μι τα ξανθά μαλιά κι αϊμάν αμάν ωφ αμάν
κι μι τα μαύρα μάτια κατέβα Λένκου μ' κι
ααάνοιξε,
Κατέβα Λένκου κι άνοιξε κι αϊμάν αμάν ωφ αμάν
την πόρτα την καρένια κι έχου ντιγιό λόγια νααα
σου πω

Έχω ντιγιό λόγια να σου πω κι αϊμάν αμάν ωφ
αμάν

γλυκά κι ζαχαρένια κατέβα Λένκου μ κι αααάνοιξε
Πόσου του δίνεις του φιλι κι αϊμάν αμάν ωφ αμάν
πόσου τα ντιγιό σου μάτια δόσι μι κόρη φίλιημα
Ξένι σα θέλεις φίλημα κι αϊμάν αμάν ωφ αμάν
σα θέλεις μαύρα μάτια κάτσι κι αραντιγισσι
φλουριά.

Κάτσι κι αράντιγισσι φλουριά κι αϊμάν αμάν ωφ
αμάν.

σι μνια κλουστή μιτάξι χίλια του δίνου του ου ου
φιλι.

Χίλια του δίνου του φιλι κι αϊμάν αμάν ωφ αμάν
χίλια τα ντιγιό μου μάτια κι ντιγιό χιλιάδης του
ου ου κουρμί.

Πάρτα κι έλα μνια βραδιά κι αϊμάν αμάν ωφ αμάν
κι ένα Σαββάτου βράδυ που είν' η μάνα μου
στην ιικκλησιά

Που είν' η μάνα μου στην ιικκλησιά κι αϊμάν
αμάν ωφ αμάν

κι ου κύρης στου μπαρμπέρη τα ντιγιό μ' αδέρφια
στου ου ου σκουλειό

Τα ντιγιό μ' αδέρφια στου σκουλειό κι αϊμάν
αμάν ωφ αμάν

σ' ένα χαρτί ντιγιαθάζουν, πάρτα κι έλα μνιααα
βραδιά.

Πάρτα κι έλα μνια βραδιά κι αϊμάν αμάν ωφ
αμάν

κι' ένα Σαββάτου βράδυ κι η αδερφή μου δεεε
νι νι δω.

Κάτω στη Ροϊδο (πατινάδα)

Ρωμνοπούλα

8) KATO STIN ROIDO

Andantino - Moderato

Κάτου στη Ροϊδο στη Ροϊδοπούλα
Τούρκος αγάπησιν μνια Ρουμνιοπούλα (δισ)
Κι η Ρουμνιοπούλα δεν τον εθέλει
κι η σκύλα η μάνα της την προυξινεύει (δισ)
Πάρτουνε κόρη μου τουν Τούρκου γι' άντρα
Δεν τούνε θέλου ου του μουσκουμάγκα
Πάρτουνε κόρη μου ου ου έχει καϊκι
δα σι παγαίνει στη Σαλουνίκη.
Μάνα μου σφάζουμι Τούρκου δεν πέρνου
Πάρτουνε κόρη μου έχει θαπόρι
δα σι παγαίνει κι ως την Πόλη
Μάνα μου κόφτουμι Τούρκου δε θέλου
Δεν του νε θέλου δεν του νε παίρνου
πέρδικα γένουμι στα όρη φεύγου
σταφύλι γένουμι σι κλήμα κριμνιούμι
Τούρκου δεν πέρνου Τούρκου δε θέλου.

Ένας χρόνος απο τον θάνατο του αειμνήστου μητροπολίτου Βεροίας Καμπανίας και Ναούσης κυρού ΠΑΥΛΟΥ

Σήμερα 27 Αυγούστου 1994, συμπληρώνεται ένας χρόνος από την ημέρα που κοιμήθηκε εν Κυρίω ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βεροίας, Καμπανίας και Ναούσης κυρός ΠΑΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ, αφού άφησε την τελευταία του πνοή στο ΧΙΟΥΣΤΟΝ της Αμερικής, όπου είχε μεταβεί

Παρουσιάζει ο Πρωτοπρεσβύτερος Ανδρέας Κυρατσής

δια εξέταση της καρδιάς του.

Με αισθήματα συντριβής και οδύνης, κλήρος και λαός, επληροφόρηθη τον θάνατον του ποιμενάρχη του, ο οποίος επί μια εικοσιπενταετία εποίμανε το ποίμνιό του.

Ο μακαριστός ούτος και αλήστου μνήμης, Ιεράρχης της Εκκλησίας μας εγεννήθη στο Λάλα του Ν. Ηλείας κατά το έτος 1929. Ανατράφηκε δε επιμελώς «εν παιδεία και νοηθεία Κυρίου», υπό ευσεβών γονέων του του μπάμπια Γιώρη και της κυρά -Μαρίας κατ'εξοχήν ελληνοπρεπώς. Η οικογένειά του ήτο φτωχή, αλλά τίμια. Γι' αυτό όταν επεράτωσε τις σπουδές του στο Δημοτικό Σχολείο στη γενέτειρά του ήλθε στην Θεσσαλονίκη κοντά σε κάτι συγγενείς του για να συνεχίσει τις σπουδές του. Εδώ στην Θεσσαλονίκη έμαθε όλες τις γειτονιές της με τη δουλειά που έκανε και που πάντα καυχώμενος έλεγε σε όλους μέσα στο αυτοκίνητο όταν περνούσε από τη πόλη της Θεσ)νίκης. «Εδώ πουλούσα κουλούρια», «εδώ τσιγάρα» («αλλά εγώ το τσιγάρο δεν το έμαθα, δεν με εκυρίευσε»), «εδώ εφημερίδες». «Εδώ οι Γερμανοί μου πήραν, αφού με έδειραν όλες τις εισπράξεις της ημέρας και αφού κλαίγοντας πήγα στον πιστωτή μου τον συγχωρεμένο, έφαγα και άλλο ξύλο από αυτόν». Μικροπωλητής και αχθοφόρος ήτο στα παιδικά του χρόνια ο αειμνηστος κυρός Παύλος. Τότε γράφηκε και εσπούδασε στην Πατριарχική Εκκλησιαστική Σχολή της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολυτριάς που ευρίσκεται στα Βασιλικά Θεσ)νίκης.

Ο μητροπολίτης κυρός Παύλος

Εδώ στο Μοναστήρι αυτό, στην Αγία Αναστασία ε γνώρισε τον αείμνηστον και ο γράφων. Ήτο τον Νοέμβριον του έτους 1968. Και ο γράφων τότε ήτο μαθητής της τρίτης τάξεως της Σχολής, όταν μια ημέρα του Νοεμβρίου του 1968 και πριν από τον εσπερινόν μας εκάλεσε όλους τους μαθητάς ο τότε ηγούμενος του Μοναστηριού και τώρα Μητροπολίτης Ρόδου Γέροντας Απόστολος, ο πολυμαθής και πολύγλωσσος Ιεράρχης της Εκκλησίας μας, και μας είπε: «Τώρα παιδιά μου θα κτυπήσουμε τις καμπάνες για να υποδεχθούμε τον νεοκλεγέντα Μητροπολίτην Βεροίας, Καμπανίας και Νασούσης που ετελείωσε την Σχολή μας παλαιότερα και εδώ εκάρη μοναχός». Όπως και έγινε. Μαζί όλοι εκάναμε τον εσπερινόν, και μαζί μας εκείνο το θράδυ εδείπνησε. Όλο δε εκείνο το θράδυ εκλείσθηκε μέσα στον Ναόν και προσήχθετο. Την άλλη ημέρα και μετά τον Όρθρον εφώνεξαν τον γράφοντα στο Ηγουμενείο του Μοναστηριού. Είχε ρωτήσει εάν στην Σχολήν φοιτούσε Πελοποννήσιος. Τρέμοντας και τρέχοντας πήγε ο γράφων στο Ηγουμενείον, χωρίς να γνωρίζει τί τον θέλουν. Εκεί συνάντησε τον μακαριστόν και αφού του έδωσε ένα χαρτζιλίκι του είπε: «Όταν τελειώσης την Σχολή και θελήσεις, έλα να σε κάνω παπά στην Βέροια». «Και εγώ έτσι εξεκίνησα. Και εγώ από μακριά, ήλθα εδώ στην Σχολή για να μάθω γράμματα». «Να διαβάξης, να προσεύχεσαι και να πιστεύης στον Θεόν, να εκκλησιάζεσαι και να ακούς τους καθηγητές σου και ο Θεός θα σε βοηθήση».

Έτσι γνωρίστηκε ο γράφων με τον αείμνηστον κυρόν Παύλον,

και ούτε ανηψιός του ήτο, ούτε και κουμπάρος του, όπως τεχνιέντως και «από πολλή αγάπη» πολλοί έλεγαν. Εκτός αν κάποιος κληρικός που σαν τέτοιος τελεί το μυστήριο της βαπτίσεως γίνεται και κουμπάρος.

Αφού ετελείωσε την Εκκλησιαστικήν Σχολήν της Αγίας Αναστασίας ενεγράφη εις την Θεολογικήν Σχολήν Θεσσαλονίκης εκ της οποίας και απεφοίτησεν το έτος 1953. Το έτος 1951 χειροτονήθηκε Διάκονος, και Πρεσβύτερος μετά την λήψιν του πτυχίου του το έτος 1954 υπό του Προστάτου και Γέροντός του μακαριστού Μητροπολίτου Εδέσσης κυρού Διονυσίου. Υπηρέτησε για 14 χρόνια ως στρατιωτικός Ιερέυς. Το 1968 εκλέχθηκε μητροπολίτης της Βέροιας και Νάουσας, στον δε τίτλο της αρχαίας αυτής Μητροπόλεως προσέθεσε το «και Καμπανίας».

Για το έργο του Μητροπολίτη Παύλου ας αφήσωμεν να ομιλήσει ο ιστορικός, συγγραφέυς και δικηγόρος στην πόλη μας κ. Γεώργιος Χιονίδης εις άρθρον του τις ημέρες του θανάτου του στην εφημερίδα «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΒΟΡΡΑΣ» της Θεσ)νίκης.

1. «.....

2. Δεν είναι λίγα τα 25 χρόνια της αρχιεροσύνης του. Κάθε άλλο. Όμως, σημασία δεν έχει η διάρκεια, αλλά η ποιότητα και η ποσότητα της συνεισφοράς, της παρουσίας και του έργου του οινδήποτε ανθρώπου, ιδιαίτερα όταν τούτος είναι ηγέτης, στην ευρεία έννοια της λέξεως.

Και ασφαλώς είχε δίκαιο ο αρχαίος Έλληνας σοφός, που έγγραψε πως είναι συχνά δυσκολότερο να διαφυλάξεις, να κρατήσεις κάτι από το να το αποκτήσεις...

Ειδικότερα, όταν έρχεται ο θά-

νατος και βλέπεις το πέρασμα ενός συνανθρώπου σου (από την πρόσκαιρη και μάταιη) ζωή, όταν αποτιμάς την τελευταία «από απόσταση» (για να θυμηθούμε τον σημαντικό διανοητή Κωνσταντίνο Τσάτσο), τότε εκτιμάς ανεπηρέαστα πρόσωπα, καταστάσεις και πράγματα. Αρκεί να θέλεις ή και να μπορείς να αποβάλεις (από τη υποκειμενική κρίση σου) όσα θολώνουν το μυαλό και το υποχρεώνουν να υπερτιμά ή να υποτιμά το έργο ενός ανθρώπου, για τον οποίο αισθανόταν φιλία ή έχθρα. Άλλωστε, «και οι κρίνοντες κρίνονται» όπως επανασήμεινε ο Γεώργιος Παπανδρέου, που διακρινόταν για τις επιγραμματικές διατυπώσεις του, μέχρι του σημείου να είναι το χαρακτηριστικό του αυτό ένδειξη και κάποιου πνευματικού ναρκισσισμού.

3. Μετά απ' αυτή την εξήγηση, είναι καιρός πια να προσπαθήσουμε μια πρόχειρη και συνοπτική αποτίμηση της δράσεως του μητροπολίτη Παύλου για την ανάγκη της περιστάσεως, δηλαδή προκειμένου να μην υπάρξει κενό στις στήλες αυτές του «Ελληνικού Βορρά» της Μακεδονίας που τόσο αγάπησε και υπηρέτησε ο εκλιπών.

Ο μακαριστός Παύλος ήταν ένας απλός και προσιτός ιεράρχης, χωρίς έπαρση. Διακρινόταν για την ευθύτητα του χαρακτήρα του και την αγάπη του προς όλους. Ήταν ζωντανός άνθρωπος, αλλά και ευκολοπλησίαστος. Δεν είχε «ύφος», άσχετα με το ποιός ήταν απέναντί του. Δεν ήταν δυνάστης προς τους κοινούς Χριστιανούς και για τους υφισταμένους του, ούτε γλοιώδης προς τους υψηλά ισταμένους. Γι' αυτό και έλεγε «τη σκάφη, σκάφη και τα σύκα,

σύκα», όπως συνέβηκε π.χ. πριν δυο μήνες στη Βεργίνα, όταν παρπονέθηκε δημόσια στον κ. Πρωθυπουργό, διότι άργησε στην προσέλευσή του, όταν έγιναν τα εγκαίνια των στεγάστρων των θασιλικών τάφων.

Και όμως, ήταν γλυκός, διαψεύδοντας έτσι την παλιά ιστορία τρόμου των Βεροιωτών στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, όταν εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της οι άγριοι Λαλιώτες Αλβανοί, σύμφωνα με τα έγγραφα του Τουρκικού Ιστορικού Αρχείου της, που κυκλοφόρησε η Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών με επιτελεία του αξέχαστου Γιάννη Κ. Βασδραβέλλη...

Το έργο του Μητροπολίτη Παύλου υπήρξε πολυσχεδές. Να μερικές δραστηριότητές του:

Α. Έγιναν επιδιορθώσεις και επεκτάσεις σε μοναστήρια της περιφέρειάς του, όπως στου Τιμίου Προδρόμου, τόσο της Βέροιας (του Αλιάκμονα) όσο και της Νάουσας, στο μοναστήρι του Αγίου Αθανασίου, της Σφήνιτσας, της Αγίας Κυριακής, των Αγίων Πάντων, της Καλήπετρας κ.ά.

Β. Μεγάλη φροντίδα καταβλήθηκε για την επιδιόρθωση, επέκταση και ανοικοδόμηση εκκλησιών.

Γ. Επανδρώθηκαν τα μοναστήρια με μοναχούς και οι εκκλησίες με ιερείς, για δε τον σκοπόν αυτόν λειτούργησε και σχολή. Έτσι, αναδείχθηκε ολόκληρη σειρά μαθητών του.

Δ. Εγκαινιάστηκε η σειρά εκδόσεων βιβλίων θεολογικού και ιστορικού περιεχομένου.

Η σχετική προσπάθεια άρχισε το 1971, οπότε εκδόθηκε η ακολουθία και το συναξάρι του πρώτου ιερωμένου νεομάρτυρα Αρσενίου, μητροπολίτη της Βέροιας, τον οποίον δολοφόνησαν - κρέμα-

σαν οι Τούρκοι εισβολείς στο πλάτνι της (παλαιάς) μητροπόλεως, διότι προέβαλε αντίσταση (τον 14ο ή τον 15ο αιώνα). Έτυχε δε το βιβλίο να έχει συγγραφά τον γράφοντα αυτές τις γραμμές και να ενταχθεί στον εορτασμό των 150 χρόνων από την εθνική παλιγγενεσία του 1821.

Από τότε εκδόθηκαν πολλά βιβλία, των οποίων ο αριθμός τείνει να συμπληρώσει την τέταρτη δεκάδα, γεγονός σημαντικό (αν όχι και πρωτοφανές) για μια μικρή, σχετικά μητρόπολη. Στη σειρά αυτή επανεκδόθηκαν ή εκδόθηκαν για πρώτη φορά οι ακολουθίες όλων των τοπικών αγίων και των οσίων.

Ακόμα, πρέπει να σημειωθεί ότι κάθε χρόνο εκδιδόταν το μικρό ημερολόγιο της μητροπόλεως, ενώ συνεχίζεται ανελλιπώς η έκδοση της εφημερίδας «Ο Όσιος Αντώνιος».

Ε. Το φιλανθρωπικό έργο του μητροπολίτη Παύλου ευνόησε εκατοντάδες φτωχών ανθρώπων, προς τους οποίους συμπεριφερόταν ως καλός και πολυευσπλαχνος Μυριήλ...

ΣΤ. Τέλος, δεν πρέπει να μνημονοποιηθεί και η συμμετοχή του σ' οποιαδήποτε κοινωνικά ωφέλιμη εκδήλωση, αλλά και πνευματική. Και διερωτώμαι και τώρα: Ποιός είναι πιο χρήσιμος; Εκείνος που γράφει ο ίδιος και εκδίδει τα έργα του (σημαντικά ή και μή), ή, αντίθετα, όποιος είναι έτοιμος να έλθει αρωγός, προκειμένου να εκδώσουν άλλοι τα πνευματικά έργα τους; Πιστεύω ότι, μάλλον, πιο σημαντικός είναι ο δεύτερος...

Θα κλείσω το σημείωμά μου με ένα παράδειγμα, που επιβεβαιώνεται πιο πάνω:

Στα τέλη Μαρτίου αυτής της χρονιάς η Δημόσια Κεντρική Βι-

βλιοθήκη της Βέροιας αποφάσισε να διοργανώσει ειδική Διημερίδα για το μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου «Σκήτη της Βέροιας», με ομιλητές καθηγητές της Θεολογίας του Πανεπιστημίου της Μακεδονικής πρωτεύουσας. Υπήρχε, όμως, οικονομικό πρόβλημα, όπως πάντα...

Επισκεφθήκαμε λοιπόν τον μητροπολίτη Παύλο (ο κ. Γιάννης Τροχόπουλος, διευθυντής της βιβλιοθήκης και ο γράφων, ως πρόεδρος της Εφορείας - του Δ.Σ. τούτης) και ο καλός αρχιερέας έλυσε το πρόβλημα και σκέπασε (με την πνευματική και οικονομική συμμετοχή του) και προστάτησε την όλη εκδήλωση.

Ανήγειρε και ενεκαίνιασε 62 Ιεροού Ναούς και πνευματικά κέντρα. Ανεστήλωσε τις ερειπωθείσες Ιερές Μονές. Το τελευταίο έργο του και που είχε δώσει ιδιαίτερη φροντίδα ήτο η ανέγερσις του νέου περικαλλούς Ιερού Ναού στο Μοναστήρι της Αγ. Κυριακής Λουτρού. Φεύγοντας για την Αμερική την 17.8.1993 έλεγε ότι θα γύριζε να κάνει και τα εγκαίνια τούτου. Εχειροτόνησε 135 περίπου Ιερείς. Ναι έδωσε να φάνε ψωμί και να υπηρετήσουν το θυσιαστήριο 135 άτομα. Τούτο θέδαια δεν έχει σημασία που πολλοί δεν ήλθαν ούτε στην κηδεία του. Όπως και μερικοί «μεγαλόσχημες» που κατά πολλούς «ήταν το δεξί του χέρι». Δυστυχώς τα έχει και αυτή η ζωή. «Έχε μέλι και να ιδής τις μυίγες, πως έρχονται» λέγει μια παροιμία του λαού μας.

Μερικά περιστατικά από τη ζωή του μιλάνε μόνα τους.

— Εις το τέλος της Θείας Λειτουργίας μόνος του εδίπλωνε τα ιερά άμφιά του. Ούτε τον διάκονο του δεν άφηνε. Πολλές φορές έλεγε

«τα διπλώνετε όπως και όπως, γιατί δεν τα πονάτε, γιατί δεν είναι δικά σας». Για πολλούς θέβαια μετά το θάνατό του «ήσαν για την Αλβανία...».

— Ποτέ όταν λειτουργούσε δεν καθόταν. Ούτε καν ακουμπούσε στην Αγία Τράπεζα. Μοναδική και η τελευταία, πέρυσι την ημέρα του Δεκαπενταυγούστου όταν λειτουργούσε στην Παναγία Σουμελά.

— Ποτέ δεν έκανε παρατηρήσεις όταν λειτουργούσε εις τους κληρικούς, για να φανεί ότι ήτο «Δεσπότης». Κάποτε ένας διάκος από την αγωνία του και από τον φόβο του που λειτουργούσε με Δεσπότη, τα έχασε και αντί το Ευαγγέλιο της ημέρας, edιάθασε άλλο Ευαγγέλιο. Οπότε τον άφησε και ετελείωσε και μέσα στο Ιερό του είπε: «Διάκο τώρα εγώ επάνω σε ποιά Ευαγγέλιο θα ομιλήσω;».

— Σε κάποιο γεύμα στον Ναυτικόν Όμιλον Θεσσαλονίκης μετά από γάμο γνωστού του, βλέποντας τις πολυτέλειες, στους παρευρισκομένους κληρικούς είπε: «Τί ωραία που θα είμαστε, εάν τώρα αντί για εδώ είμαστε στο Δάσκιο και ετρώγαμε μια κότα χωριάτικη».

— Το Επισκοπικό Δικαστήριο είχε τιμωρήσει κατ' αρχάς κάποιον ιερέαν με έξι μήνες ποινή, για κάποια πράξη του. Έβαλε το χέρι του στο μέτωπό του, σκέφθηκε κάμποση ώρα και παρεκάλεσε τα μέλη του Επισκοπικού Δικαστηρίου να αθωώσουν τον κληρικόν λέγοντας «Έχει κόρη αρραβωνιασμένη. Με τα χρήματα που θα χάσει με έξι μήνες θα πάρει την προίκα της κόρης του».

— Η Ιερά Μητρόπολις είχε και έχει δυο αυτοκίνητα. Μέχρι το έτος 1988 - 1989 του άρεσε να τα

ξιδεύει με το πιο παλιό αυτοκίνητο. Οπότε αφού αυτό κύλαγε με το ζόρι, κάποιος κληρικός άρχισε να θγάζει την «μερσεντές» για κυκλοφορία. Εφώναζε λέγοντας: «Μή θγάζετε την μερσεντές. Όπως εγώ βρήκα από τον προκάτοχό μου το OPEL, ας βρεί και αυτός που θα έλθει μετά από εμένα ένα αυτοκίνητο».

Αυτός, σε γενικές γραμμές ήτο ο αείμνηστος Γέροντάς μου. Αγωνίστηκε τον καλόν αγώνα. Τον δρόμον ετελείωσε. Την πίστι

τετήρηκε. Σεθασμιώτατε Γέροντα, έχεις συνοδοιπόρους τους υπέρ της Εκκλησίας ιδρώτάς σου. Έχεις εφόδιον ασφαλές την μεσιτείαν της Παναγίας και τις πρεσβείες της Μεγαλομάρτυρος Κυριακής, του πανιέρου Προσκυνημάτων στο Λουτρό Ημαθίας, της οποίας μέχρι το τέλος σου αγωνίστηκες.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΑΟΙΔΗΜΟΥ ΠΟΙΜΕΝΑΡΧΟΥ
ΒΕΡΟΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑΟΥΣΗΣ ΕΣΤΩ
Η ΜΝΗΜΗ ΑΓΗΡΩΣ ΚΑΙ ΑΙΩΝΙΑ.

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΗΣ «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ»

Ο Σύλλογος Αποφοίτων και το περιοδικό του «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στεγάζονται στη Δημοτική Βιβλιοθήκη.

Ώρες λειτουργίας:

Κάθε Παρασκευή 6 - 8.30 μ.μ.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΤΟΥ ΤΕΜΠΕΛΗ

Στην ταβέρνα του Πατισοπούλου, ενώ ο θορράς εφύσα, και υψηλά εις τα θουνά εχιόνιζεν, ένα πρωί, εμβήκε να πίνη ένα ρούμι να ζεσταθή ο μαστρο-Παύλος ο Πισκολέτος, διωγμένος από την γυναίκα του, υβρισμένος από την πενθεράν του, δαρμένος από τον κουινιάδον του, ξορκισμένος από την κυρά-Στρατίνα την σπιτονοικοκυράν του, και φασκελωμένος από τον μικρόν τριετή υιόν του, τον οποίον ο προκομμένος ο θεός του εδίδασκεν επιμελώς, όπως και οι γονείς ακόμη πράττουν εις τα «κατώτερα στρώματα», πως να μουντζώνη, να θρίζη, να θλασφήμη και να κατεβάξη κάτω Σταυρούς, Παναγιές, κανδήλια, θυμιατά και κόλυθα. Κι έπειτα, γράψε αθηναϊκά διηγήματα!

Ο προβλεπτικός ο κάπηλος, δια να έρχωνται ασκανδαλίστως να ψωνίζουν αι καλαί οικοκυράδες, αι γειτόνισσαι, είχε σιμά εις τα θαρέλια και τας φιάλας, προς επιδείξιν μάλλον, ολίγον σάπωνα, κόλλαν, ορύζιον και ζάχαριν, είχε δε και μύλον, δια να κόπη καφέν. Αλλ' έθλεπέ τις, πρωί και θράδυ, να εξέρχωνται ατημέλητοι και μισοκτενισμένοι γυναίκες, φέρουσαι την μίαν χείρα υπό την πτυχήν της εσθήτος, παρά το ισχίον, και τούτο εσήμαινεν, ότι το οψώνιον δεν ήτο σάπων, ούτε

ορύζιον ή ζάχαρις.

Έρχετο πολλάκις της ημέρας η γριά-Βασίλω, πτωχή, έρημη και ξένη στα ξένα, ήτις δεν είχε προλήψεις κι έπινε φανερά το ρούμι της. Έρχετο και η κυρά-Κώσταινα η Κλησάρισσα, ήτις ε-

Του Αλέξ. Παπαδιαμάντη

βοηθούσε το κατά δύναμιν εις την εκκλησίαν, ισταμένη πλησίον του μανουαλίου, δια να κολλά τα κεριά, και όσας πεντάρας έπαιρνε την Κυριακήν, όλας τας έπινε, μετ' ευσυνειδήτου ακριδείας, την Δευτέραν, Τρίτην και Τετάρτην.

Έρχετο κι η Στρατίνα, νοικοκυρά με δυο σπίτια, οπού εφώναζεν εις την αυλόπορταν, εις τον δρόμον και εις το καπηλείον όλα τα μυστικά της, δηλ. τα μυστικά των άλλων, και μέρος μέν αυτών έμενον εις την αυλήν, μέρος δε έπιπτον εις το καπηλείον, και τα περισσότερα εχύνοντο εις τον δρόμον, κι εξενομάτιζε τον κόσμον, ποία νοικάρισσα της καθυστερεί δυο νοίκια, ποίος οφειλέτης της χρεωστεί τον τόκον, ποία γειτόνισσα της επήρεν ένα είδος, δανεικόν κι αγύριστον. Ο μαστρο-Δημήτρης ο φραγκορράφτης της εχρωστούσε τρία νοίκια, ο μαστρο-Παύλος ο Πισκολέτος πέντε,

και τον μήνα που έτρεχεν, εξ. Η Λενιώ, η κουμπάρα της, της πέρασσε δευτέραν υποθήκην με δόλον εις το σπίτι, και τώρα ήτον ανάγκη να τρέχη εις δικηγόρους και συμβολαιογράφους, δια να εξασφαλίση τα δικάιά της. Η Κατίνα, η ανεψιά της από τον πρώτον άνδρα της, της είχεν αφήσει ένα αμανάτι δια να την δανείση δέκα δραχμάς, και τώρα, κατά την εκτίμησιν δυο χρυσοχόων, υπεδείχθη, ότι το ασημικόν ήτο κάλπικον και δεν ήξιζεν ούτε όσα ήξιζαν τα δυο φυσέκια με τες σκουριασμένες μπακίρες που, αφού, κατά την συνήθειάν της (αυτό δεν το έλεγεν, αλλά ήτο γνωστόν), έβγαλεν έξω το γερο-Στρατήν, τον άνδρα της, την κόρην της, την Μαργαρίταν και την εγγονήν της, την Λενούσαν, ήνοιξε την κρύπτην, απέθεσεν εκεί το ενέχυρον, έβγαλε το κομπόδεμα, έλαβε τα φυσέκια, και τα ενεχείρισε με τρόπον, οπού εσήμαινε να τα δώση και να μήν τα δώση, κι εφαινετο ως να εκολλούσαν τα χέρια της εις την πτωχήν την Κατίναν.

Η Ασημίνα, η παλαιά νοικάρισσά της, τραγουδίστρα το επάγγελμα, όταν εξεκουμπίστη κι έφυγε, της εχρωστούσε τρια μηνιάτικα και εννέα ημέρας. Και τα μέν έπιπλα, οπού έπρεπε κατά δίκαι-

ον τρόπον να τα εκχωρήση εις τηνείχε, να κάμνη αυτά τα συχνά σπιτονοικοκυράν, τα παρέδωκεν εις τον κούκον της, τον τελευταίον αγαπητικόν της, που να τσάκιζε το πόδι της, να μὴν εἶχε σώσει ποτέ... Και εις αὐτὴν δεν ἔδωκεν ἄλλο τίποτε, παρὰ ἓνα παλιοφυλακτόν ἐκεῖ, λιγδιασμένον, καὶ της εἶπε μυστηριωδῶς, ὅτι αὐτὸ περιεῖχε Τίμιον Ξύλον... Σαν εγκρεμοτσακίσθη καὶ ἔφυγε, το ανοίγει καὶ αὐτὴ ἐκ περιεργείας καὶ ἀντὶ Τιμίου Ξύλου, τί βλέπει;... κάτι κουρέλια, τρίχες, τούρικα γράμματα, σκοντάματα, μαγικά, χαμένα πράγματα... Τ' ακούτε σεις αὐτά;

Εἰσήλθε, ριγών, ὁ μαστρο-Παυλάκης καὶ ἐζήτησεν ἓνα ρούμι. Το παιδί του καπηλείου, σπού τον ἤξευρε καλὰ, του εἶπε.

— Ἐχεις πεντάρα;

Ὁ ἄνθρωπος ἔσεισε τοὺς ὤμους με τρόπον διφορούμενον.

— Βάλε σύ το ρούμι, εἶπεν.

Πῶς να ἔχη πεντάρα; Καλὰ καὶ τα λεπτὰ, καλὴ κι ἡ δουλειά, καλὸ καὶ το κρασί, καλὴ κι ἡ κουδέντα, ὅλα καλὰ. Καλλίτερον ἀπ' ὅλα ἡ ραστώνη, το ντόλτσε φάρ νιέντε των ἀδελφῶν Ἰταλῶν. Ἀν εἰς αὐτόν ἀνετίθετο να συντάξη τον κανονισμόν της εβδομάδος, θα ὠριζε την Κυριακὴν διασχόλην, την Δευτέραν δια χουζούρι, την Τρίτην δια σουλάτσο, την Τετάρτην, Πέμπτην καὶ Παρασκευὴν δι' ἐργασίαν, καὶ το Σάββατον δια ξεκούρασμα. Ποιὸς λέγει, ὅτι αἱ εορταὶ εἶναι πάρα πολλάι δια τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας, καὶ αἱ ἐργάσιμοι εἶναι πολὺ ολίγοι; Αὐτὰ τα λέγουν ὅσοι δεν ἔκαμαν ποτὲ σωματικὴν ἐργασίαν καὶ ἡξεύρουν μόνον δια τοὺς ἄλλους να θεσμοθετοῦν.

Ακριβῶς την ὥραν ταύτην ἤλθεν ἀπ' ἀντικρὺ ὁ Δημήτρης ὁ φραγκορράφτης, δια να πῇ το πρωῒόν του. Μόνην παρηγορίαν

ταξιδάκια, καθὼς τα ὠνόμαζε. Διέκοπτεν ἐπὶ πέντε λεπτά την ἐργασίαν του, δέκα φορές την ἡμέραν, καὶ ἤρχετο να πῖνη ἓνα κρασί. Ἐπαιρνε ἐργασίαν ἀπὸ τα μαγαζιά καὶ ἐδούλευεν ὡς κάλφας εἰς το δωμάτιόν του. Εἰσήλθε καὶ παρήγγειλεν ἓνα κρασί. Εἶτα, ἰδὼν τον Παύλον

— Βάλε καὶ του μαστρο-Παυλάκη ἓνα ρούμι, εἶπεν.

Ὡς ἀπὸ Θεοῦ σταλμένος, δια να λύσῃ το ζήτημα της πεντάρας, μεταξύ του πελάτου καὶ του υπηρέτου, ἐκάθισε πλησίον του Παύλου καὶ ἤρχισε τοιαύτην ομιλίαν, ἡ ὁποία ἦτο μὲν συνέχεια των ἰδίων λογισμῶν του, εἰς δε τον Παύλον ἐφάνη ὡς συνηγορία υπέρ των ἰδικῶν του παραπόνων.

— Που σκόλη καὶ γιορτὴ, μαστρο-Παυλέτο, φίλε μου, εἶπεν οὔτε καθισιό, οὔτε χουζούρι. Τ' Ἀη-Νικολάου δουλέψαμε, τ' Ἀη-Σπυρίδωνα δουλέψαμε, την Κυριακὴν δουλέψαμε. Ἐρχονται Χριστούγεννα, καὶ θαρρῶ, πως θα δουλέψουμε, χρονιάρα μέρα...

Ὁ Παῦλος ἔσεισε την κεφαλὴν.

— Θέλω κάτι να πῶ, ἀλλὰ δεν ξέρω για να τα σταμπάρω περὶ γραμμάτου μαστρο-Δημήτρη μου, εἶπε. Μου φαίνεται, πως αὐτοὶ οἱ μαστόροι, αὐτοὶ οἱ ἀρχόντοι, αὐτὴ ἡ κοινωνία πολὺ κακὰ ἔχουνε διωρισμένα τα πράγματα. Ἀντὶ να εἶναι ἡ δουλειὰ μοιρασμένη ἴσια τις καθημερινές, πέφτει μονομιάς καὶ μονομπάντα. Δουλεύουμε θιαστικά τις γιορτάδες, καὶ ὕστερα χασομερούμε ἐβδομάδες καὶ μῆνες τις καθημερινές.

— Εἶναι καὶ ἡ τεμπελιά εἰς το μέσο, εἶπε μετὰ πονηρὰς αὐθαδεῖας το παιδί του καπηλείου, ὠφεληθέν ἀπὸ μίαν στιγμὴν, καθ' ἣν ὁ ἀφέντης του εἶχεν ομιλίαν εἰς το κατώφλιον της θύρας καὶ δεν ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ.

— Ἀς εἶναι, τί να σου κάμῃ ἡ προκομμάδα καὶ ἡ τεμπελιά; εἶπεν ὁ Δημήτρης. Το σωστό εἶναι, πολλὰ κεσάτια καὶ ολίγη μαζωμένη δουλειά. Καλὰ λέει ὁ μαστρο-Παῦλος. Ἄλλο ἀν εἶμαι ἀκαμάτης ἐγώ, ἀς πούμε, ἢ ὁ Παῦλος, ἢ ὁ Πέτρος, ἢ ὁ Κώστας ἢ ὁ Γκίκας. Εμένα ἡ φανίλια μου δουλεύει, ἐγὼ δουλεύω, ὁ γυιὸς μου δουλεύει, το κορίτσι πάει στη μοδίστρα. Καὶ μ' ὅλα αὐτά, δεν μπορούμε ἀκόμα να θγάλουμε τα νοίκια της κυρα-Στρατίνας. Δουλεύουμε για την σπιτονοικοκυρά, δουλεύουμε για τον μπακάλη, για τον μανάδη, για τον τσαγκάρη, για τον ἔμπορο. Ἡ κόρη θέλει το λούσο της, ὁ νέος θέλει το καφενεῖο του, το ρούχο του, το γλέντι του. Ὑστερα, κάμε προκοπή.

— Ὑγρασία μεγάλη, μαστρο-Δημήτρη, εἶπεν ὁ Παυλέτος, ἀποκρινόμενος εἰς τοὺς ἰδίους στοχασμοὺς του. Ὑγρασία κάτω στα μαγαζιά, χαμηλὸ το μέρος, ἡ δουλειὰ θερειά, ρεματισμοί, κρυώματα. Ὑστερα κόπιασε, ἀν ἀγαπάς, να ἐργάζῃς τομάρια. Το δικό μας το τομάρι ἀργάσε πια, ἀργάσε...

— Καλὰ ἀργασμένο το δικό σου μαστρο-Παῦλο, αὐθαδίασε πάλιν ὁ υπηρέτης, αἰνιττόμενος ἰσως τας μεταξύ του Παύλου καὶ του γυναικαδέλφου του σκηνάς.

Εἶτα εἰσήλθεν ὁ κάπηλος. Ὁ μαστρο-Δημήτρης ἀπήλθε, να ἐπαναλάβῃ την ἐργασίαν του καὶ ἡ ομιλία ἐπαυσεν.

Ὁ μαστρο-Παῦλος ἀφέθη εἰς τας φαντασίας του. Σάββατον σήμερον, μεθαύριον παραμονή, την ἄλλη Χριστούγεννα. Να εἶχε τουλάχιστον λεπτὰ δια να ἀγοράσῃ ἓνα γαλόπουλο, να κάμῃ καὶ αὐτὸς Χριστούγεννα στο σπίτι του, καθὼς ὅλοι! Μετενδοῖ τώρα πικρῶς, διότι δεν ἐπῆγε τας τελευταίας ἡ-

μέρας εις τα θυροσδεψεία να δουλεύση και να θγάλη ολίγα λεπτά, δια να περάση πτωχικά τας εορτάς. «Υγρασία μεγάλη, χαμηλό το μέρος, η δουλειά θα ρειά. Κόπιασε να εργάζης τομάρι! Το δικό μας το τομάρι θέλει άργασμα!».

Είχεν ακούσει τον λαϊκόν μύθον δια τον τεμπέλην, οπού επήγαιναν να τον κρεμάσουν, και όστις συγκατένευε να ζήση υπό τον όρον να είναι «θρεμένο το παξιμάδι». Εγνώριζε και την άλλην διήγησιν δια το τεμπελχανιό, το οποίον ίδρυσε, λέγουν, ο Μεχμέτ Αλής εις την πατρίδα του Καβάλαν. Εκεί, επειδή το κακόν είχε παραγίνει, ο επιστάτης εσοφίσθη να στρώνη μίαν ψάθαν, επί της οποίας ηνάγκαζε τους αέργους να εξαπλώνωνται. Είτα έβαζε φωτιάν εις την ψάθαν. Όποιος επροτίμα να καή, παρά να σηκωθή από την θέσιν του, ήτο σωστός τεμπέλης και εδικαιούτο να φάγη δωρεάν το πιλάφι. Όποιος εσηκώνετο και έφευγε το πυρ, δεν ήτο σωστός τεμπέλης και έχανε τα δικαιώματα. Τόσοι Βαλλιάνοι, τόσοι Αθέρωφ και Συγγροί, εσκέπτετο ο μαστρο-Πάυλος και κανείς εξ αυτών να μήν ιδρύση παρπλησιόν τι εις τας Αθήνας!

Ο ματρο-Παυλάκης επεριδιάθασεν ακόμη δυο ημέρας και την άλλην ήτο παραμονή. Το γαλόπουλο δεν έπαυσε να το ονειροπολή και να το ορέγεται. Πώς να το προμηθευθή;

Αφού ενύκτωσε, διωγμένος καθώς ήτον από το σπίτι, απετόλμησε και ήλθεν από ένα πλάγιον δρομίσκον και ήτον έτοιμος να χωθή εις το καπηλείον. Ο νούς του ήτο αναποσπάστως προσηλωμένος εις το γαλόπουλο. Θα εχρησίμευε τούτο, εάν το είχε, και ως μέσον συνδιαλλαγής με την γυναίκα του.

Εκεί, καθώς εστράφη να εμβή εις το καπηλείον, βλέπει έν παιδίον της αγοράς, με μίαν κοφίναν επ' ώμων, ήτις εφαινέτο ακριβώς να περικλείη, ένα γάλον, αγριολάχανα, πορτοκάλια, ίσως και θούτυρον και άλλα καλά πράγματα. Το παιδίον εκοίταζε δεξιά και αριστερά και εφαινέτο να αναζητή οικίαν τινά. Ήτο έτοιμον να εισέλθη εις το καπηλείον δια να ερωτήση. Έπειτα είδε τον Παύλον και εστράφη προς αυτόν.

— Ξέρεις, πατριώτη, του λόγου σου, που είναι εδώ χάμου το σπίτι του κυρ-Θανάση του Μπελιπούλου;

— Του κυρ-Θανάση του Μπε...

Αστραπή, ως ιδέα, έλαμψεν εις το πνεύμα του Παύλου.

— Μούπε τον αριθμό και το εξέχασα: τώρα γρήγορα έπιασε σπίτι εδώ χάμου, σ' αυτόν το δρόμο... τον είχα μουστερή από πρώτα... μπροστήτερα καθότανε πάρα πέρα, στο Γεράνι.

— Του κυρ-Θανάση του Μπελιπούλου! αυτοσχεδίασε ο μαστρο-Πάυλος: να, εδώ είναι το σπίτι του. Να φωνάξης την κυρά-Παύλαινα, μέσα στην κάτω κάμαρα, στο ισόγειο... αυτή είναι η νοικοκυρά του... πώς να πω: είναι η γενειά του... την έχει λύ-δέσε, σ' όλα τα πάντα... οικονόμισσα στο νοικοκυριό του... είναι κουνιάδα του... μαθές θέλω να πώ, ανιψιά του... φώναξέ την και δώσε της τα ψώνια.

Και θαδίσας ο ίδιος πέντε θήματα, κατά την θύραν της αυλής, έκαμε πως φώναξε.

— Κυρά-Παύλαινα, κόπιασ' εδώ να πάρης τα ψώνια, που σου στέλει ο κύριος... ο αφέντης σου.

Καλά ήλθαν τα πράματα έως τώρα. Ο μαστρο-Παυλάκης έτριβε τας χείρας και ησθάνετο εις την ρίνα του την κνίσαν του ψη-

τού κούρκου. Και δεν τον έμελλε τόσο δια τον κούρκου, αλλά θα εφιλίωνετο με την γυναίκα του. Την νύκτα επέρασεν εις έν ολονύκτιον καφενείον και το πρωί επήγεν εις την εκκλησίαν.

Όλην την ημέραν προσεκολλήθη εις μίαν συντροφιάν, έπειτα εις μίαν άλλην παλαιών γνωρίμων του, εις το καπηλείον, όπου έμεινε τας περισσότερας ώρας ανοικτόν, με τα παράθυρα κλεισμένα, και επέρασε με ολίγους μεζέδες και με αρκετά κεράσματα.

Το θράδυ, αφού ενύκτωσε, επήγε με τόλμην από τας πολλές σπονδάς και από την ενθύμησιν του κούρκου και έκρουσε την θύραν της οικογένειάς του. Η θύρα ήτο κλεισμένη έσωθεν.

— Καλησπέρα, κυρά-Παύλαινα, εφώναξεν απ' έξω, χρόνους πολλούς. Πώς πήγε ο γάλος; Βλέπεις, εγώ πάλε;

Ούκ ήν φωνή, ουδέ ακρόασις. Όλη η αυλή ήτο ήσυχος. Τα ισόγεια, αι τρώγλαι, τα κοτέτσια της κυρά-Στρατινας, όλα εκοιμώντο. Ο σκύλος μόνον εγνώρισε τον μαστρο-Πάυλον, έγρυξεν ολάγον και πάλιν ησύχασεν.

Υπήρχον εκεί εκτός από το ψυχομέτρι τριών ή τεσσάρων οικογενειών, σπού εκατοικούσαν εις τ' ανήλια δωμάτια, δυο γίδες, δώδεκα όρνιθες, τέσσαρες γάτοι, δυο ινδιάνοι και πολλά ζεύγη περιστερών. Αι δυο γίδες ανεχάραζαν θαθιά εις το σκεπασμένο μανδράκι τους, αι όρνιθες έκλωζον υποκώφως εις τα κοτέτσια τους, τα περιστέρια είχαν μαζωχθή εις τους περιστερώνας περίτρομα από το κυνήγι, οπού ήρχιζον εναντίον των την νύκτα οι γάτοι. Όλοι αυτοί οι μικροί θόρυβοι ήσαν το ροχάλισμα της αυλής κοιμωμένης.

Πάραυτα ηκούσθη κρότος θημάτων εις το σπίτι.

— Έ, μαστρο-Παύλε, είπε πησιάσασα η κυρά-Στρατίνα, νάχου με και καλό ρώτημα... Τί γάλος και γαλίζει και γυαλίζεις και καλό να μούχης, ασίκη μου; Είδαμε κι επάθαμε να σκεπάσουμε το πράμα, να μή προσβαλή το σπίτι... Εκείνος που ήτον δικός του ο γάλος, ήλθε μεσάνυχτα κι εφώναζε, έκανε το κακό, και μας φοβέριζεν όλους, κι η φαμίλια σου, επειδής τον είχε κόψει το γάλο, μαθές, και τον είχε θάλει στο τσουκάλι, θρέθηκε στα στενά... κλειδώθηκε μες στην κάμαρα, και δεν ήξευρε τι να κάμη... Είπε και ο κουνιάδος σου... καλό κελεπούρι ήτανε κι αυτό, μαθές... και επέρασεν η φαμίλια σου όλην την ημέραν κλειδομανταλωμένη μέσα, από φόβον μήν ξαναέλθη εκείνος πούχε το γάλο και μας φέρη και την αστυνομία... ήτον φόβος να μήν προσβαλή κι εμένα το σπίτι μου. Άλλη φορά, τέτοια αστεία να μήν τα κάνης, μαστρο-Παυλάκη. Τέτοια προσβολή να λείπη από το σπίτι μου, εμένα, τ' άκουσες;

Ο μαστρο Παύλος ηρώτησε δειλά.

— Τώρα... είναι μέσα η φαμίλια μου;

— Είναι μέσα όλοι τους, έχου-νε κλειδωμένα καλά, και το φως κατεβασμένο, δια τον φόβο των Ιουδαίων. Κοίταξε, μή σε νοιώση από πουθενά, κείνος ο σκιάς ο κουνιάδος σου, πάλε...

— Είναι μέσα;

— Ή μέσα είναι, ή όπου είναι έφθασε... να, κάπου ακούω τη φωνή του.

Ηκούσθη, τώ όντι, μια φωνή εκεί πλησίον, ήτις δεν υπέσχετο καλά δια τον νυκτερινόν επισκέπτην.

— Έ, μαστρο-Παυλίνε, έλεγε, καλός ήταν ο γάλος...

Ποίος ήτον ο ομιλήσας, άδηλον. Ίσως να ήτο ο μαστρο-Δημήτρης ο γείτον. Δυνατόν να ήτο και ο φοδερός γυναικάδελφος του μαστρο-Παύλου.

— Και να μήν πάρω κι εγώ ένα μεζέ; παρεπονέθη ως τώσον ο άνθρωπος μας.

— Τι σου χρειάζεται ο μεζές, μαστρο-Παυλάκη μου; επανέλαβεν η Στρατίνα. Τα πράματα εί-

ναι πολύ σκούρα. Άφσε τα αυτά. Δουλειά, δουλειά! Η δουλειά βγάζει παλληκάρια. Ό,τι έγινε-έγινε, να πας να δουλέψης, να μου φέρης εμένα τα νοίκια μου. Τ' ακούς;

— Τ' ακούω.

— Φέρε μου εσύ τον παρά, κι εγώ, με όλη τη φτώχεια, την θυσιάζω μια γαλοπούλα και τρώμε.

Ηκούσθη από μέσα θραχνός μορμυρισμός, είτα φωνή μικρού παιδιού είπε.

— Την υγεία σου, μάτο-Πάλο, τεμελόσκυλο, κακέ πατέλα. Τόνη φάσαμε το λάλο. Να πάλε κι εσύ πέντε, κι άλλα πέντε, δέκα!

Προφανώς ήτον μέσα ο φοδερός ο γυναικάδελφος, και είχε δασκαλέψει το παιδί να τα φωνάζη αυτά.

— Μή στέκεσαι στιγμή, μαστρο-Παυλέτο, είπεν η Στρατίνα το καλό που σου θέλω! Δρόμο τώρα, και μεθαύριο δουλειά, δουλειά!...

Ηκούσθη κρότος, ως να εσηκώθη τις από μέσα, και να επλησίαζε με βαρύ δήμα προς την θύραν.

— Δρόμο, επανέλαθε μηχανικώς ο Παύλος, συμμορφούμενος εμπράκτως με την λέξιν... δρόμο και δουλειά!

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

(ΝΙΑΟΥΣΤΑ)

Το
περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
να μπει
σε κάθε Ναουσαϊκό σπίτι

Κάθε συνδρομητής
να γράφει
ένα καινούργιο
συνδρομητή

ΜΙΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΗΘΕΙΑ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ

Καρτ - ποστάλ στις αρχές του αιώνα

Χριστουγεννιάτικη κάρτα 1913

Μια μικρή συλλογή από ρομαντικές καρτ - ποστάλ των αρχών του αιώνα μας στο θάθος ενός σεντουκιού έδωσε την ευκαιρία για το σύντομο αυτό άρθρο.

Η κάρτα συμπλήρωσε φέτος περίπου 140 χρόνια ζωής. Εμπνευτής της θεωρείται ο Άγγλος α-

Της Ελένης Μήτσιαλα - Ζεγκίνη

ριστοκράτης Χένρι Κόουλ. Μέχρι τότε όλοι έστελναν επιστολές στους φίλους και συγγενείς για να τους ευχηθούν για τα Χριστούγεννα. Ο Χένρι Κόουλ έθρισκε τη συνήθεια αυτή αρκετά κοπιαστική γι' αυτό σκέφθηκε πως θα γλιτώνε γράψιμο αν κάλυπτε ένα μέρος του επιστολόχαρτου με ένα Χριστουγεννιάτικο θέμα. Πράγματι ζήτησε από ένα γνωστό του ζωγράφο να ετοιμάσει μια Χριστουγεννιάτικη σύνθεση πάνω σε χαρτί και τύπωσε μ' αυτήν 1000 αντίτυπα. Η πρώτη Χριστουγεννιάτικη κάρτα είχε γεννηθεί.

Χρειάστηκε όμως να περάσουν αρκετά χρόνια για να αρχίσει μαζική εμπορική παραγωγή καρτών. Μόλις το 1870 οι ευχετήριες κάρτες με τη μορφή καρτ - ποστάλ γνωρίζουν σημαντική επιτυχία στην Αυστρία. Το 1872 κάνουν την είσοδό τους στη Γαλλία, αλλά δεν είναι ακόμη εικονογραφημένες. Οι πρώτες φιγούρες εμφανίζονται στη Γερμανία και έχουν θέματα αποκλειστικά πα-

τριωτικά επειδή η χώρα θρίσκει-
ται σε πόλεμο. Γρήγορα εμφανί-
στηκαν και ειρηνικά θέματα. Την
αρχή έκαναν τα ξενοδοχεία και
οι μεγάλες επιχειρήσεις που τυ-
πώνουν κάρτες για διαφημιστι-
κούς σκοπούς.

Έπρεπε να φτάσουμε στα 1900
για να απαλλαγεί η κάρτα από
το διαφημιστικό της ύφος. Τη χαλ-
κογραφία και τη λιθογραφία αν-
τικαθιστά πλέον η φωτοτυπία που
επιτρέπει σημαντική παραγωγή
και μάλιστα σε συμφέρουσα τι-
μή. Την εποχή εκείνη τυπώνονται
στη Γερμανία 88 εκατομμύρια
κάρτες.

Γρήγορα η συνήθεια αποστολής
καρτών με ευχές για τις μεγάλες
γιορτές, Χριστούγεννα και Πά-
σχα, αλλά και για τις ονομαστι-
κές γιορτές έκανε το γύρο του
κόσμου και έφθασε και στη μι-
κρή μας Νάουσα. Στα τελευταία
χρόνια της Τουρκοκρατίας και
στις αρχές του Ελληνικού χρονο-
λογούνται οι κάρτ - ποστάλ που
ανέφερα στην αρχή. Από τις 30
περίπου κάρτες της συλλογής,
που η παλιότερη έχει χρονολογία
1906, μερικές έχουν σταλεί από
το εξωτερικό την Αμερική ή το
Σεράγιεβο όπου υπήρχαν συγγε-
νείς, οι περισσότερες όμως έχουν
αποστολέα και παραλήπτη μέσα
στην πόλη και αυτές είναι που
προκαλούν το ιδιαίτερο ενδιαφέ-
ρον.

Στη Νάουσα, με την ανεπτυγμέ-
νη βιομηχανία και το εμπόριο αυ-
τή την εποχή, η επαφή με τον έ-
ξω κόσμο είναι πολύ συχνή και
έτσι, παρά τα λιγοστά μέσα επι-
κοινωνίας, έχουμε παράλληλα με
τη διακίνηση εμπορευμάτων και
μεταφορά συνθηριών.

Ο νεωτερισμός της κάρτ - πο-
στάλ με τις έγχρωμες εκείνες πα-

ραστάσεις του νέου που κρατά
τρυφερά το χέρι της αγαπημένης
του σε κάποιο ειδυλλιακό τοπίο,
ή της αιθέριας ύπαρξης με τις
δαντέλες και τις κορδέλες ή α-
κόμα και κάποιας χαριτωμένης
μικρούλας με τη μαμά της φαί-
νεται ότι ενθουσίασε τις νεαρές
Ναουσαίες. Για να αξιοποιήσουν

λοιπόν τις κάρτες στέλνουν μ' αυ-
τές τις ευχές τους στις φίλες για
τη γιορτή τους ή τα Χριστούγεν-
να. Δεν γνωρίζω αν τις κάρτ -
ποστάλ τις έδιναν ιδιοχείρως ό-
ταν πήγαιναν επίσκεψη ή τις έ-
στελναν με κάποιον.

Διαβάζουμε λοιπόν σε μερικές
από αυτές:

Κάρτα για ονομαστική εορτή 1911

Ἐν Νάουσῃ τῇ 25 Μαρτίου
ἀγαπητοῦ Εὐαγγελίου
ἔδω ἡ εὐχὴ ὀνομαστικῇ
ἐορτῇ σου αἱ εὐχομαι ἔλν
δοξά καὶ εὐλογί.
Ἐν ἀοράσῳ ἐγὼ ἡ
καίνα διὰ καρτερίας

1913

Δεσποινίδα Εὐαγγελί
Μανουῖα

(Το κείμενο μένει όπως έχει, διορθώνω μόνο τα ορθογραφικά λάθη).

Ἐν Νάουσῃ τῇ Μαρτίου 14 1911

Επί την ονομαστικὴ σου εορτὴ ἔτη πολλά να ζεις, να χαίρεσαι την εορτὴ σου και του χρόνου νύφη.

Εγὼ γράφω η μπρατημέσα σου Μαρίκα Αποστόλη Γ...

(Θεώρησα σκόπιμο να παραλείψω τα επώνυμα, τα οποία ανήκουν σε γνωστές ναουσαϊκές οικογένειες).

• • •

Δεσποινίς Αικατερίνη,

Σας εὐχομαι απενδομύχως να διέλθετε εν υγεία και χαρά το Νέον Ἔτος 1913.

Σας ασπάζομαι ολοψύχως

Η φίλη σας

Στεργιανή...

• • •

Κυρία Αικατερίνη Ν...

Να ζεις να κεράσεις την εορτὴ σου και του χρόνου να κερνάς με γαμπρόν.

Γράφω εγὼ η φιλενάδα σου

Σ... Ρ...

• • •

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο τρόπος γραφῆς. Αλλοῦ μπερδεύονται λόγια στοιχεῖα με την καθομιλουμένη, αλλοῦ επικρατεῖ η καθαρεύουσα ἢ η δημοτική, ἀλλὰ αὐτό δεν εἶναι ἐπὶ του παρόντος.

Η συνήθεια αὐτὴ δεν πρέπει να κράτησε για πολύ, ἀλλὰ πέρασε γρήγορα μετὰ τον πρώτο ενθουσιασμό. Αὐτό το συμπεραίνω, γιατί ὅσες παλιές Ναουσαῖες ρώτησα, δεν θυμούνται στα χρόνια τους, δηλαδή τη δεκαετία του '20 να ἀντάλλαζαν κάρτες μεταξύ τους παρά μόνο με τους ἐκτὸς Ναούσης φίλους και συγγενείς.

(Οι κάρτες τυπώθηκαν σε μεγένθυση)

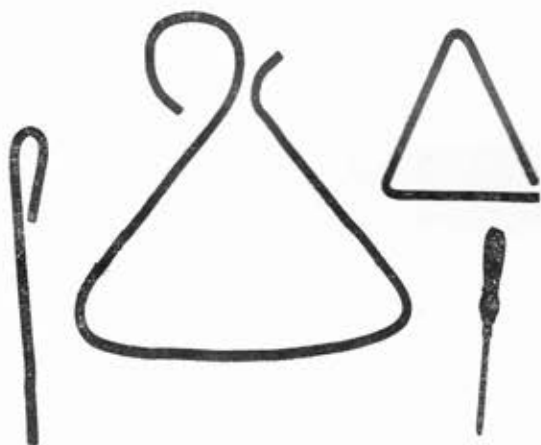

Κάρτα για ονομαστικὴ εορτὴ 1914

Τα κάλαντα προσφύγων από τα Φάρασα στην Ημαθία

Έρευνα: Στέλιος Ι. Κοψαχείλης
Ιδρυτής του Μουσικού Μουσείου Μακεδονίας

Μετά την μικρασιατική καταστροφή και την ανταλλαγή των πληθυσμών ήρθαν στην Ημαθία αρκετοί πρόσφυγες από τα Φάρασα που υπάγεται στην Μητρόπολη Καισαρείας. Τα Φάρασα βρισκόταν 10 χλμ Β.Α. των Αδάνων στον δεξιό κλάδο του ποταμού Σάρου του καλουμένου από τους Βυζαντινούς Ονοπνίκτου. Εκεί ζούσαν 1800 περίπου Έλληνες που ομιλούσαν μια ιδιόζουσα Ελληνική διάλεκτο, χωρίς την χρησιμοποίηση άρθρου. Οι συνοικισμοί γύρω από αυτήν Αφσάρκιοι, Κίσκα, Σάτω, Τσου-

Τρίγωνα με τα οποία συνοδεύουν τα παιδιά το τραγούδι-σμα των καλάντων στην Μακεδονία

Συλλογή Μουσικού Μουσείου Στ. Ι. Κοψαχείλη

κούρ και Γκιαούρκιοι, κατοικούνταν επίσης από Έλληνες που χρησιμοποιούσαν την ίδια διάλεκτο.

Του Αγ. Βασιλείου είναι μεγάλη γιορτή για τους Φαρασιώτες. Τα παιδιά τους από σπίτι σε σπίτι τραγουδούν τα πατροπαράδοτα κάλαντα και όλοι μαζί ψάλλουν τα Εγκώμια του Αγίου. Οι τσινθές των παιδιών γεμίζουν αυτές τις μέρες με γλυκά, φρούτα, ξηρούς καρπούς, κ.ά. Ξεκινούν απ' τα χαράματα, με κρύο ή χιόνι και οι αγνές φωνές τους αντιλαλούν στις γειτονιές.

Άγιε Βασίλειε Όσιε

Φύλαξον και σώσον το ποιμνίό σου

Άστρον ανεφάνη Βασίλειε

Εν τη Καισαρεία Μητροπόλει

Βασίλειος ο Μέγας αρχιερεύς

όλων τούτον κόσμον εφώτισε.
Γράφει μνημονεύει ονόματα
όλων των πιστών ο Βασίλειος.
Πάτερ ιεράρχα Βασίλειε
φύλατον την ποιμήνην σου άτρωτον.
Ιουλιανός ο παραβάτης
ήρθε να χαλάσει την πόλιν σου
τρείς άρτους λαμβάνει στας χείρας του
και συναπαντά τον τύραννο.
Βλέποντας τα δώρα σμικρώτατα
άγριο εφτύσας ο τύραννος.
Χόρτον αστέργης τον άγιο
και καταλαμβάνει Καισάρειαν.
Έχω να χαλάσω την πόλιν σου
τα εύεργια Μοναστήρια.
Εύρον την αγνήν Θεομητόρα
Εν μέσω ναού Εστέ κειμένη.
Και ανακαλεί τον Μερκούριον
τον Εν Θυρή κατακειήμενον
θέλει να τον πέμψη εις Περσίαν
ν' αποκεφαλίσει τον τύραννον
Σύνοδον εβγήκε άγιος
και καταλαμβάνει Καισαρείαν
Και συναπαντά τον Βασίλειον
από τον ναόν Εξερχόμενος.
Τί να μας χαρίσεις Βασίλειε
πάντα ο κόσμος να δοξάζεται.
Έχω σε χαρίσει εχρούσια
έχω σε χαρίσει αργύρια.
Μα εγώ τί τα θέλω τα εχρούσια
μα τί ποιήσω τα αργύρια,
δός' ημίν τα φώτα και τα κάλαντα
πάντα ο κόσμος να χαίρεται.
Εγώ σας χαρίζω τα κάλαντα
πάντα ο κόσμος να χαίρεται.

— ❦ —

Αλλά και τα Φώτα γυρνούσαν τα παιδιά από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούσαν τα εξής κάλαντα που τα έμαθαν απ' τους παπούδες τους:
Από της Ερήμου ο Πρόδρομος
ήλθε να βαπτίση τον Κύριον

Συνέχεια στην σελίδα 207

ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ: Μέσον Μαζικής Εξαθλίωσης;

Ο τίτλος μπορεί να δηλώνει τις θέσεις και κυρίως τις προθέσεις του κειμένου. Η προσέγγιση όμως αυτή καθόλου δεν νομιμοποιεί μια αναιτιολόγητη - αν και άκρως προσωπική τοποθέτηση στο ζήτημα - όταν θέλει κανείς να μην είναι τουλάχιστον εμπαθής.

Τα τελευταία χρόνια είμαστε μάρτυρες της ραγδαίας εξέλιξης, διαφοροποίησης, αλλά και σταδιακού μετασχηματισμού των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Η εν δυνάμει αυτή μεταλλακτική διαδικασία που ενυπάρχει στις δυνατότητες του ηλεκτρονικού τύπου, πέρα από τα όποια παλιά νομικά δεδομένα που προώθησε σε αλλαγή και αντικατάσταση ή εξανάγκασε σε επανανομοθέτηση, δημιουργεί πλήθος ερωτηματικών ποικίλης ύλης, αλλά και αναλύσεις κοινωνικού, πολιτικού, οικονομικού, ιδεολογικού, ηθικού έως και ψυχολογικού περιεχομένου.

Μια απλουστευτική και μάλλον επιφανειακή καταγραφή της τεράστιας επίδρασης της αρνητικής κυρίως πλευράς που ασκούν σε αυτά τα επίπεδα, θα προσπαθήσει να δώσει το κείμενο αυτό.

Πριν απ' όλα, να επισημάνουμε την ανάγκη, για τη χώρα μας, να αναχθεί η λειτουργία των Μ.Μ.Ε. σε συνταγματικό πλαίσιο κάτι το οποίο είναι σχετικά ευχερές, αφού δεν προϋπάρχει ένα συγκεκριμένο οργανωτικό μοντέλο. Έτσι, πολλές είναι οι τεχνικές επιλογές ώστε το κενό «...μπορεί

να καλυφθεί με την προσαρμογή στις πλέον σύγχρονες εξελίξεις, χωρίς να καταβληθεί το κόστος της ανασυγκρότησης μιάς υποδομής, που ούτως ή άλλως, δεν υπάρχει».¹

Η εξουσία του μηνύματος

Ο UMBERTO ECO, το 1967, έλεγε πως μόνο στις υπανάπτυκτες χώρες οι φασίστες στρατηγοί για να κάνουν πραξικόπημα, χρησιμοποιούν ακόμη τα τάνκς,² ενώ, ο MARSCHALL MAC LUHAN θα συμφωνούσε ευχαρίστως με την άποψη ότι τα μέσα δεν περιέχουν απλώς μηνύματα, είναι τα ίδια μηνύματα: «THE MEDIUM IS THE MESSAGE».

Ο όρος Μ.Μ.Ε. - εδώ, θα αναφερθούμε στην τηλεόραση ως το κατ' εξοχήν Μέσον - έρχεται σήμερα σε αντικατάσταση της «ενημέρωσης» να διεκδικήσει «επικοινωνία», δηλαδή να δημιουργήσει κοινότητα ιδεών, αξιών, εμπειριών, νοημάτων, στην ουσία: μηνυμάτων.

Η ανάγκη μαζικής παραγωγής των αγαθών αυτών προσδιορίζει και το μέγεθος των μέσων, τις οικονομικές διαστάσεις της διαχείρισής τους, την τεχνολογική εξειδίκευση που αναζητούν, την γραφειοκρατική οργάνωση που απαιτούν. Άρα, το μήνυμα είναι προϊόν, εμπορευματοποιημένο αγαθό με συγκεκριμένη ανταλλακτική αξία. Η «μαζικότητα» αφορά ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ ΤΩΝ ΔΕΚΤΩΝ. ανομοιογενές ως προς την ηλικία, το φύ-

λο, την κοινωνική προέλευση, την γεωγραφική θέση κ.ά. ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ ΤΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ - ομοιογενές ως επί το πλείστον - ΤΗΝ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ - μονοσήμαντη ως συνήθως - και τέλος ΤΗΝ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΜΗΝΥΜΑΤΩΝ αυτών και του χρόνου που καταναλώνεται από το κοινό - δέκτη του προϊόντος.³ Χρόνος που τείνει να καλύψει όχι μόνο τον όποιο «ελεύθερο» έχει απομείνει, αλλά και τον υπόλοιπο, τον

Της Νανάς Μιμιλίδου Κοινωνιολόγου

αφιερωμένο σε άλλες ενασχολήσεις, αφού είτε αυτές γίνονται ταυτόχρονα με την τηλεθέαση ή την τηλε-ακρόαση, είτε τέλος - και δεν είναι σπάνιο αυτό - ο τηλεθεατής να υφίσταται μια απομόνωση στο βαθμό που δεν συμμετέχει ενεργά στα τηλεοπτικά «δρώμενα». Έτσι, το μελάνι που χύνεται για τον τάδε τηλεοπτικό αστέρα που πήρε μεταγγραφή στο δείνα τηλεοπτικό μέσο, δεν πάει χαμένο, δεδομένου ότι το κοινό νοιάζεται πράγματι για την εν λόγω μετεγγραφική επιτυχία. Αλλά και οι στήλες των τηλεκρικών αυξάνονται και πληθύνονται - δείχνοντας έτσι και την απήχηση - και δεν παραλείπουν συχνότατα να αναφέρονται στα παρασκήνια, τις ραδιουργίες, τις μηχανογραφίες των συντελεστών και συνεργατών των μέσων, ως γεγο-

νός, ως είδηση ικανή ν' απασχολήσει το ευρύτερο κοινό.

Τα Μ.Μ.Ε. ανάγονται σταθερά σε κυρίαρχο φορέα κοινωνικοποίησης δεδομένου ότι η όποια αποδοχή αξιών και ιδεών, δημιουργείται, εξελίσσεται, μεταλλάσσεται και τέλος νομιμοποιείται μέσα από την εξουσιαστική - θεατή και αθέατη - λειτουργία τους. Το φαινόμενο «Μπερλουσκόνι» δείχνει καθαρά το μέγεθος, το ήθος και το ύφος της εξουσίας αυτής - όχι βέβαια στην καλύτερη εκδοχή της.

Κοινωνική προσαρμογή: Τηλεοπτική αποδοχή

Η αναπαραγωγή της κοινωνικής πραγματικότητας, η καθιέρωση μιάς «νέας ή «παλιάς» τάξης πραγμάτων, η εδραίωση της επιθυμητής παθητικής σχέσης πομπού και δέκτη δικαιώνεται τόσο στην ισοπεδωτική διάσταση της «μαζικής» και της «επικοινωνίας», όσο και στην αυταπάτη των εναλλακτικών επιλογών που θεωρεί ότι διαθέτει το κοινό-δέκτης.

Η εισβολή των Μέσων όσο πιο επιθετική, καταστροφική, ολοκληρωτική είναι - εξουδετερώνοντας τις όποιες αντιστάσεις - τόσο πιο αθέατα και συγκαλυμένα γίνονται.

Δεν είναι μόνο οι βασικοί τομείς της κοινωνικής ζωής των σύγχρονων κοινωνιών που, διαθρωμένες από την εκφυλιστική, έρπουσα, λανθάνουσα και μολυσματική διείσδυση των μέσων, αδυνατούν να ξεδιπλωθούν αυτόνομα και ικανά σε αθέατους, άβητους για τα Μ.Μ.Ε. χώρους (άραγε υπάρχουν;), αλλά και η άκρως προσωπική - ιδιωτική - ατομική σφαίρα, παραδίνεται σηκώνοντας ψηλά τα χέρια στην καταλυτική και φλύαρη επιβουλή των μέσων, και την επιμονή τους

να κυττούν ακόμη και πίσω από την κλειδαρότρυπα.

Έτσι, το μοντέλο του «κοινωνικά αποδεκτού» μεταβάλλεται σε «τηλεοπτικά αποδεκτό» και όσο καταναγκαστικό και περιοριστικό της ελευθερίας είναι το πρώτο, άλλο τόσο ευνουχισμένο και εξοργιστικά εκσυγχρονιστικό είναι το δεύτερο.

Για όλες τις εκφράσεις και εκφάνσεις της κοινωνικής μας ζωής υπάρχει ένα μέτρο σύγκρισης, ένα μέτρο συγκεκριμένο και απαιτητικό, αυτό που προβάλλεται από τα Μ.Μ.Ε. Δεν είναι βεβαίως το συγκεκριμένο μοντέλο που προβάλλεται, αλλά το γεγονός ότι προβάλλεται, και έτσι μεταβάλλεται αυτόματα σε εκχυδαϊσμένη εθελοδοουλία που παίρνει διαστάσεις μαζικού εθισμού και εξάρτησης. Η επιθυμία των Μέσων να μετατρέψουν το κάθε αυτόνομο, ιδιαίτερο, μοναδικό άτομο σε ένα κύτταρο ομοιομορφοποιημένης μάζας έτοιμης για απόσυρση στον χώρο ανθυγεινής ταφής των υποπολιτισμικών αποβλήτων, είναι έντονη, εντατική και εκπληκτικά αποτελεσματική.

Οι ταξικές διαφοροποιήσεις ξεπεράστηκαν, οι γεωγραφικές αποστάσεις καλύφθηκαν, οι ηλικιακές διαφορές εξουδετερώθηκαν, οι κοινωνικές ετερότητες ισοπεδώθηκαν ως προς - και μόνον - την παγκοσμιότητα του Μέσου, που μεταβάλλει την ατομική, προσωπική ή εμαδική αντίσταση σε απλή επαναστατική γυμναστική για να διατηρεί το Μέσον τη φόρμα του.

«Η μαζική κουλτούρα είναι αντι-κουλτούρα πάντα;»⁴. Όχι βέβαια, θα απαντούσε ένας αισιόδοξος, αφού με την μαζικότητά της πλέον η κουλτούρα παύει να είναι προϊόν αποκλειστικής και ιδιωτικής χρήσης των «υποψιασμέ-

νων», αλλά γίνεται προϊόν ευρείας κατανάλωσης, και μπορεί μέσα στον ορυμαγδό των αδιάφορων πληροφοριών και των ενδεών μηνυμάτων να προσεγγίσει ο καθένας - ακόμη και αυτός στον χώρο του οποίου η κουλτούρα ήταν είδος πολυτελείας - το πολιτισμικό προϊόν, την παιδεία την τέχνη, την αισθητική.

Άρα, παύει η εσωτερική ανσκήκλωση της γνώσης να αυτο-ικανοποιεί τους εμπνευσμένους φορείς της, και διατίθεται πλέον αυτή στην ευρεία κατανάλωση, συχνά μάλιστα και σε τιμή ευκαιρίας.

Μόνο που η εκπληκτική ομοιότητα των μέσων - των μέσων μαζικής εξάρτησης ή εξόντωσης - ισοπεδώνει και αυτές ακόμη τις ευχάριστες και εναλλακτικές εκδοχές τους.

Αισθήματα ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗΣ — ΠΙΕΣΗΣ — ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ, με έναν όρο, προβλήματα κοινωνικής προσαρμογής για όσους δεν διαθέτουν τα μέσα να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των «μέσων».

Αισθήματα ΑΠΟΣΤΕΡΗΣΗΣ όταν τα κυρίαρχα μοντέλα που προβάλλονται μέσα από την τηλεθέαση και την διαφημιστική επικοινωνία δεν ανταποκρίνονται στις οικονομικές κυρίως δυνατότητες της πλειοψηφίας.

Αισθήματα ΠΙΕΣΗΣ ως προς την απόσχιση των προτύπων, πολλά από τα οποία πολύ απέχουν από την μεσαία, μαζική, κοινωνική πραγματικότητα. Τα στερεότυπα των δυο φύλων, τα αξιολογικά κριτήρια της επιτυχίας, τα όρια της φιλοδοξίας.

Αισθήματα ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ μέσων που διαθέτει ο καθένας, και σκοπών που προβάλλονται από τα «μέσα».

Και τότε τί γίνεται; Ο ROBERT MERTON KING⁵ είναι σαφής:

Θα δεχτούμε το σκοπό μα όχι

το μέσο; κλασσικό παράδειγμα παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς.

Θα δεχτούμε το μέσο μα όχι το σκοπό; Σκέτη τυπολατρεία.

Θα απορρίψουμε και τους σκοπούς και τα μέσα; «Αυτοκτονία» ή το πολύ - πολύ περιθωριακή πρακτική ως μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς.

Θα δεχτούμε και τους σκοπούς και τα μέσα; Μόνο τότε έχουμε ελπίδα να γίνουμε κοινωνικά αποδεκτοί. Εκείνο όμως που δεν έχουμε έτσι, είναι η προσωπική μας ελευθερία!

Οι γνωστές τηλεοπτικές αηδίες με τις πρωινές ενέσεις καφεΐνης και τα αντίστοιχα και αντίπαλα σφελή μεταδοτικά μειδιάσματα δημιουργούν το λιγότερο - αισθητικά πρότυπα, συνειρμούς δράσης, τάξης και αφασίας, συνειρμούς διαρκούς αποχώνωσης και α-συνείδητης αποδοχής α-ναρίθμητων α-νθυγιεινών α-πόψεων. Δεν φτάνει όμως αυτό, και μπορούν ανενόχλητα οι φαιδροί παρουσιαστές των θλιβερών αυτών τηλεοπτικών υποπροϊόντων να ασελγούν θάναυσα στο πτώμα της ελληνικής γλώσσας, της προσωπικής αισθητικής του καθένα, χώρια τον αφανισμό του «περιεχομένου» που εξολοθρεύεται συστηματικά και απόλυτα.

Βέβαια, δεν είναι λίγες οι ευτυχείς στιγμές της τηλεόρασης, της ελληνικής τηλεόρασης, ιδιαίτερα όταν ενημερώνει με αμεσότητα, όταν πληροφορεί έγκαιρα και έγκυρα, όταν προσεγγίζει με ποιότητα ζητήματα τέχνης και πολιτισμού, όταν αναδεικνύει με ευαισθησία τα κοινωνικά προβλήματα, όταν παραχωρεί τις δυνατότητές της σε άτομα αξιόλογα, ικανά να μας πουν κάτι, όχι απαραίτητα κάτι άλλο, αλλά κάτι καλό.

Τόσο η υπερβολή των ιδιωτικών

καναλιών όσο και η μονομέρεια των κρατικών, αντικαθίστανται συχνά από την ποιότητα και την σοβαρότητα. Μόνο αυτά γίνονται χωρίς πρόγραμμα, άναρχα και αποσπασματικά.

Ο αντίλογος δεν εξαντλείται λοιπόν στις τεράστιες δυνατότητες των μέσων γενικά και της τηλεόρασης ειδικά για άμεση - έγκαιρη - παγκόσμια - γρήγορη - έγκυρη πληροφόρηση, καθιστώντας τα έτσι ένα μεγάλο παράθυρο στον κόσμο μόνο, αλλά προχωράει και σε ζητήματα ουσίας της πληροφόρησης, της ενημέρωσης, της ψυχαγωγίας.

Αρκούν όμως οι εκλάμψεις αυτές για να αποκαταστήσουν το

κύρος τους;

Τελειώνοντας, σας προτρέπουμε: Χαμογελάστε, όχι τόσο γιατί είναι μεταδοτικό, όσο γιατί είναι αγχολυτικό, μυοχαλαρωτικό και κυρίως ΑΝΤΙ ΚΑΤΑΘΛΙΠΤΙΚΟ.

Παραπομπές:

1. Ευάγγελου Βενιζέλου: «Ραδιοηλεκτρονική έκρηξη: Συνταγματικά πλαίσια και νομοθετικές επιλογές» εκδ. «Παρατηρητής», σελ. 26.

2. UMBERTO ECO: «Η σημειολογία στην καθημερινή μας ζωή» εκδ. «Μαλλιάρης - Παιδεία», σελ. 23.

3. Μελίνα Σεραφετινίδου: «Κοινωνιολογία των Μ.Μ.Ε.», εκδ. «GUTENBERG», σελ. 72.

4. UMBERTO ECO: «Κήνορες και θεράποντες», εκδ. «ΓΝΩΣΗ», σελ. 77.

5. ROBERT KING MERTON: «Στοιχεία της θεωρίας και της μεθόδου της Κοινωνιολογίας», 1965

Τα Κάλαντα προσφύγων από τα Φάρασα στην Ημαθία

Συνέχεια από την σελίδα 204

ο Χριστός τον κόσμον Εφώτισε.
Βάπτισμα θαπτίζει ο Πρόδρομος
εις τον Ιορδάνη ποταμόν
Ζητών το πλανώμενον πρόβατον
το απολωλώς εναπέθετω
Υπό αρχαγγέλων ομοούμενος
και τα Σεραφείμ δοξαζόμενος
Η θάλασσα είδε και έφυγε
όταν ο Χριστός εκατήρχετο
Δακτυλοδεικτεί ο Πρόδρομος
εις τον Ιορδάνην τον ποταμόν
Πύλαι ουρανών ηνοιχθήσαν
και κατελθόν πνεύμα το Άγιον
Σήμερον η κτίσις φωτίζεται
και της εν τω σκότει εμφανίζεται
φως εις τον κόσμον ελύληθεν
τον φώτισε ο κόσμος εις πέρατα
Ψάλλοντες Χριστόν τον Θεόν ημών
όταν ο Χριστός Εφωτίζετο
Ως εμεγαλύνθη τα έργα σου Κύριε.
Πάντα εν σοφία επιήσας
Γένη σκorpάτε και χαίρεται

20 ΧΡΟΝΙΑ «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ»

Από την κυοφορία στην γέννηση

Ανοιξη του 1974. Καφεδάκι στην «παραλία» (στου Δούμου ή του Παπακωνσταντίνου) και ξαφνικά πέφτει η ιδέα: «Νομίζω πως είναι απαραίτητη η δημιουργία ενός συλλόγου που απαλλαγμένος από το ποδόσφαιρο, θα μπορούσε να αναπτύξει όλα τα άλλα αθλήματα και να προσφέρει πολλά σε πολλούς και κυρίως στη νεολαία».

Η ιδέα ήταν του Νίκου Παγκαλίδη και δεν απορρίφθηκε από κανέναν. Απλά υπήρχε κάποιος προβληματισμός. Αυτοί που άκουσαν την ιδέα ήταν σχετικά μικροί στην ηλικία και άπειροι στους συλλόγους. Πόσο μάλλον από ίδρυση συλλόγου. «Τα λέμε αύριο».

Την επομένη και τα είπαν και το απεφάσισαν! «Θα ιδρύσουμε σύλλογο».

Έτσι για μέρες πολλές το «ανέμελο καφεδάκι» έγινε σκέψη, περισυλλογή, πρόταση, αγωνία, χαρά και σιγά... σιγά ΟΡΑΜΑ.

Το μεγάλο ΡΑΝΤΕΒΟΥ κλείστηκε για τις 7 Ιουνίου 1974. Ο καθένας από την «παρέα» θα προσπαθούσε να φέρει άλλους πέντε φίλους, έτσι για να φανούν πολλοί, αλλά και να συμπληρωθεί ο απαιτούμενος αριθμός ώστε να προχωρήσουν στην ιδρυτική γενική συνέλευση του συλλόγου.

Έτσι στο κάλεσμα της 7ης Ιουνίου ΠΑΡΩΝ είπαν οι Ν. Παγκαλίδης, Β. Τριφτανίδης, Ι. Δημητριάδης, Ν. Τσαλδάρης, Θ. Παπαναγιώτου, Π. Μήτογλου, Π. Χατζηδήμος, Ε. Μιμιλίδης, Α. Κώ-

νας, Κ. Δημητριάδης, Π. Γεωργιάδης, Ε. Κιάος, Ι. Ξανθόπουλος, Χ. Κουταλακίδης, Ι. Σλάμκας, Γ. Δεινόπουλος, Π. Δεινόπουλος, Γ. Σομαράς, Κ. Κόλλας, Δ. Μικρόπουλος, Η. Μιμιλίδης, Π. Παραστατίδης, Ε. Γιούρος, Ι. Κοσμάρικος, Κ. Μερτζάνης, Ι. Μιχαηλί-

Του Λευτέρη Μιμιλίδη

δης, Γ. Συμεωνίδης, Χ. Τέσσας (η σειρά όπως ακριβώς είναι στο καταστατικό του συλλόγου).

Οι περισσότεροι από τους παρόντες είπαν την άποψή τους, έδιναν και την ευχή τους για «καλή επιτυχία», εκείνος όμως που φαινόταν ότι σήκωνε το όλο βάρος ήταν ο Νίκος Παγκαλίδης. Ο πλέον έμπειρος σ' αυτά. Αυτός

ήταν και ο νονός του συλλόγου: «Το σύλλογο θα τον ονομάσουμε «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗ» για να τιμήσουμε έστω και έτσι το μεγάλο μας οπλορχηγό...».

Στις 2 Νοεμβρίου 1974 εγκρίνεται από το πρωτοδικείο Βέροιας το καταστατικό του συλλόγου και για την 27η του ίδιου μήνα ορίζεται η πρώτη γενική συνέλευση για να αναδείξει την πρώτη διοίκηση.

27 Νοεμβρίου 1974. Πρώτη τακτική Γ.Σ. του «Ζαφειράκη». Παρόντες 75. Ταμειακά τοκτοποιημένοι 75. Απαρτία.

1ο θέμα: εκλογή προέδρου γ.ο.
Διά βοής: Ηλίας Μιμιλίδης

2ο θέμα: εκλογή γραμματέα - πρακτικογράφου. Δια βοής: Φώτης Ιγνατιάδης - Χαρ. Κουταλακίδης.

Μελίνα Μερκούρη — Κώστας Κόλλας: Από την απονομή του 1ου κρατικού βραβείου συγγραφής θεατρικού έργου («Ποιός φοβάται τον Οδυσσέα» 1983)

Από την Ερασιτεχνική θεατρική ομάδα του Ζαφειράκη ξεκίνησε ο Γιώργος Γαλίδης (δεξιά) και σήμερα είναι στέλεχος στο θίασο του Σπύρου Παπαδόπουλου (Θέατρο Γκλόρια: «Ράφτης κυριών»)

3ο θέμα: εκλογή εφορευτικής επιτροπής. Δια βοής: Ε. Κιάος, Ι. Βολταντζής, Ε. Γιούρος.

Από τους 75 παρόντες, οι 24 έθεσαν υποψηφιότητα, για να εκλεγούν οι 15 και ο Χρ. Δεινόπουλος αντιπρόσωπος του συλλόγου στην Ομοσπονδία.

Στις 5 Δεκεμβρίου του 1974 γίνεται η πρώτη συνεδρίαση της νεοεκλεγείσας διοίκησης, η οποία συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής:

Πρόεδρος Νίκος Παγκαλίδης, αντιπρόεδρος Κων(νος) Μερτζάνης, γενικός γραμματέας Δημήτριος Κατσάνος Στ. Κώνας, έφοροι: Βόλεϋ Κων Δημητριάδης - Β. Τριφτανίδης, έφοροι μπάσκετ Χ. Κουταλακίδης - Νικ. Τσαλδάρης, έφορος σκάκι Ε. Κιάος, έφορος πινγκ πόνγκ και τένις Ευδ. Παπαχαρολάμπους, έφορος καλλιτεχνικών και πνευματικών εκδηλώσεων Ελευθέριος Μιμιλίδης, έφορος κολύμβησης και ποδηλασίας Γεώργιος Συμεωνίδης, έφορος εκδρομικού και υλικού Ιωάννης Σλάμκας.

Έτσι γεννήθηκε ο «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗΣ». Απέκτησε τα πρώτα μέλη,

απέκτησε και την πρώτη διοίκησή του. Τώρα έπρεπε να αποκτήσει ΚΥΡΟΣ και να ΕΔΡΑΙΩΘΕΙ στη συνείδηση των Νάουσaiών.

Πρώτο μέλημα της πρώτης διοίκησης η δημιουργία νέων τμημάτων πέραν των γνωστών (Μπάσκετ, Βόλεϋ, Αθλοπαιδιές). Έτσι κρίθηκε απαραίτητο η δημιουργία τμημάτων σκάκι, πινγκ-πόνγκ, καλλιτεχνικό (όπου και εντάχθηκε το θέατρο, η ζωγραφική, το διδύλιο) και τμήμα κολύμβησης που από τότε υπήρχε... το όνειρο.

Τα πρώτα θέματα

Από το 1975 αρχίζει η δράση. Τα τμήματα Βόλεϋ και Μπάσκετ υπό την εποπτεία των Κ. Δημητριάδη - Β. Τριφτανίδη και Χ. Κουταλακίδη - Ν. Τσαλδάρη αντίστοιχα στελεχώνονται γρήγορα και με πρώτους προπονητές τους Ε. Αιμονιώτη και Π. Πέιο δίνουν τις πρώτες «μάχες» στα τοπικά πρωταθλήματα. Τα τμήματα αυτά ξεκίνησαν ως Ανδρικά μόνον σύντομα όμως δημιουργήθηκαν αντίστοιχα γυναικών, παιδιών, κο-

ρασίδων καθώς και μίνι μπάσκετ όπου μάλιστα το 1977 έχουμε το πρώτο αποτέλεσμα μίνι μπάσκετ μεταξύ των Δημοτικών Σχολείων, αγώνες που στέφθηκαν με απόλυτη επιτυχία, αφού τόσο οι Διευθυντές των Σχολείων, όσο και οι γυμναστές μας βοήθησαν αφιλοκερδώς. Απλά ν' αναφέρουμε ότι το 6ο Δημοτικό κατέκτησε την πρώτη θέση με προπονητές τους Αν. Χαντζάρα και Αλ. Παπακωνσταντίνου.

Εν τω μεταξύ τα τμήματα μπάσκετ γυναικών και βόλεϋ ανδρών, χρόνο με το χρόνο και από επιτυχία σε επιτυχία, έφθασαν στο πιο ψηλό σκαλί στην Α' Εθνική, ενώ σημαντικές είναι και οι επιτυχίες στον στίβο κάτω από τις οδηγίες του Ν. Παγκαλίδη. Και ενώ αυτά συμβαίνουν στον κλασικό αθλητισμό ο Ε. Κιάος οργανώνει το τμήμα του Σκάκι όπου στην συνέχεια και με την παρουσία του Θωμαΐδη και Λίγγου αργότερα μπαίνει στην «Αθλητική» ζωή της Νάουσας.

Παράλληλα το καλλιτεχνικό τμήμα υπό τον Δάνη Ξανθόπουλο, οργανώνει την πρώτη έκθεση ζωγραφικής και έκθεση διδύλου.

Η θεατρική μας ομάδα

Και ενώ όλα τα τμήματα του «Ζαφειράκη» λίγο πολύ βρήκαν τον δρόμο τους, το σύλλογο απασχολεί η δημιουργία του θεατρικού τμήματος γιατί εδώ η Νάουσα έχει μια μεγάλη παράδοση. Πολλά χρόνια πριν ο «Αχιλλέας», ο «Ακρίτας», η «Αθηνά», ο «Ολυμπιακός», έχουν ανεβάσει με επιτυχία θεατρικά έργα όπως ο Ταρτούφος, ο Αρχοντοχωριάτης, τα αρραβωνιάσματα, Πενγκ καρδούλα μου, βαθιές είναι οι ρίζες μια κληρονομιά όπου έκανε δύσκολο το νέο ξεκίνημα. Ο Χρ. Βαταντζής και ο Χρ. Σαθθατόπουλος,

καλέστηκαν πολλές φορές από την Διοίκηση για να ακούσουν τον προβληματισμό τους και οι δύο κατέθεσαν τις απόψεις τους και προπάντων έδωσαν κουράγιο κι α. έρα στους άπειρους υποψήφιους ερασιτέχνες ηθοποιούς για να ξεκινήσουν... και ξεκίνησαν.

Εδώ ας δούμε τί έγραψε η ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ στις 7 Μαρτίου του 1978 για το πως ξεκίνησε το θεατρικό τμήμα του «Ζαφειράκης» στα πλαίσια ενός γενικότερου αφιερώματος για τον σύλλογο.

«Ξέρει κανένας σας από σκηνοθεσία;». Όχι. «Από διασκευή θεατρικού έργου έχει κανένας χαμπάρι;». Μπα.

«Μήπως τουλάχιστο, έχει κανένας ιδέα πως κατασκευάζονται τα σκηνικά;». Ούτε. «Καμιά πείρα από ηθοποιΐα;». Όχι, έξω από τις σπαγγελίες στο σχολείο. Ωραία. Θα φτιάξουμε θίασο».

Έτσι κάπως ιδρύθηκε το θεατρικό τμήμα του Εκπολιτιστικού Γυμναστικού Συλλόγου Ναούσης «Ζαφειράκης», που δημιουργήθηκε το Δεκέμβριο του 1974 και αριθμεί 128 μέλη. Το «θεατρικό τμήμα» αποτέλεσαν δώδεκα νοικοκυρές, καταστηματάρχες και υπάλληλοι. Επί δυο μήνες κουδεντιάσανε κάθε βράδυ το «γίνεται δε γίνεται».

Αποφάσισαν πως γίνεται. Έργον πρώτον ο «Γλάρος» του Τσέχωφ. Προετοιμασίες τριών μηνών βράδια και Σαββατοκύριακα. Κάποιος το διασκεύασε, κάποιος το

σκηνοθέτησε, κάποιος κάρφωσαν τα σκηνικά. Πέντε μήνες μετά την πρώτη κουθέντα «γίνεται δε γίνεται» γίνηκε η πρεμιέρα. Αγωνία, τράκ, αυλαία:

—Μπράβοοοοο.

— Συγχαρητήριααααα.

— Φέσιιιιιιιι.

Ο θίασος των 12 πείσωσε. Στις γιορτές του Ολοκαυτώματος παρουσίασε δεύτερο έργο. Το «όλα για την πατρίδα» του συμπολίτη Στ. Δάδη. Αυτή την φορά τα μπράβο μετρήθηκαν περισσότερα από τις επικρίσεις.

«Θ' ανεβάσουμε «Ο Μπίτερμαν και οι εμπρηστές» την άλλη φορά». Όχι ρε παιδιά. Ολόκληρος Κάρολος Κουν, και έτρεμε, ώπου να το ανεβάσει.

«Αφού ανέβηκε στην Αθήνα, θα το ανεβάσουμε και μείς».

Διασκευή σκηνοθεσία - και ένα ρόλο Κώστας Κόλλας, ερασιτέ-

χνης Ναουσάιος. Επιμέλεια σκηνής και σκηνοθεσία Χρ. Σαββατόπουλος, ερασιτέχνης Ναουσάιος. Υποβολέας - και υπεύθυνος υλικού - Θωμάς Δραγουμάνος.

Και ακόμη: Συντονιστής ο Χαράλαμπος Κουταλακίδης, βοηθός σκηνικών και ηθοποιός ο Φώτης Ιγνατιάδης. Λοιποί ηθοποιοί: Λευτέρης Μιμιλίδης, Γρηγόρης Κασαρίδης, Νίκος Ζαχαράκης, Χαρίκλεια Αιμονιώτη και Κούλα Φερδαχίδου.

Το ανέβασαν. Και χειροκροτήθηκαν από όλη την πόλη...

Το θεατρικό τμήμα του «Ζαφειράκης» ανέβασε 18 έργα και πήραν μέρες πάνω από 100 ερασιτέχνες ηθοποιοί, μερικοί εκ των οποίων πήραν τον επαγγελματικό δρόμο και πιστεύουμε πως γρήγορα θα κομαρώνουμε γ' αυτούς.

Τα θεατρικά έργα που ανέβασε το θεατρ.κό τμήμα είναι:

Απονομή κυπέλου στην πρωταθλήτρια ομάδα του βου Δημοτικού Σχολείου στο 1ο πρωτάθλημα Μίνι ΜΠΑΣΚΕΤ που οργάνωσε ο Ζαφειράκης το 1976. Το κύπελο σηκώνει... ο αρχηγός της ομάδας Διάκος Χρήστος

1976 «Ο Γλάρος»

σκηνοθεσία Χρυσ. Σαββατοπούλου

1977 «Όλα για την Πατρίδα»

του Σ. Δάδη

1978 «Ο Μπίτερμαν και οι Εμπρηστές»

σκηνοθεσία Κώστας Κόλλας

1979 «Εσείς οι απ' έξω» και «Οι Δραπέτες

της πράσινης ευτυχίας»

σκηνοθεσία Κώστας Κόλλας

1980 «Το μεγάλο ανθρωπάκι»

σκηνοθεσία Κώστας Κόλλας

1982 «Ποιος φοβάται τον Οδυσσέα»

σκηνοθεσία Κώστας Κόλλας

1984 «Διακοπή για τεχνικούς λόγους»

- σκηνοθεσία Οδ. Γονιάδης
 1985 «Βλέποντας και κάνοντας»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1987 «Ένας Βουλευτής στο κρεβάτι μου»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1988 «Κουκουράτσα»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1989 «Τα δέντρα πεθαίνουν όρθια»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1990 «Μιάς πεντάρας νιάτα»
 σκηνοθεσία Οδ. Γονιάδης
 1991 «Κροκέτες Αλάσκας»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1992 «Πιτσουνάκια στον έκτο»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1993 «Δεν είμαι εγώ»
 σκηνοθεσία Οδ. Γονιάδης
 1994 «Καράβι απόψε το όνειρο»
 σκηνοθεσία Κώστα Κόλλα
 1994 «Ο ανδριομένος»

σκηνοθεσία Φ. Ιγνατιάδης
 Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο κ. Κόλλας για το έργο του «Ποιός φοβάται τον Οδυσσέα» τιμήθηκε από την Μελίνα Μερκούρη με το α' βραβείο συγγραφής θεατρικού έργου και το «Βλέποντας και κάνοντας» πάλι του Κώστα Κόλλα έδωσε 10 παραστάσεις στην πόλη μας κάνοντας ρεκόρ με 4.500 εισιτήρια!!!

Κλείνοντας το αφιέρωμα ας θυμηθούμε ποιό από τα 1974 μέχρι σήμερα διετέλεσαν Πρόεδροι του «ΖΑΦΕΙΡΑΚΗ».

Από το:

- 1974 - 81 Νίκος Παγκαλίδης
 1981 - 83 Ιορδάνης Ξανθόπουλος
 1983 - 85 Νίκος Βαλάσας
 1985 - 87 Χαράλαμπος Κουταλακίδης
 1987 - 89 Μάρκος Κατσιάνης
 1989 - 91 Μάρκος Λότσιος
 1991 - 93 Νίκος Μάλης
 1994 Γεώργιος Βογιατζούλης.

ΣΤΗ ΝΙΑΟΥΣΤΑ ΠΑΝΓΚΥΡΙΑ ΣΤΗ ΒΕΡΓΙΑ ΠΥΡΚΑΙ'Α

Συνέχεια από την σελίδα 187

«Στα χίλια Ουχτακόσια...»

(Δημοτικό τραγούδι της Βέροιας)

Στα χίλια ουχτακόσα κι στα ιξήντα δυο
 Αυγούστου δικαπέντι μέρα Παρασκευή
 ξημέρουνιν Σαββάτου κι μια θαρά γιουρτί,
 κήκιν η Βέργια όλη κι όλου του τσαρσί,
 σιντούκια πατουμένα μι ρούχα, μι προικιά
 κασέλις κλειδουμένες μι γρόσα, μι φλουριά.
 Κάηκαν τα χάνια όλα, κήκιν τα μαγαζιά
 κήκιν κι μοναστήρια κι η φτουχουλουγιά.
 Δεν κλαιίγου τ' αργαστήρια, δεν κλαιίγου
 μαγαζιά
 μούν κλαιίγου τις μανίτσες μι όλα τα παιδιά.
 Σ' όλουν τουν κόσμου ήλιουν, ήλιουν κι ξαστιργιά
 στη Νιάουστα πανγκύρια στη Βέργια πυρκαγιά.
 Πανάθιμα Μαλούτα κι αυτόν τουν Τσιούπιλη
 που έδιουζιν του Δισόπη 'που δω στη Ρούμελη.
 Δεν κλαιίγου μοναστήρια, δεν κλαιίγου μαγαζιά,
 μουν κλαιίγου την καημένη δόλια φτουχουλουγιά
 (Λαογραφικά Βεροίας και περιοχής, Ε. Κουτσου-
 γιαννοπούλου - Ψωμά, έκδοση Τουριστικού Ομίλου
 Βεροίας).

Αυτό το ιστορικό δημοτικό τραγούδι της Βέροιας, που πρέπει να απόκτησε την πρώτη οπωσδήποτε μορφή του, όταν τα ερείπια της πυρκαγιάς του 1864 ακόμη κάπνιζαν, έχει δεκαέξι ιαμβικούς δεκατρισύλλαβους στίχους χωρισμένους μετρικά σε

δυο ημιστίχια των επτά συλλαβών τα πρώτα και των έξι τα δεύτερα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τον ίδιο ακριβώς στίχο έχει και το λυρικότατο δημοτικό τραγούδι της Νάουσας, που μιλάει για την όμορφη Σωτηρώ και το λεβέντη από την Αραπιά που τη ζήτησε σε γάμο.

Τα δυο αυτά δημοτικά τραγούδια εκτός από τους όμοιους μετρικά στίχους αρχίζουν και με τον ίδιο τρόπο. «Στα χίλια ουχτακόσα κι στα ιξήντα δυο» λέει το Βεργιώτικο. «Στα χίλια ουχτακόσια κι του ινινήντα ιφτά» το Νασουσαϊκό.

Επίσης όπως ο Βεργιώτης λαϊκός τραγουδιστής μόλις θλέπει την ιδιαίτερη πατρίδα του να καίγεται, θυμάται τη γειτονική Νάουσα (Νιάουστα) που έχει «πανγκύρια» έτσι και ο Νασουσαϊός θέλοντας να δείξει πόσο μακριά πρόκειται να παντρευτεί η Σωτηρώ, δια του στόματός της λέει «Δεν είναι μάνα Βέργια, δεν είναι Βουδινά δεν είναι Σαλουνίκη, την κράζουν Αραπιά».

Πολλά θα μπορούσε να γράψει κάποιος και για άλλες ομοιότητες ή διαφορές - κυρίως ιδιοματικές - που υπάρχουν στα δυο αυτά δημοτικά τραγούδια της Βέροιας και της Νάουσας, όμως το σημείωμα θα απομακρυνόταν από τον αρχικό του στόχο, που δεν είναι άλλος από το μήνυμα για το ρυθμό της ζωής των ανθρώπων που εκπέμπεται απ' αυτά και από το τραγούδι του υπέροχου ιεροφάντη, του Αρχιλόχου του Πάριου.

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ, ΣΚΕΨΕΙΣ, ΣΧΟΛΙΑ

ΒΙΟΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΗ

ΟΙΝΑΜΠΕΛΟΥ

(Α' Μέρος)

Αυτές τις ημέρες η Οικολογική Οινολογία - του Δημήτρη και Τρύφωνα Μαρκοβίτη, CHATEAU ΠΗΓΑΣΟΣ εμφανίζει το κρασί της χρονιάς 1992, ΟΠΑΠ Νάουσας. Το πρώτο πιστοποιημένο βιολογικό κρασί που εμφανίζεται στην Ελλάδα.

Σημαντικό το γεγονός ότι το πρώτο βιολογικό κρασί προέρχεται από την Νάουσα, σηματοδοτώντας συγχρόνως την κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να κινηθεί η αγροτική παραγωγή στην Νάουσα.

Οι εμπειρίες στον τομέα αυτό υπάρχουν εδώ, πιο πολλές από οποιοδήποτε άλλο μέρος της Ελλάδας, ως τις μπολιάσουμε με τις σημερινές επιστημονικές γνώσεις και ως προχωρήσουμε. Είναι άλλωστε η μόνη διέξοδος.

Με την οινοποίηση δεν θα ασχοληθούμε σήμερα, απλώς θέλουμε να σας πληροφορήσουμε ότι οινοποιήσαμε τα βιολογικά σταφύλια του 1992 με τον πατροπαράδοτο τρόπο στο κελάρι που βρίσκεται μέσα στο αμπέλι μας. Το κρασί που αρχίσαμε να εμφιαλώνουμε αυτές τις ημέρες, αρχές Δεκεμβρίου 1994, παρέμεινε ένα χρόνο σε ανοξείδωτες δεξαμενές και ένα χρόνο σε δρύινα βαρέλια. Στο πίσω μέρος της νέας ετικέτας που στολίζει τα μπουκάλια, εκτός από την περιγραφή του τρόπου καλλιέργειας του αμπελιού, υπάρχει και η σφραγίδα του οργανισμού που μας ελέγχει και μας πιστοποιεί.

Ιστορικό

Το CHATEAU ΠΗΓΑΣΟΣ, δηλ. το αμπέλι μας των 100 στρεμ., με το κελάρι μέσα στον αμπελώνα και παραγωγή κρασιού αποκλειστικά και μόνον από τα σταφύλια του, βρίσκεται στα Πολλά Νερά Ναούσης στο βορειοδυτικό άκρο της ζώνης Ονομασίας Προελεύσεως Ανωτέρας Ποιότητας σε υψόμετρο 250 μέτρων.

Τα 60 πρώτα στρεμ. φυτεύθηκαν το 1970 με την ποικιλία Σινόμαυρο. Το 1980 κατασκευάστηκε το κελάρι - οινοποιείο. Το 1990 φυτεύθηκαν άλλα 25 στρεμ. με Σινόμαυρο και 15 στρεμ. με άσπρα σταφύλια κυρίως με την γαλλική ποικιλία CHARDONNAY και την γερμανική RIESLING.

Μέχρι το 1989 στην καλλιέργεια του παλαιού αμπελιού μας των 60 στρεμ. χρησιμοποιήσαμε, με σύνεση μιν, αλλά χρησιμοποιήσαμε όλα τα μέσα που μας παρέχει η συμβατική χημική γεωργία. (Χημικά λιπάσματα ζιζανιοκτόνα, δηλητήρια, μυκητοκτόνα, βοτρυδοκτόνα). Επίσης φρεζάραμε πολύ συχνά το αμπέλι, ανάμεσα στις σειρές (έτσι φαίνεται το αμπέλι τακτοποιημένο και ο αμπελουργός είναι περήφανος). Κάπου . κάπου περίπου ανά πενταετία ρίχναμε και κοπριά στο αμπέλι.

Το 1989 λόγοι ευαισθησίας για το περιβάλλον, ανησυχίες για την υγεία του αγρότη, βεβαιότητα για καλύτερη ποιότητα του κρα-

Του
Τρύφωνα Μαρκοβίτη

σιού που θα φτιάχναμε και με την σιγουριά ότι θα έδρισκε καλύτερη αποδοχή από τους καταναλωτές, αρχίσαμε να ενδιαφερόμαστε για την εφαρμογή των μεθόδων της βιολογικής καλλιέργειας στο αμπέλι μας.

Έτσι ήρθαμε σε επαφή με την ελβετίδα Γεωπόνο Βεατρίκη Βιντερστάιν, κάτοικο Θεσ/νίκης, σύμβουλο οικολογικής γεωργίας και εκπρόσωπο του κρατικού ολλανδικού οργανισμού πιστοποίησης SKAL η οποία μας έδωσε τις πρώτες οδηγίες σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 2092/91 της ΕΟΚ, περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων.

Το έδαφος

Το έδαφος είναι η βάση για την οικολογική γεωργία. Τρεφόμαστε από μια φλούδα εδάφους 30 - 40 εκατοστών.

Αναλογιζόμενοι ότι μόνον σε ένα γραμμάριο υγιεινούς εδάφους βρίσκουμε πολλά εκατομμύρια μικροοργανισμών καταλαβαίνουμε πόσο ελεεινή είναι η γνώση μας για αυτό το δυναμικό οικοσύστημα που ζει αρμονικά με τα φυτά.

Από την εργασία των μικροοργανισμών του εδάφους παράγονται ευκολοδιάλυτες οργανικές ουσίες που μπορούν να απορροφηθούν από τις ρίζες των φυτών. Στην συνέχεια μέρη των υποπροϊόντων των μικροοργανισμών μετατρέπονται σε χουμικά οξέα. Από αυτά, τα φαιά χουμικά οξέα έχουν την ιδιότητα να ενώνονται με ορυκτά στοιχεία, όπως π.χ. Κάλιο, Μαγνήσιο, φώσφορο και ιχνοστοιχεία και να συντελούν

στην φυσική δόμηση του εδάφους. Έτσι σχηματίζονται οι θρεπτικές «ρεζέρβες» του εδάφους που δίνουν στα φυτά τροφή με αργό ρυθμό. Με αυτόν τον τρόπο τα εδάφη δεν εξαντλούνται γρήγορα. Αυτή η τελική μορφή της οργανικής ύλης συνδεδεμένης με ορυκτά υλικά, αποτελεί το ονομαζόμενο χούμους διαρκείας. Χούμους (HUMUS) είναι λατινική λέξη και σημαίνει οργανικά συστατικά του εδάφους.

Το έδαφος δεν είναι σε καμία περίπτωση νεκρή μάζα στήριξης των δένδρων, ούτε δοχείο θρεπτικών συστατικών τα οποία αφαιρούνται με τις συγκομιδές και πρέπει να αναπληρώνονται με τα λιπάσματα, πράγμα που υποστηρίζει η βιομηχανία λιπασμάτων.

Γεγονός αναμφισβήτητο είναι τα εδάφη που επί σειρά ετών δέχονται ευκολοδιάλυτα χημικά λιπάσματα να νεκρώνονται σιγά - σιγά επί πλέον εμείς μη έχοντας ιδέα πως λειτουργεί το οικοσύστημα γεμίζουμε το έδαφος με δηλητήρια, ζιζανιοκτόνα, συχνά φρεζαρίσματα, καταστρέφουν την συμβίωση των μικροοργανισμών με τα ριζίδια των φυτών και τα επίπεδα στα οποία ζουν αυτοί οι μικροοργανισμοί (ζουν σε ορόφους όπως οι άνθρωποι), με αποτέλεσμα τα εδάφη να χάνουν την φυσική τους γονιμότητα και έτσι πράγματι όταν μια χρονιά δεν δεχτούν χημικά, δεν αποδίδουν. Τα φυτά γίνονται γρήγορα ευπαθή σε προσβολές και αρρώστιες. Τότε έρχονται τα δηλητήρια, η οικολογική ισορροπία χαλάει, τα ωφέλιμα είδη μειώνονται και έτσι το δένδρο καταντάει σαν τον άρρωστο που θέλει συνεχώς φάρμακα για να επιβιώσει. Μπαίνουμε σε ένα φαύλο κύκλο. (Εδώ καλά είναι να προβληματοποιηθούμε για το πως το έδαφος

χωρίς χημικά λιπάσματα, δημιουργεί στα δάση τεράστια σε ύψος και μάζα δένδρα!).

Η βιολογική καλλιέργεια βλέπει το έδαφος σαν πηγή υγείας και δυναμικότητας. Προσπαθεί με την κατάλληλη λίπανση δηλ. παρασκευή ΚΟΜΠΟΣΤ να τον αυξήσει την γονιμότητα.

Κομπόστ είναι σύνθετο δηλ. μια συνένωση από περίπου 15 μέρη άνθρακα δηλ. οργανική ουσία και 1 μέρος άζωτο. Υλικά από τα οποία μπορούμε να κάνουμε κομπόστ είναι πάρα πολλά όπως κοπριά ζώων, κόκκαλα ζώων σε σκόνη, τσόφλια αυγών, φυσικά υπολείμματα, στάχτες από ξύλα, σκόνη ασβέστη, ορυκτά (σκόνες) από λατομεία, οργανικά υπολείμματα κουζίνας, άχυρα, πριονίδια κ.λ.π.

Θέλω να σταθώ λίγο στα οργανικά υπολείμματα κουζίνας δηλ. φλούδες από πατάτες, ντομάτες, φαισουλάκια, σάπια φρούτα, φλούδες από καρπούζια - πεπόνια - μπανάνες κ.τ.λ., τα οποία σύμφωνα με τις στατιστικές αποτελούν πάνω από το 40% των οικιακών σκουπιδιών και καταλήγουν όλα στις χωματερές, θα μπορούσαν να μπουν σε ένα ιδιαίτερο δοχείο στο σπίτι στην πολυκατοικία και από εκεί να τα πέρνει καθημερινώς κάποιος συγκεκριμένος αγρότης, ο οποίος αναμιγνύοντας αυτά τα υλικά με κοπριά και λίγη σκόνη από ορυκτά θα μπορούσε να κάνει για τον εαυτό του περίφημο οργανικό λίπασμα. Αυτό γίνεται πολύ συχνά στις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης ενώ εμείς πληρώνουμε με συνάλλαγμα τα χημικά λιπάσματα που μας στέλνουν οι κούτοφραγοί.

Τα υλικά αυτά τοποθετούνται ανακατεμένα σε κατάλληλα αεριζόμενους σωρούς και συνθήκες υγρασίας. Το χώνεμα του σωρού

διαρκεί λιγότερο από 6 μήνες. Μετά το κομπόστ πρέπει να χρησιμοποιηθεί αμέσως, ρίχνοντάς το επιφανειακά στο έδαφος ή ενσωματώνοντάς το ελαφρώς μέσα στο χώμα. [1]

Εμείς για το αμπέλι μας το 1992 κάναμε κομπόστ με σχετικά φρέσκη αγελαδίσια κοπριά, υπολείμματα εκκοκκιστηρίου που αφ' ενός ήταν σφράτο υλικό αφ' ετέρου χώνευε εύκολα, επιφανειακό χώμα και χόρτα από επιφάνεια 4 στρεμ. που εδώ και 20 χρόνια ήταν ακαλλιέργητο και σκόνες από κλωστήριο θάμβακος. Γενικά τα οργανικά υλικά που χρησιμοποιούμε πρέπει να είναι διαθέσιμα από το ίδιο το κτήμα ή από την γύρω περιοχή. Σε πολλά βιολογικά αγροκτήματα στην Ευρώπη ακόμη και η κοπριά που χρησιμοποιούν προέρχεται από ζώα του αγροκτήματος, ώστε να κλείνει ο κύκλος. Και στα δικά μας μελλοντικά σχέδια είναι η δημιουργία σταύλου με αγελάδες μέσα στο αμπέλι για την παραγωγή βιολογικού κρέατος και χρησιμοποίηση της κοπριάς των.

Με τον ανωτέρω περιγραφόμενο τρόπο ξεκινήσαμε την άνοιξη του 1992 και το φθινόπωρο του ιδίου έτους είχαμε 500 κυβικά μέτρα, εξαιρετικό κομπόστ το οποίο και αμέσως σκορπίσαμε στο αμπέλι.

Επίσης αύξηση της γονιμότητας του εδάφους επιτυγχάνεται με την ΧΛΩΡΗ ΛΙΠΑΝΣΗ με 3-4 είδη φυτών και κυρίως αζωτολόγα ψυχάνθη.

Τα πλεονεκτήματα που έχουμε είναι:

— Τα χόρτα κάνουν καλό στο έδαφος, το κάνουν αφράτο σε βάθος.

— Με την βοήθεια των αζωτοβακτηρίων στις ρίζες των ψυχάνθων εμπλουτίζεται το έδαφος με άζωτο από τον αέρα.

— Συγκρατούν το νερό της βροχής και δεν αφήνουν το έδαφος να ξεπλυθεί.

— Κόβοντας το χόρτο και αφεί-

νοντάς το επάνω στο έδαφος το προστατεύουν από τον ήλιο. Το δημιουργούμενο στρώμα, προφυλάσσει το έδαφος, ώστε να μην

συμπίεζεται πολύ από το τρακτέρ που περνάει.

— Προσφέρουν καταφύγιο σε ωφέλιμα έντομα και τροφή σε θλαβερά τα οποία θα αναγκάζονταν να ανέβουν στο κλήμα και να κάνουν ζημιά (Σκουλήκι των ματιών).

— Έλεγχος ζιζανίων.

Εμείς στο αμπέλι μας κάνουμε χλωρή λίπανση με βάση το τριφύλλι **REPENS** και 3-4 άλλους σπόρους φυτών. Διαπιστώσαμε όμως ότι επειδή το αμπέλι ειδικά το καλοκαίρι υποφέρει από νερό, θέλει μεγάλη υπομονή για να δημιουργηθεί το στρώμα χόρτου. Φαίνεται ότι η καλύτερη εποχή σποράς είναι το φθινόπωρο.

Σύμφωνα με τον κανονισμό 2092/91 επιτρέπεται να χρησιμοποιήσουμε για την βελτίωση του εδάφους **ΟΡΥΚΤΑ ΥΛΙΚΑ** στην φυσική τους μορφή και όχι σε πιο ευδιάλυτες μορφές μέσω χημικών διαδικασιών.

Εμείς ρίξαμε στο αμπέλι μας το 1993 25 κιλά το στρεμ. θειϊκό Κάλιο της **KALI UND SALZ AG** και 5 κιλά το στρεμ. Βόριο.

Το 1994 δεν ρίξαμε κανένα λίπασμα. Για το 1995 έχουμε σκοπό να κάνουμε ανάλυση εδάφους για να ξέρουμε που θρискόμαστε.

Αποφεύγουμε το **ΦΡΕΖΑΡΙΣΜΑ**. Τα χόρτα κόβονται με το χέρι ή με μηχανήμα. Οι κληματίδες από το κλάδεμα μένουν ανάμεσα στις σειρές και όταν την άνοιξη περάσουμε με τον καταστροφέα για να κόψουμε τα χόρτα, θρυματίζονται και αυτές.

Αποφεύγουμε την χρησιμοποίηση τρακτέρ μέσα στο αμπέλι, εάν δεν είναι εντελώς απαραίτητο για να μην συμπίεζεται το έδαφος.

Η βιολογική καλλιέργεια δεν επιτρέπει το κάψιμο των κλαδιών από το κλάδεμα. Είναι απώλεια οργανικής ύλης και επιβάρυνση του περιβάλλοντος. Συνεχίζεται

CHATEAU ΠΗΓΑΣΟΣ

ΚΡΑΣΙ ΑΠΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΣΤΑΦΥΛΙ
ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΟ

Το αμπέλι μας καλλιεργείται χωρίς χημικά φυτοφάρμακα, ζιζανιοκτόνα και δηλητήρια. Χρησιμοποιούμε κυρίως θειάφι, βορδινάλειο πολτό, χλωρή και οργανική λίπανση με βάση την κοπριά.

Από αυτά τα σταφύλια μας, στο κελάρι του αμπελιού μας, παράγουμε με τον πατροπαράδοτο τρόπο τον "Πήγασο". Παλαιώσαμε το κρασί σε δρύινα βαρέλια βαθιά μέσα στη γη και το βάλαμε για σας στο μπουκάλι

4155

M. ΜΑΡΚΟΒΙΤΗΣ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΟΙΝΟΤΕΧΝΙΑ
1992

Chateau
Πήγασος

Οίνος Ερροδρός Ξηρός

Ναουσα

Ονομασία Προεξέχουσας Ανωτέρας Ποιότητας

e 0.75 L

ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΟΣ • ΟΙΝΟΠΑΡΑΓΩΓΟΣ
ΔΗΜ. ΜΑΡΚΟΒΙΤΗΣ - ΝΑΟΥΣΑ
ΔΚΜ/ 09-0015/84

12.5%vol

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ ΑΕ

ΝΗΜΑΤΟΥΡΓΕΙΑ ΝΑΟΥΣΗΣ
